

☒
☐
☐

Oppiaine	Talousmaantiede	Päivämäärä	19.10.2012
Tekijä(t)	Julia Lempiäinen	Matrikkelinumero	89580
		Sivumäärä	77 s.
Otsikko	Yritysten rooli kehitysmaiden alueellisessa kehityksessä: yritystoiminnasta vaihtoehtoisia ratkaisuja virallisen kehitysavun ongelmiin?		
Ohjaaja(t)	KTT Päivi Oinas		

Tiivistelmä

Kehitysmaiden alueellisen kehityksen edistäminen, köyhyys ja kehitysavun toimivuus ovat saaneet paljon huomiota osakseen kansainvälisessä keskustelussa. Sekä alueellinen kehitys että kehitysavun kenttä ovat hyvin monimutkaisia kokonaisuuksia, eivätkä kehitysmaiden kehitykseen liittyvät kysymykset täten ole helppoja. Virallinen kehitysapu ei ole yltänyt toivottuihin tuloksiin ja se onkin saanut paljon kritiikkiä osakseen. Yritykset ovat merkittävä tekijä etenkin alueellisen taloudellisen kasvun ja kehityksen, ja sitä kautta kokonaisvaltaisemman kehityksen, edistämisessä. Tästä huolimatta yritystoiminta ei ole saanut osakseen merkittävää huomiota kansainvälisessä kehityskeskustelussa. Tutkielmassa tarkastellaankin yritysten roolia kehitysmaiden alueellisessa kehityksessä. Erityisesti halutaan selvittää, millaisia ratkaisuvaihtoehtoja yritystoiminta voi tarjota niillä alueellisen kehityksen alueilla, joilla virallisen kehitysavun voidaan nähdä epäonnistuneen.

Kyseessä on syntetisoiva tutkielma. Tutkimusta on täten tehty tutustumalla laajasti alueellista kehitystä, virallista kehitysapua ja yritystoimintaa käsittelevään kirjallisuuteen. Tämän pohjalta havaittiin, että virallisessa kehitysavussa tulisi keskittyä nykyistä enemmän ihmisoikeuksiin tarpeiden sijaan, vastaanotettujen apurahamäärien vakauteen, kunnollisen palautteen saamiseen, politiikkaan ja pitkän aikavälin tavoitteiden saavuttamiseen. Näiden viiden osa-alueen takana nähtiin puutteita seuraavissa kehitystekijöissä: inhimillisen pääoman vahvistamisessa, vakaan kasvun tavoittelemisessa, palautteen saamisen tärkeyden ymmärtämisessä, poliittisen vallan hajauttamisessa ja pitkän aikavälin kasvun ja kehityksen lähteisiin panostamisessa.

Yritykset voivat vahvistaa inhimillistä pääomaa työllisyyden kautta suoraan ylläpitämällä kyvykkyyksiä tai välillisesti kannustamalla kouluttautumista. Yritystoiminnan nähtiin myös tarjoavan paremmat mahdollisuudet vakaan kasvun saavuttamiselle kuin virallisen kehitysavun. Markkinat antavat yrityksille palautetta ihmisten tarpeista ja toisaalta menestyminen markkinoilla edellyttää paikallisen toimintaympäristön tuntemista ja yritysvastuun kantamista. Yritysten työllistävä vaikutus auttaa hajauttamaan poliittista valtaa suoraan voimauttamalla ihmisiä tai välillisesti vähentämällä tiedon ja osaamisen kasautumista hallitsevalle eliitille. Teknologisella edistymisellä, innovoinnilla ja yrittäjyydellä on tärkeä sija yritysmaailmassa, ja ne puolestaan ovat keskeisiä pitkän aikavälin alueellisen kasvun ja kehityksen lähteitä. Yritystoimintaa voisi siis hyödyntää nykyistä enemmän kehitysmaiden alueellisen kehityksen edistämisessä niillä osa-alueilla, joilla yritykset voivat tuottaa tuloksia tehokkaasti.

Asiasanat	Aluekehitys, kehitysyhteistyö, yritystoiminta, kehitysmaat, köyhyys
Muita tietoja	

Turun yliopisto
University of Turku

YRITYSTEN ROOLI KEHITYSMAIDEN ALUEELLISESSA KEHITYKSESSÄ

**Yritystoiminnasta vaihtoehtoisia ratkaisuja virallisen kehitys-
avun ongelmiin?**

Liiketaloustiede, talousmaantieteen pro
gradu -tutkielma

Laatija:
Julia Lempiäinen

Ohjaaja:
KTT Päivi Oinas

19.10.2012
Turku

Turun kauppakorkeakoulu • Turku School of Economics

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	7
1.1	Tutkimuksen taustaa.....	7
1.2	Tutkimuksen tarkoitus ja toteutus	9
2	ALUEELLINEN KEHITYS.....	13
2.1	Köyhyys ja köyhyysloukut.....	13
2.2	Kehitysmaat.....	14
2.3	Kehitys ja sen alueellisuus	16
2.4	Taloudellinen perusta	18
2.5	Kokonaisvaltainen alueellinen kehitys.....	20
3	VIRALLINEN KEHITYSAPU	23
3.1	Kehitysapu osana ulkomaanapua	23
3.2	Julkinen eli virallinen kehitysapu.....	24
3.3	Virallisen kehitysavun ongelmakohtia	26
3.3.1	Kehitysavun passiivinen vastaanottaminen	28
3.3.2	Liikaa vai liian vähän apua?	29
3.3.3	Kehitystoimintojen hajanaisuus	31
3.3.4	Politiikan vääristävä vaikutus	32
3.3.5	Ongelmat pitkän aikavälin tavoitteiden saavuttamisessa.....	34
3.4	Puutteita keskeisissä kehitystekijöissä	36
3.4.1	Inhimillisen pääoman vähäisyys	36
3.4.2	'Big Push' -mallin rajoitteet.....	38
3.4.3	Tarve palautteelle ja paikallisuudelle.....	40
3.4.4	Kehitystä hidastavan poliittisen toimintaympäristön piirteet	41
3.4.5	Huomio pitkän aikavälin kasvun ja kehityksen lähteisiin.....	43
4	YRITYKSET JA ALUEELLINEN KEHITYS	45
4.1	Yritykset alueellisen kasvun ja kehityksen luojina	45
4.2	Erialaisten yritysten kehitysvaikutukset.....	49
4.3	Yritystoiminta kehityspyrkimyksiä täydentämässä.....	51
4.3.1	Yritykset inhimillistä pääomaa kasvattamassa?.....	51
4.3.2	Yritystoiminnalla lisää resursseja kehitysmaihin?.....	53
4.3.3	Markkinat palautejärjestelmänä?	55
4.3.4	Yritykset ja poliittinen toimintaympäristö	56
4.3.5	Yritystoiminnan kautta pitkän aikavälin kasvuun?.....	57

5	JOHTOPÄÄTÖKSET	60
5.1	Työllisyys inhimillistä pääomaa vahvistamassa	60
5.2	Vakaata kasvua yritystoiminnalla	61
5.3	Palautetta ihmisten tarpeista markkinoilta yrityksille	63
5.4	Työllisyys poliittista valtaa hajottamassa.....	65
5.5	Yritystoiminta teknologian omaksumista ja innovointia kannustamassa	67
6	YHTEENVETO.....	69
7	LÄHTEET	71

Lyhenneluettelo

BKT	Bruttokansantuote
DAC	Engl. <i>Development Assistance Committee</i> , OECD:n kehitysapukomitea
EU	Euroopan Unioni
G8	Engl. <i>Group of Eight</i> , Kahdeksan johtavan teollisuusmaan ryhmä
MDG	Engl. <i>Millennium Development Goals</i> , YK:n vuosituhattavoitteet
NGO	Engl. <i>Non-Governmental Organization</i> , Kansalaisjärjestö
ODA	Engl. <i>Official Development Assistance</i> , Julkinen kehitysapu
OECD	Engl. <i>Organisation for Economic Co-operation and Development</i> , Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö
PK-yritykset	Pienet ja keski-suuret yritykset
YK	Yhdistyneet kansakunnat
IMF	Engl. <i>International Monetary Fund</i> , Kansainvälinen valuuttarahasto

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen taustaa

Maailman köyhimpien maiden taloudellinen ja sosiaalinen kehitys on yksi tämän ajan suurimmista haasteista (Thirlwall 2002, 41). Etenkin 2000-luvulla poliittiset johtajat ovat kiinnittäneet enenevässä määrin huomiota globaaliin köyhyyteen, mikä on johtanut vetoomuksiin ulkomaanavun kasvattamisesta. Myös lukuisat korkean profiilin tapahtumat 2000-luvun alussa ovat osoittaneet, että globaalin kehityksen haasteet ovat saamassa yhä merkittävämmän roolin kansainvälisissä suhteissa ja maailmanpolitiikassa (Power 2003, 1). Paljon huomiota osakseen ovat saaneet YK:n vuosituhattavoitteet (englanniksi Millennium Development Goals, MDGs), joiden saavuttamiseen vuoteen 2015 mennessä ovat sitoutuneet kaikki maailman maat ja kaikki maailman johtavat kehitystoimijat. Yhtenä keskeisenä vuosituhattavoitteena on äärimmäisessä köyhydessä elävien ihmisten määrän puolittaminen. (Background.) Alueiden kehitykseen, köyhyyteen ja ulkomaanapuun liittyvät kysymykset ovat näin ollen nousseet keskeisiksi. Lisäksi globaalin keskinäisen riippuvuuden kasvu on osaltaan johtanut siihen, että köyhyyden ja alikehittyneisyyden nähdään tuovan mukanaan myös monia maailmanlaajuisia uhkia, kuten terrorismia ja globaalia epävakautta. (Riddell 2007, 3–4.)

Useat maailmanlaajuiset kokoontumiset ovat tuoneet yhteen kansallisvaltioita ja ihmisiä hyvin erilaisista sosiaalisen ja taloudellisen kehityksen lähtökohdista keskustelemaan yhteisistä lähestymistavoista ja kehittämään yhteisiä ratkaisuja. Yksi suurimmista vaikeuksista yhteisten lähestymistapojen, menettelytapojen ja ratkaisujen löytämisessä kehityshaasteisiin on siinä, että kehityksen käsite on hyvin hankala määrittää, koska sillä on erilaisia merkityksiä eri aikoina ja eri paikoissa. Voidaankin sanoa, ettei termillä kehitys ole yhtä selkeää ja erehtymätöntä tarkoitusta. Jopa valtioiden sisällä kehityksellä on erilaisia merkityksiä ja määritelmiä eri alueiden ja eri sosiaalisten ryhmien välillä. Kehityksen käsite on siis osittain hyvin paikkasidonnainen. (Power 2003, 1.) Kehityksyyksymysten saama huomio on kuitenkin osoituksena siitä, että köyhimpien maiden kehitysongelmien tärkeys on ymmärretty, ja että ihmisillä kautta maailman on halua pyrkiä ratkaisemaan näitä ongelmia. Esimerkiksi myönnetyn virallisen kehitysavun rahallinen määrä on ollut suuressa kasvussa viimeisen vuosikymmenen ajan (50 years of official –).

Ongelma tosin piilee siinä, ettei toivottuja tuloksia näytä syntyvän, vaikka ulkomaanavun kenttä on laajentunut ja monimuotoistunut huomattavasti siitä, mitä se on aikaisemmin ollut. Jossain siis mennään vikaan. Tämä ulkomaanavun, ainakin osittainen, epäonnistuminen herättää suurta kritiikkiä aiheen tiimoilta. Näin ollen ulkomaanapu saa osakseen vahvoja kannanottoja puolesta ja vastaan, ääripäiden kinastelles-

sa jopa siitä, onko se lainkaan tarpeen. Esimerkiksi Moyo (2009, 47) kritisoi kehitysapua hyvin voimakkaasti väittäen, ettei kehitysapu ole osa ratkaisua, vaan suuri osa itse ongelmaa. Kritiikki itsessään ei ole epätoivottavaa, mutta koko vähemmän kehittyneiden maiden kehityksen tukemisen kyseenalaistaminen on. Kyseessä on kuitenkin niin monimutkainen ja niin suurta joukkoa ihmisiä koskeva ongelma, että se väistämättä vaatii laajaa kansainvälistä huomiota. Tämä kiivas keskustelu voidaan kuitenkin nähdä osoituksena siitä, että paikallaan olisi pohdiskella vaihtoehtoisia tapoja kehitysmaiden alueellisen kehityksen tukemiseen. Muun muassa näistä syistä kehitysavun toimivuutta tulee tarkastella, ja alueellisen kehityksen haasteisiin tulee etsiä ratkaisuja. Paljon onkin esitetty korjauksia kehitysavun nykyiseen muotoon, eli siihen, kuinka sitä tulisi kehittää, jotta köyhimpien maiden alueellinen kehitys tehostuisi (ks. esimerkiksi Riddell 2007, 381). Toisaalta keskustelun olisi hyvä keskittyä nykyistä enemmän uusien ratkaisujen kehittämiseen eli keskustelua voisi, ja kenties pitäisi, viedä pidemmälle, ja etsiä mahdollisuuksia myös perinteisen kehitysavun ulkopuolelta. Yksi vaihtoehto onkin pohtia yritystoiminnan roolia alueellisessa kehityksessä, onhan yritystoiminta omiaan edistämään ainakin yhtä alueellisen kehityksen osa-aluetta, nimittäin alueellista taloudellista kehitystä.

Lähtökohtaisesti vaikuttaa kuitenkin siltä, että yritystoiminnan hyödyntämisen mahdollisuus sosiaalisen hyödyn tavoittamiseksi ei ole saanut ansaittua huomiota. Kuitenkin on olemassa onnistuneita esimerkkejä vaikkapa mikrolainojen käytöstä. Olisi mielenkiintoista selvittää, johtuuko tämä yritystoiminnan sopimattomuudesta kehitysavun luonteeseen, vai onko kyse jostain ihan muusta:

Siitä huolimatta, että yksityisen sektorin uskotaan olevan tärkeä alueelliselle kehittymiselle, ainakin taloudellisen kehityksen kannalta, avustusyhteisöjen piirissä yritysten roolia ei huomioida juuri ollenkaan. – – Asiaa ei luonnollisesti auta se, että köyhyyden poistaminen ja kehityksen edistäminen eivät ole perinteisesti keskeisimpiä kysymyksiä liiketoiminnassa. (Hoffman 2008, 487–488.)

Suoralta kädeltä voisi olla helppoa väittää, ettei kehityksen edistäminen kuulu menestyksekkään yritystoiminnan piiriin. Hyvin harva yritys suoranaisesti omistautuu sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseksi, mutta välillisesti näin voi hyvinkin olla. Kyse on varmasti pitkälti liiketoimintamahdollisuuksista. Jos yritykset aktiivisesti etsivät liiketoimintamahdollisuuksia alemman kehitystason maista, ja onnistuvat niitä löytämään, tulee alueen kehityksen taso osaksi yrityksen intressejä, sillä toimintaympäristön laatu vaikuttaa yrityksen mahdollisuuksiin menestyä. Yritykset hyötyisivät myös itse köyhyyden vähenemisestä, sillä se merkitsisi enemmän kuluttajia, nopeampaa kasvua ja luultavasti myös turvallisempaa maailmaa, eli yritysten kannalta turvallisuuskulujen pienenemistä (Smith 2005, 205). Toisaalta nykyään esimerkiksi sosiaalisesta yrittäjyydestä (englanniksi social entrepreneurship) on tullut maailmanlaajuisesti tunnustettu

ilmiö, jossa sosiaalisia päämääriä pyritään saavuttamaan liiketoiminnan keinoin (Rothschild 2012, 5).

1.2 Tutkimuksen tarkoitus ja toteutus

Tämän pro gradu -tutkielman tarkoituksena on etsiä vastausta seuraavaan kysymykseen: *Millaisia ratkaisuvaihtoehtoja yritystoiminta voi tarjota niillä alueellisen kehityksen alueilla, joilla virallisen kehitysavun voidaan nähdä epäonnistuvan?* Kysymykseen vastaaminen edellyttää vastausta seuraaviin alakysymyksiin: *Mitä on alueellinen kehitys? Mitä ongelmakohtia virallisessa kehitysavussa on kriitikoiden mukaan, ja mitkä alueellisen kehityksen tekijät ovat merkittäviä näiden virallisen kehitysavun heikkouksien kannalta? Miten yritykset vaikuttavat alueelliseen kehitykseen erityisesti virallisen kehitysavun puutteiden näkökulmasta?*

Johdannon jälkeen tutkielmassa tarkastellaan köyhyyden, kehitysmaiden ja alueellisen kehityksen luonnetta. Köyhyys ja kehitysmaat ovat keskeisiä käsitteitä sekä alueellisen kehityksen että kehitysavun kannalta, ja tästä syystä nämä käsitteet määritelläänkin aivan tutkimuksen alussa, alueellisen kehityksen kokonaisuuden yhteydessä. Tämän lisäksi tarkastellaan, mitä on alueellinen taloudellinen kehitys ja toisaalta kokonaisvaltaisempi alueellinen kehitys, johon sisältyy laajemmin ihmisten hyvinvointiin liittyviä tekijöitä. Tässä tutkielmassa alueellista kehitystä ei tulla kuitenkaan käsittelemään perusteellisesti ja kaikista näkökulmista. Tarkoituksena on tarjota pohja tutkielman jatkolle, jotta voidaan nähdä tiettyjä alueellisen kehityksen piirteitä, jotka ovat oleellisia tarkastellessa kehitysavun herättämää kritiikkiä ja yritystoiminnan vaikutusta alueelliseen kehitykseen, erityisesti kehitysmaiden näkökulmasta. Alueellisen kehityksen käsittely on siis rajattu sen mukaan, mikä on tämän tutkielman kannalta nähty oleelliseksi. Tässä tutkimuksessa korostuu alueellinen taloudellinen kehitys, koska sen edistäminen on erittäin tärkeää köyhyyden vähentämisessä. Se on myös julkisen eli virallisen kehitysavun päätavoitteena, ja keskeisessä asemassa silloin, kun tarkastellaan yritysten osuutta alueelliseen kehitykseen. Tosin myös muuta kuin taloudellista kehitystä tarkastellaan, sillä kehitys ymmärretään kokonaisvaltaisesti.

Kolmannessa luvussa tarkastellaan lyhyesti virallista kehitysapua ja sitä kohtaan esitettyä kritiikkiä. Tarkoituksena on laajentaa pohjaa tarkastelulle siitä, voisiko yritystoimintaa hyödyntää nykyistä enemmän pyrkimyksissä edistää alueellista kehitystä, ja millä perustein tämä olisi varteenotettava vaihtoehto. Tässä kohtaa on kuitenkin tarpeellista huomauttaa, että vaikka tämä tutkielma sisältää tietoa kehitysavusta ja sitä kohtaan esitetystä kritiikistä, tarkoituksena ei ole selvittää tai ottaa kantaa siihen, toimiiko virallinen kehitysapu kokonaisuutena vai ei. Sitä vastoin esitettyjen virallisen kehitysavun heikkouksien ja ongelmakohtien tarkastelun on tarkoitus luoda lähtökohta pohdinnalle

yrittöstoiminnan merkityksestä alueelliselle kehitykselle kehitysmaissa: mihin ongelmiin yrittöstoiminta voisi mahdollisesti tuoda paremmin toimivia ratkaisuja. Tästä syystä kolmannen luvun lopussa luodaan myös katsaus siihen, mitkä alueelliseen kehitykseen liittyvistä tekijöistä ovat merkittäviä erityisesti virallista kehitysapua kohtaan esitetyn kritiikin kannalta. Nämä tekijät nostetaan uudestaan esille, kun siirrytään tarkastelemaan, kuinka yrittöstoiminta linkittyy kaikkeen aikaisemmin tutkielmassa käsiteltyyn.

Jos virallinen kehitysapu toimisi täydellisesti, ei tälle tutkielmalle olisi tarvetta. Tästä syystä kehitysavun mahdollisten heikkouksien tarkastelu on mielekästä. Tutkimusta kehitysavun toimivuudesta on tehty runsaasti, ja eri tutkimukset sekä eri tahot antavat hyvinkin ristiriitaisia arvioita kehitysavun hyödyllisyydestä (Riddell 2007, 165). Näin ollen kehitysavun tarpeellisuus ja toimivuus herättää paljon kiivasta keskustelua puolesta ja vastaan. Toisaalta kysymykseen kehitysavun toimivuudesta ja tarpeellisuudesta on miltei mahdoton vastata, sillä kyseessä on erittäin monitahoinen ja monimutkainen kokonaisuus. Tämän pro gradu -tutkielman kannalta humanitaarisen avun ja hätäavun käsitteleminen ei ole kovin oleellista, sillä tarkoituksena on keskittyä nimenomaan alueellisen kehityksen kysymyksiin. Toisaalta on myös melko selvää, ettei yrittöstoiminta voi suoranaisesti tuoda apua katastrofitilanteissa, sillä tällöin yrittöstoimintakin usein lamaantuu, koska kaikki voimavarat keskittyvät ihmishenkien akuuttiin pelastamiseen. Humanitaarinen apu ja hätäapu onkin jätetty tarkastelun ulkopuolelle, vaikka ne muodostavat osan ulkomaanavusta, johon myös kehitysapu kuuluu. Toisaalta kehitysavun osalta myös muu kuin virallinen kehitysapu on jätetty yksinkertaistuksen vuoksi tämän pro gradu -tutkielman ulkopuolelle, vaikka sekin tosin on merkittävä osa kehitysapua.

Neljännessä luvussa siirrytään pohtimaan yritysten roolia alueellisessa kehityksessä. Aluksi tarkastellaan hyvin yleisellä tasolla sitä, miten yrittöstoiminta ylipäänsä vaikuttaa alueelliseen taloudelliseen kehitykseen ja toisaalta kokonaisvaltaisempaan alueelliseen kehitykseen. Tässä tutkielmassa ei ole valikoitu sitä, minkälaisia yrityksiä erityisesti tarkastellaan. Yrityksiä on hyvin erilaisia, ja täten voidaan ajatella, etteivät niiden vaikutukset kehitykseen ole samanlaisia. Empiirinen tutkimus näyttäisi kuitenkin antavan viitteitä sille, ettei yrityksen koolla ole merkitystä kehityksen tapahtumisen kannalta. Monet näkevät sitä vastoin merkittäviä eroja siinä, millainen vaikutus erikokoisilla yrityksillä on. (Brainard & LaFleur 2006, 7.) Erikokoisten yritysten vaikutukset eivät kuitenkaan ole homogeenisia kaikilla alueilla, vaan merkittävää on se, millä alueella mitkin kokoluokkaa olevat yritykset toimivat. Jotkut maat ja sektorit ovat kilpailukykyisempiä pienillä yrityksillä, toiset isoilla (Easterly 2006, 55). Sen lisäksi, että yritysten roolia tarkastellaan yleisemmästä näkökulmasta, tarkastellaan yritysten vaikutusta alueelliseen kehitykseen myös jo virallisen kehitysavun kritiikin ja alueellisen kehityksen osalta esitettyjen osa-alueiden kannalta. Aikaisemmin kehitysavusta esitetty kritiikki toimii siis suurpiirteisenä ohjenuorana tälle tarkastelulle: kunkin osa-alueen tiimoilta

pyritään tarkastelemaan sitä, voisivatko yritykset tarjota ratkaisuja juuri näiden kehitysavun ongelma-kohtien kannalta.

Ei ole syytä unohtaa, että yritykset ovat saaneet osakseen paljon kritiikkiä niiden negatiivisista vaikutuksista toimintaympäristöönsä. Tässä tutkimuksessa halutaan kuitenkin pääosin keskittyä yritystoiminnan mahdollisesti tarjoamiin positiivisiin vaikutuksiin, jotta voidaan nähdä, voisivatko yritykset olla osana köyhempien alueiden kehitysongelmien ratkaisemisesta. Tämä ei suinkaan tarkoita sitä, että yritysten kyseenalaiset vaikutukset on tyystin unohdettu, vaan yritysten rajoituksia alueellisen kehityksen edistämässä tuodaan esiin niiltä osin, kuin se nähdään tarpeelliseksi. Silti tässä tutkielmassa korostetaan ensisijaisesti mahdollisuuksia, sillä mahdollisuuksien kautta uusien ratkaisujen pohtimista voi olla helpompi lähestyä. Itse asiassa vuonna 2002 silloinen YK:n pääsihteeri Kofi Annan korosti yritysten roolia Afrikan köyhyyden vähentämisessä sanoen, että aikana, jolloin yli miljardilta ihmiseltä puuttuu ihmisarvoisen elämän minimivaatimukset, ei ole varaa nähdä liiketoimintaa ongelmana, vaan osana ratkaisua (Businesses and investment – –).

Tutkielman lopussa viidennessä luvussa nivotaan lopulta yhteen kaikki tutkielmassa esitetty, eli esitetään johtopäätöksiä ja näkemyksiä siitä, mitä mahdollisuuksia yritystoiminnalla voidaan nähdä olevan tarjota vaihtoehtoisia ratkaisuja niihin alueellisen kehityksen kysymyksiin, joiden osalta perinteinen kehitysapu on kriitikoiden mukaan epäonnistunut. Toisin sanoen lukujen kaksi, kolme ja neljä on yhdessä tarkoitus tarjota teorettinen pohja aiheen pohdiskelulle, ja auttaa luomaan jonkinlainen yleisen tason käsitys siitä, mikä rooli yrityksillä voisi olla alueellisen kehityksen edistämässä kehityksessa. Kovin yksityiskohtaista tietoa ei kuitenkaan tämän pro gradu -tutkielman puitteissa voida saavuttaa. Johtopäätöksiä ja näkemyksiä esitetään ensin tutkielmassa esiintuotujen osa-alueiden osalta, minkä jälkeen luvussa kuusi tehdään yhteenveto koko tutkielmasta.

Tämä pro gradu -tutkielma on toteutettu osittain teoreettisena tutkimuksena. Hirsjärven, Remeksen, Liikasen ja Sajavaaran (1992, 10) mukaan teorettinen tutkimus edellyttää itsenäistä ja kriittistä ajattelua sekä syvällistä perehtymistä kirjalliseen aineistoon. Teoreettisen tutkimuksen tarkoituksena on pyrkiä luomaan yhtenäinen, jäntevä ja loogisesti etenevä kokonaisuus, joka antaa vastauksen esitettyyn ongelmaan. Argumentointi on erittäin keskeisessä osassa. Tämä tutkielma on syntetisoiva: pyrkimyksenä on muodostaa kokonaiskuva yhdistelemällä aiemmin erillisiä teorioita tai empiirisiä havaintoja (Uusitalo 1991, 61). Tutkimusta on tehty tutustumalla laajasti aihepiiriin liittyvien osa-alueiden kirjallisuuteen: Tässä tutkimuksessa on haluttu kartoittaa, mitä alueellisella kehityksellä tarkoitetaan. Lisäksi on tarkasteltu virallista kehitysapua ja sen puutteita siltä osin, että on voitu nostaa esiin sellaisia osa-alueita alueellisen kehityksen kentältä, jotka ovat tämän tutkimuksen kannalta oleellisia. Viimeiseksi tarkastelun alle on otettu yritysten rooli alueellisessa kehityksessä. Tutkimuksessa on pyritty nivomaan nämä

kolme erillistä osa-aluetta yhteen niin, että kaiken tämän aikaisemmin kirjoitetun pohjalta voidaan muodostaa näkemys siitä, millaisia ratkaisuvaihtoehtoja yritystoiminta voi tuoda kehitysmaiden alueellisen kehityksen ongelmiin.

2 ALUEELLINEN KEHITYS

2.1 Köyhyys ja köyhyysloukut

Koska köyhyden poistaminen on nostettu yhdeksi tämän hetken keskeisimmistä globaaleista tavoitteista, on tarpeen tarkastella lyhyesti sitä, mitä köyhyydellä tarkoitetaan. Maailmanpankin (World Development Report 2000/2001, 15) mukaan köyhyys on merkittävää puutetta ihmisten hyvinvoinnissa. Näin ollen Maailmanpankki määrittelee köyhyden alhaista tulotasoa tai kulutusta laajemmaksi käsitteeksi. Kuitenkin köyhyyttä käsiteltäessä juuri tulotason tai kulutuksen tarkasteleminen on yksinkertaisin tapa lähestyä aihetta. Vaikka köyhyden määrittelyyn on kehitetty entistä laajempia mittareita, toimeentulo sopii edelleen parhaiten etenkin maiden välisiin vertailuihin ja aikavertailuihin. Olemassa on kaksi päälähestymistapaa köyhyteen: absoluuttisen ja suhteellisen köyhyden käsitteet. (Combating Poverty and – – 2005.)

Todaron ja Smithin (2009, 61) mukaan köyhyden suuruus ja laajuus riippuvat kahdesta tekijästä: keskimääräisestä kansallisesta tulotasosta ja eriarvoisuuden asteesta sen jakautumisessa. Absoluuttisen köyhyden käsitettä käytetään kuvaamaan tiettyä tulojen minimitasoa, joka tarvitaan fyysisten perustarpeiden, kuten ruoka ja suoja, täyttämiseen, jotta ihmiset voivat selviytyä. Köyhyys on siis kysymyksessä silloin, kun ihmiset eivät kykene tyydyttämään minimaalisia fyysisiä tarpeitaan, koska heillä on puutetta toimeentulosta. Näin ollen voidaan määrittää köyhyysraja. (Greig, Hulme & Turner 2007, 16.) Maailmanpankin asettama äärimmäisen köyhyden korotettu raja on 1.25 dollaria päivässä (New Data Show – – 2008). Alle sen tienaaavat ihmiset siis elävät äärimmäisessä köyhydessä (Todaro & Smith 2009, 61). Äärimmäinen köyhyys juontuu osittain alhaisesta inhimillisen pääoman tasosta, mutta myös sosiaalisesta ja poliittisesta poissulkemisesta sekä muista puutteista (Todaro & Smith 2009, 60).

Toisaalta köyhyys saattaa vaihdella suhteessa kunkin yhteiskunnan normeihin (Thomas 2000, 11). Tällöin kyseessä on suhteellinen köyhyys, jonka puitteissa köyhyys määritellään suhteessa muiden yhteiskunnan jäsenten taloudelliseen asemaan. Ihmiset ovat siis köyhiä, jos he jäävät tietyissä sosiaalisessa kontekstissa vallitsevan elintason alapuolelle. (Poverty.) Suhteellisen köyhyden käsite palvelee erityisesti sitä näkökulmaa, että ihmiset ovat osa laajempaa yhteiskuntaa. Tällöin kunkin maan köyhyysraja nousee samalla, kun samaisen maan varallisuus kasvaa. (Greig, Hulme & Turner 2007, 18.) Suhteellista köyhyyttä on oleellista tarkastella erityisesti silloin, kun tarkastellaan sosiaalista poissulkemista (Combating Poverty and – – 2005) eli toisin sanoen sitä, kokeeko ihminen olevansa osa yhteiskuntaa.

Köyhtyneet ihmiset kärsivät usein aliravitsemuksesta, heikosta terveydentilasta ja luku-aidottomuudesta, etenkin kun puhutaan kehitysmaista. He elävät usein ympäristöl-

tään taantuneilla alueilla, heillä on vain vähän poliittista vaikutusta, ja he yrittävät ansaita elantonsa pienillä maatiloilla tai ränsistyneillä urbaaneilla slummialueilla, joissa olosuhteet tulojen merkittävään kasvuun ovat äärimmäisen hankalat. Tällaiset olosuhteet tarkoittavat myös sitä, että köyhyys periytyy, eli lapset kasvaessaan jäävät itsekin köyhyyteen kiinni. (Smith 2005, 11.) Paljon onkin puhuttu köyhyysloukuista (englanniksi poverty trap) eli rakenteellisesta köyhyydestä. Tällöin kyseessä ei ole väliaikainen ongelma, joka olisi seurausta vain tulojen vähydestä, vaan köyhyyteen liittyy sellaisia tekijöitä, joiden takia köyhyys todennäköisesti on pitkäaikainen olotila (Smith 2005, 11). Esimerkiksi lapsityövoiman käyttö voi johtaa köyhyysloukkuun; jos perheen lapset joudutaan lähettämään töihin, he eivät saa tarvitsemaansa koulutusta elintasonsa nostamiseksi, jolloin he todennäköisesti kasvetuuaan joutuvat laittamaan puolestaan omat lapsensa töihin. Näin ollen köyhyys siirtyy sukupolvelta toiselle. (Smith 2005, 12–17.) Smithin (2005, 25) mukaan ihmiset voivat juuttua köyhyysloukkuihin monista syistä, joita ovat esimerkiksi edellä mainittu lapsityöllisyys, lukutaidottomuus, alhaiset taidot, velkavankeus, aliravitsemus, ympäristön tuhoutuminen ja voimattomuus. Myös pelkän köyhyyden itsessään voidaan nähdä olevan riittävä tekijä köyhyysloukun takana. Kun köyhyys on äärimmäistä, ihmisillä itsellään ei ole kykyä nousta köyhyydestä, koska kaikki toimeentulo kuluu pelkkään selviytymiseen, jolloin säästämiseen ei ole lainkaan mahdollisuutta. Näin ollen äärimmäisessä köyhyydessä elävät eivät kykene kerryttämään fyysistä, inhimillistä tai muuta pääomaa. (Sachs 2005, 56.)

2.2 Kehitysmaat

Kehitysmaat nousevat tässä tutkielmassa esille köyhyyden ohella, joten on paikallaan tarkastella sitä, mitä kehitysmaalla tarkoitetaan. Jo pelkkää kehitysmaa-termin käyttöä voidaan kyseenalaistaa, ja sen osittaisina synonyymeinä onkin käytetty esimerkiksi sellaisia termejä kuin kehittyvä maailma, kolmas maailma, vähemmän kehittynyt, kehittymätön, alikehittynyt, nousevat taloudet, siirtymätaloudet sekä eteläinen pallonpuolisko. Nämä voidaan siis jossain määrin luokitella synonyymeiksi, vaikka niillä onkin selkeitä sävyeroja. Kaikkia näistä termeistä voidaan myös pitää jollain tavalla epätydyttävinä ja harhaanjohtavina. (Hodder 2000, 5.) Tosiasiassa kukaan ei ole vielä pystynyt kehittämään sellaista termiä, joka olisi saavuttanut laajan hyväksynnän (Smith 2009, 15). On myös selvää, ettei voida puhua kehitysmaista homogeenisenä ryhmänä. Jonkinlainen yhteinen käsite on kuitenkin valittava, vaikka se ei kuvaisikaan termin sisältämiä maita täysin kattavasti ja onnistuneesti. Kehitysmaa-termi on melko vakiintunut ilmaus, jota käyttämällä voidaan viitata joukkoon alhaisemman kehitystason maita.

Yleisin tapa määritellä kehitysmaat on sen mukaan, paljonko maassa syntyy tuloja asukasta kohden. Tiettyjen tulorajojen mukaan kehitysmaiksi lasketaan alemman tulota-

son, alemman keskitulon ja ylemmän keskitulon maat. (Todaro & Smith 2009, 41.) Kehitysmaihin voidaan liittää useita niitä kuvaavia ominaisuuksia. Esimerkiksi Todaro (1992, 27) on luokitellut kehitysmaiden yleisiä piirteitä kuuteen eri kategoriaan, jotka ovat alhainen elintaso; alhainen tuottavuuden taso; nopea väestönkasvu ja epäedullisempi väestöllinen huoltosuhde; korkea ja kohoava työttömyydentaso ja alityöllisyys; merkittävä riippuvuus maataloustuotannosta ja alkutuotannollisista vientituotteista; sekä vallan alaisuus, riippuvuus ja haavoittuvaisuus kansainvälisissä suhteissa.

Kehitysmaihin liitetään usein joukko yhteisiä kielteisiä piirteitä, kuten köyhyys, yksipuolinen talousrakenne, matalatuottoisuus, yhteiskuntarakenteen eriarvoisuus, kahlitseva yhteisöllisyys kulttuuripiirteinä ja siirtomaataustaisuus. Niissä talouden nähdään olevan kehittymätöntä; resursseista, kuten ruuasta, on pulaa ja vain harvoilla on mahdollisuus kunnan koulutukseen ja terveydenhuoltoon. Kehitysmaiden luokittelussa on siis keskeistä taloudellinen kehittyneisyys, talous- ja yhteiskuntarakenteen historia, kulttuuri sekä yhteiskunnan tarjoamat palvelut. (Koponen 2007a, 30.) Smith (2009, 1) puolestaan käyttää kehitysmaista termiä kolmas maailma, jonka hän määrittelee joukoksi maita, joilla on usein siirtomaatausta, ja jotka ovat kehittymässä taloudellisesti ja sosiaalisesti sellaisesta lähtökohdasta, jota määrittelee alhainen tulotaso, riippuvaisuus maataloudesta, heikkous kauppasuhteissa, sosiaaliset puutteet useilla yhteiskunnan osa-alueilla ja rajoitettu poliittinen vapaus ja kansalaisvapaus. Käytännön kansainvälisessä politiikassa ja taloudessa kehitysmaat ja kehittyneet maat voidaan erottaa toisistaan ainakin kahdella tavalla, eli sen mukaan, mitkä maat itse kokevat kuuluvansa kehitysmaihin ja mitkä eivät, sekä etsimällä erilaisia suhteellisen yleispäteviä tilastoja ja muita kriteerejä, joiden mukaan maat voidaan sijoittaa jompaankumpaan ryhmään. (Koponen 2007a, 31.)

Kehitysmaa-termin, tai jonkin vastaavan termin, käytön tarpeellisuutta on kritisoitu esimerkiksi siitä syystä, että useat näistä käsitteistä on kehitetty kansainvälisen politiikan tarkoituksiin, ja että ne todellisuudessa usein kaatuvat omaan mahdottomuuteensa. Näin sanotaan olevan esimerkiksi sillä perusteella, että niin kutsutut kehitysmaat ovat keskenään hyvin erilaisia ja niiden olot poikkeavat toisistaan niin paljon, ettei niistä voi muodostaa yhtenäistä ryhmää, vaikka kuinka yrittäisi. Toisaalta esitettyä kritiikkiä on perusteltu myös siltä kannalta, että kehitysmaiden sisällä on suuria yhteiskunnallisia kehityseroja, eivätkä kaikki ihmiset kehitysmaissa todellakaan ole köyhiä. Näin ollen puhumalla kehitysmaista yhtenä ryhmänä hämärretään ne todelliset taloudelliset ja yhteiskunnalliset erot, joita on kaikissa maissa. (Koponen 2007a, 45–46.) Toki kehitysmaa-termin käytölle on esitetty myös puolustuksia, mutta tässä yhteydessä riittäväksi perusteluksi käynee se, että koska osana tätä tutkimusta käsitellään virallista kehitysapua, jonka saamiseen maan luokittelu kehitysmaaksi tai kehittyneeksi maaksi oleellisesti vaikuttaa, on kehitysmaa-termin käyttö perusteellista ja jopa välttämätöntä. Tässä yhteydessä voidaankin nostaa esiin määritelmä, jonka mukaan kehitysmaa on maa, joka saa kehitysapua (Koponen 2007a, 41). Näin ollen yhtenä kehitysmajaan merkittävimmistä

tunnusmerkeistä voidaan siis tässä tapauksessa pitää kehitysavun saamista (Koponen & Seppänen 2007, 335).

Tässä tutkielmassa oleellisin määrittely kehitysmaalle lienee maan löytyminen OECD-maiden kehitysapukomitea DAC:n (englanniksi Development Assistance Committee) ylläpitämältä listalta kehitysmaista, sillä DAC on tärkein kansainvälisen kehitysavun normeja määrittävä ja ylläpitävä elin, ja vain sen listalla oleville maille annettavaa apua voidaan DAC:n virallisen määritelmän mukaan pitää virallisena eli julkisena kehitysapuna, eli ODA-apuna. DAC tarkistaa ja uudistaa listaa kolmen vuoden välein. (DAC Glossary of – –.) DAC:n lista ODA vastaanottajista koostuu kaikista alhaisen tai keskitason tulotason maista, pois lukien G8 jäsenmaat, EU jäsenmaat, ja maat, joiden liittymisestä EU:hun on jo asetettu vakaa päivämäärä. Kolmen vuoden välein listalta poistetaan sellaiset maat, jotka ovat ylittäneet korkean tulotason rajan kolmena vuonna peräkkäin. (DAC List of – –.) Näin ollen DAC:n listan avulla maat voidaan jakaa kahteen ryhmään eli kehitysmaihin ja kehittyneisiin maihin. Listalla olevat maat ovat kaikki kehitysmaita niiden välisistä tulotaseroista riippumatta, ja listan ulkopuolelle jäävät maat ovat kehittyneitä maita.

2.3 Kehitys ja sen alueellisuus

Kehitys on suhteellinen ja kiistelty käsite. Siitä, mitä kehitys on, voidaan olla montaa mieltä. Sillä on myös vahvasti historiallinen aspekti, kehityksenä pidetään eri asioita eri aikoina. (Koponen 2007b, 49.) Näin ollen ei ole olemassa yhtä käsitystä kehityksestä, vaan käsitykset siitä vaihtelevat ajan, paikan ja ihmisryhmän mukaan, ja nämä käsitykset myös muuttuvat jatkuvasti. Toisin sanoen se, miten määrittelemme kehityksen, on sosiaalisesti, ajallisesti ja paikallisesti määräytynyttä. (Pike, Rodríguez-Pose & Tomaney 2006, 24–25.) Tästä syystä kehitys tuleekin määritellä kunkin käyttötarkoituksen mukaan (Koponen 2007b, 50). Pitkälti tämän monitahoisuuden vuoksi kehityksen käsite pitää sisällään joukon erilaisia määritelmiä, teorioita ja lähestymistapoja (Power 2003, 4). Yleensä kehitys kuitenkin viittaa johonkin, jota tapahtuu kehittyvillä alueilla. Täten kehitys kuvailee niitä prosesseja, joiden avulla köyhemmät maat pyrkivät saavuttamaan rikkaampia, kehittyneitä maita. (Kiely 2007, 9.)

Usein ajatellaan, että ”kehitys” voidaan saavuttaa, jos noudatetaan tiettyjä ohjeita ja saavutetaan vuorollaan määrättyjä kehitysvaiheita. Usein myös oletetaan, että kehitys on *edistystä* – parannusta aiempiin olosuhteisiin. Kehitys terminä viittaa yleensä myönteiseen muutokseen, ja se nähdään usein parantuneina elinolosuhteina, parempana terveytenä ja hyvinvointina, sekä muina yleisen hyvän muotoina, joiden koetaan hyödyttävän yhteiskuntaa kokonaisuutena. (Power 2003, 2.) Tästä huolimatta kehityksen nähdään vieläkin viittaavan yleensä prosessiin, jonka seurauksena on taloudellista kasvua. Tähän

hyvin kapeaan määritelmään liitetään kuitenkin usein muita, ei-taloudellisia kriteereitä ja käsitteitä. Näin ollen kehitys voidaan määritellä taloudelliseksi, sosiaaliseksi ja poliittiseksi prosessiksi, joka johtaa kumulatiiviseen nousuun kasvavan väestönosan miellelyssä elintasossa. Elintason nousun tulee olla kestävä, ei väliaikaista, ja sen tulee siis ulottua kasvavaan osaan väestöstä. Tämän kaltainen määritelmä korostaa tasa-arvoisuutta ja oikeudenmukaisuutta tärkeinä kehitysprosessin päämäärinä. Yksinkertaistettuna voidaan väittää, että kehitys on parhaiten määriteltävissä oikeudenmukaisena kasvuna. (Hodder 2000, 3–4.)

Kehitys on pitkään ymmärretty *modernisaationa*, yhteiskunnallisena prosessina, joka on jo läpikäyty teollisuusmaissa, mutta ei kehitysmaissa. Kehitysjattelun alkuaikoina vallalla olikin modernisaatioteoria, jossa kehityksen lähtökohtana oli juuri talouden kehitys, yksinkertaisimmillaan talouskasvu, jota voitiin mitata bruttokansantuotteen avulla. Taloudellinen kehitys on tuonut mukanaan sosiaalisia parannuksia ja se on helpottanut ihmisten elämää huomattavasti. Yksinkertaistettuna tähän ajatukseen kehitysjattelu ja kehitysapu ovat pitkälti pohjautuneet. Kuitenkin yhä enenevässä määrin on tunnustettu, ettei tällainen kehitys ole välttämättä johtanut onneen ja tyytyväisyyteen, ja että se on joltain osin jopa tuhoisaa. Tästä syystä kehitystä ei nykyään mielletä suoraan ja yksiselitteisesti modernisaationa, vaan ennemminkin parannuksena, johon nykyisessä kehitysjattelussa etenkin kehitysmaiden osalta viitataan köyhyyden vähentämisenä. Köyhyyden vähentämisen perusajatukseksi on, ettei kehitysmaiden kehityksen tarkoitus ole enää se, että kaikki kehitysmaat saavuttaisivat teollisuusmaiden kaltaisen kehityksen, vaan pyritään poistamaan kehitysmaiden köyhyyttä. Tarkoituksena on luoda paremmat elinolot kehitysmaihin. Tähän voidaan liittää myös käsitys kehityksenä valinnanmahdollisuuksien lisääntymisenä, demokratisoitumisena ja ihmisoikeuksien parantumisenä. (Koponen 2007b, 54–56.)

Jo vuosikymmenten ajan hyvinvoinnin epätasainen jakautuminen alueiden välillä on ollut päätöksentekijöiden ja tutkijoiden huolenaiheena. Alueellisessa kehityksessä on pitkälti kyse juuri hyvinvoinnin maantieteestä jakautumisesta, ja sen muutoksista. (Cappello & Nijkamp 2009, 1.) Onkin yleisesti tunnustettu, että alueellisuuden käsitteestä on muodostunut perustavanlaatuinen pohja taloudelliselle ja sosiaaliselle elämälle. Kansallisen tason tarkastelu, vaikkakin tärkeää, ei ole enää ehdottoman ensisijainen. (Fischer & Nijkamp 2009, 182.) Yhtä maailmanlaajuista strategiaa ei voida soveltaa kaikilla alueilla (Pike, Rodríguez-Pose & Tomaney 2006, 13). Maantieteellä on merkitystä kausaalisenä tekijänä paikallisessa ja alueellisessa kehityksessä. Alueet kehittyvät tiettyinä paikkoina, joissa rakennetaan tietyt määritelmät paikallisesta ja alueellisesta kehityksestä, joita tavoitellaan. Paikat muokkaavat paikallisen ja alueellisen kehityksen maantieteellistä monimuotoisuutta ja epätasaisuutta. Taloudelliset, sosiaaliset, poliittiset, ympäristölliset ja kulttuuriset prosessit vaikuttavat paikalliseen ja alueelliseen kehitykseen eri tasojen sisällä, välillä ja läpi. (Pike, Rodríguez-Pose & Tomaney 2006, 56.) Tämä kaik-

ki tukee termin alueellinen kehitys käyttöä. Alueellisessa kehityksessä siis kehitys ei niinkään saa uutta merkitystä, vaan kehitystä tarkastellaan nimenomaan alueellisesta näkökulmasta. Kirjallisuudessa taloudelliset mittarit, kuten kasvu, vaurauden luonti ja työpaikat, ovat perinteisesti olleet paikallisen ja alueellisen kehityksen määrittelemisen keskiössä. Tähän näkökantaan voidaan kuitenkin viitata termillä paikallinen ja alueellinen taloudellinen kehitys. (Pike, Rodríguez-Pose & Tomaney 2006, 24–25.) Pintapuolisesti alueellisen kehityksen määrittely saattaa vaikuttaa melko yksinkertaiselta, mutta jos aihetta käsitellään syvemmin, on alueellisen kehityksen määrittely hyvinkin monimutkaista. Lähtökohdana alueellisen kehityksen määrittelylle on se, mitä varten alueellinen kehitys on, eli hyödyllistä on pohtia sitä, mitä sillä yritetään saavuttaa. Tämän lisäksi oleellista on esimerkiksi se, kenen näkökulmasta, siis ketä varten, kehitystä halutaan saada aikaiseksi. (Pike, Rodríguez-Pose & Tomaney 2006, 23–24.)

2.4 Taloudellinen perusta

Myös taloudellisen kehityksen teoria ja käytäntö on hyvin moninainen, ja sen määritelmästä on useita tulkintoja. Monesti taloudelliseen kehitykseen saatetaan kuitenkin viitata taloudellisen kasvun käsitteellä, mutta todellisuudessa taloudellinen kehitys on paljon tätä laajempaa. (Ahiakpor 1990, 18.) Tärkeää on täten tehdä ero taloudellisen kasvun ja taloudellisen kehityksen käsitteiden välille.

Ihmisten elämänlaatua on usein mitattu henkilöä kohden lasketun bruttokansantuotteen (BKT) avulla eli sen mukaan, kuinka paljon tuotteita ja palveluita maassa on tuotettu suhteutettuna maan väestömäärään. Bruttokansantuote määräytyy siis sen mukaan, kuinka suuri osa väestöstä työskentelee ja kuinka tuottavia he ovat. Näin ollen köyhyyttä aiheuttaa maan työvoiman alhainen tuottavuus ja alhainen teknologian taso. (Thirlwall 2002, 41.) Taloudellinen kasvu viittaa tuotteiden ja palveluiden tuotannon kasvuun maassa tietyn periodin aikana. Jotta maassa tapahtuu todellista kasvua per henkilö, tulee bruttokansantuotteen kasvun olla väestönkasvua suurempi. (Thirlwall 2002, 42.) Bruttokansantuote on laajin laskelma maan kansantulosta, ja se mittaa koko sitä lisäarvoa, jonka kansalaiset ovat saaneet kotimaisista ja ulkomaisista lähteistä (Snowdon 2007, 72). Tämä kehityksen mittari henkilöä kohden laskettuna bruttokansantuotteen kasvuna juontuu 1900-luvun vaihteeseen, kapitalismin alkulähteille (Pike, Rodríguez-Pose & Tomaney 2006, 25). Bruttokansantuotteen kasvu asukasta kohden voi merkitä kehitystä ainakin siinä mielessä, että se merkitsee kasvua vauraudessa tai taloudellisessa hyvinvoinnissa, ja täten vähenevää köyhyyttä. Sen suurin puute lienee kuitenkin siinä, ettei taloudellinen kasvu kerro mitään siitä, kuinka saavutettu vauraus jakautuu köyhien ja rikkaiden välillä. (Thomas 2000, 11.) Bruttokansantuote ei myöskään kuvaa tarpeeksi

taloudellisen kasvun tärkeyttä, sillä se ei kerro hyödykkeiden laadun ja valikoiman kasvusta (Ben-Ami 2010, 100.)

Kasvu on edellytys onnistuneelle kehitykselle. Taloudellinen kasvu tarjoaa ne resurssit, jotka ovat tarpeen, jotta kehitystä voi tapahtua. Esimerkiksi infrastruktuurin, koulutuksen ja elintason nostaminen vaativat näitä resursseja. (Ben-Ami 2010, 96.) Kasvu siis on välttämätöntä taloudellisen ja sosiaalisen kehityksen kannalta, mutta se ei yksin riitä. Näin on juuri siksi, etteivät kasvun mittarit kerro sitä, kuinka saavutettu kasvu jakautuu väestön kesken, tai sitä, mistä tekijöistä kasvu koostuu eli onko se pääosin lähtöisin koulutushyödykkeiden vai investointihyödykkeiden tuotannosta, vai kenties panostuksista koulutukseen ja terveydenhuoltoon. Lisäksi taloudellisen kasvun mittarit eivät kerro siitä fyysisestä, sosiaalisesta ja taloudellisesta ympäristöstä, jossa kasvua tapahtuu. Ihmisten hyvinvoinnin käsite kun on paljon tulotasoa laajempi kokonaisuus. (Thirlwall 2002, 42.) Vaikka taloudellisella kasvulla on monia negatiivisiakin vaikutuksia, kuten perinteisten arvojen ja kulttuurien heikkeneminen, vahingot ympäristölle ja resurssien heikkeneminen; vahvistaa materiaalisen elintason nostaminen ihmisten mahdollisuuksia, moninaisuuden sietoa, sosiaalista liikkuvuutta, reiluuteen sitoutumista ja omistautumista demokratialle. Taloustieteilijät ovatkin sitä mieltä, että kaiken kaikkiaan taloudellisen kasvun hyödyt ovat suuremmat kuin siitä aiheutuvat kustannukset. (Snowdon 2007, 102–103.) Kasvu ei kuitenkaan liity pelkästään korkeampiin tulotasoihin, vaan myös parempiin inhimillisen kehityksen indikaattoreihin, kuten alhaisempaan lapsikuolleisuuteen, laajempaan koulutukseen ja pidempään elinajanodotteeseen. Se tarjoaa mahdollisuuksia kaikenlaisille yrityksille, luoden työpaikkoja ja laajentaen verotuspohjaa, jolla voidaan rahoittaa julkisia palveluita. (World Development Report 2005, 24.) Varakkaammat yhteiskunnat pystyvät myös paremmin huolehtimaan huollettavista, kuten lapsista, liikuntarajoitteisista ihmisistä ja vanhuksista. Korkeampi tuottavuus antaa mahdollisuuden tarjota siedettävän elintason niille, jotka eivät kykene itse työskentelemään. (Ben-Ami 2010, 98.)

Kun taloudellinen kasvu keskittyy hyödyke- ja palveluvirtojen kestäväan lisääntymiseen, taloudellinen kehitys pitää sisällään enemmän (Snowdon 2007, 63–64). Hyvin pelkistetysti voidaan ajatella, että taloudellinen kehitys kuvaa kestävää parannusta elinolosuhteissa, sisältäen sekä elämänlaadun että tulotason. Pelkkä tulojen kasvu ei automaattisesti tuo mukanaan parannuksia muille hyvinvoinnin osa-alueille. (Greenwood & Holt 2010, xiii–xiv.) Tietyissä mielessä taloudellinen kasvu on yksiulotteista, mutta taloudellinen kehitys moniulotteista (Greenwood & Holt 2010, 4). Taloudellista kehitystä tarkasteltaessa henkilöä kohden mitatun bruttokansantuotteen lisäksi painoarvoa on tulojen jakautumisella. Oleellista on sen väestönosuuden kasvu, jolla on mahdollisuus koulutukseen ja terveydenhuoltoon, sekä keinoja kommunikaatioon ja liikkumiseen paikasta toiseen. Lisäksi erityistä merkitystä on valmistusmenetelmien ja elämänlaadun parantumisella. (Ahiakpor 1990, 18.)

Kehitys on melkein aina nähty pitkälti taloudellisena ilmiönä, jossa bruttokansantu-
lon kasvulla saavutetut hyödyt joko valuisivat alas massoille työpaikkojen ja muiden
taloudellisten mahdollisuuksien muodossa tai loisivat tarvittavat olosuhteet kasvun tar-
joamien taloudellisten ja sosiaalisten hyötyjen laajemmalle jakamiselle. Tällöin köy-
hyiden ongelmat, syrjintä, työttömyys ja tulojen jakautuminen olisivat toissijaisia kas-
vun saavuttamisen ollessa tärkeintä. (Todaro & Smith 2009, 14–15.) Taloudellisen kehi-
tyksen voidaan kuitenkin nähdä myös tarkoittavan vähäosaisten ihmisten hyvinvoinnin
parantamista. Useimmat näistä vähäosaisista ihmisistä ovat luonnollisesti kehitysmaissa
(Hopkins 2007, 2). Kaikilla ihmisillä on tietyt perustarpeet, joita ilman eläminen olisi
mahdotonta. Nämä pitävät sisällään ruuan, suojan, terveyden ja turvan. Täten kaiken
taloudellisen aktiviteetin perustoimintona voidaan pitää näiden tarpeiden tarjoamista
mahdollisimman monelle ihmiselle. Tähän vedoten voidaan todeta, että taloudellinen
kehitys on välttämätön ehto kehitykselle, vaikkei sekään silti ole riittävä ehto. (Todaro
& Smith 2009, 21.) Taloudellinen kehitys auttaa voimaannuttamaan ihmisiä tarjoamalla
paremmat mahdollisuudet tarpeiden tyydyttämiseen ja valintojen tekemiseen.

Vaikka taloudellinen kehitys voidaan erottaa kehityksen muista ulottuvuuksista, ovat
sosiaalinen ja taloudellinen edistys läheisesti yhteydessä toisiinsa. Hyväntekeväisyys ja
raha-apu voivat parantaa elämänlaatua ja köyhien elinmahdollisuuksia esimerkiksi pa-
rantamalla koulutusta ja terveydenhuoltoa. Nämä parannukset eivät kuitenkaan luo py-
syvää hyvinvointia ilman kasvavaa taloudellista osallistumista ja voimaannuttamista.
Vain toimiva ja avoin paikallinen talous voi säilyttää nämä tulokset, joita hyväntekeväi-
syydellä ja raha-avustuksilla on saavutettu. (Dees 2008, 121–122.) Köyhemmissä mais-
sa taloudellinen kehitys on erittäin tärkeää ihmisten hyvinvoinnin kannalta. Kasvu mate-
riaalisessa elintasossa, kuten jo todettu, johtaa huomattaviin parannuksiin muissa hyvin-
voinnin mittareissa, kuten odotetussa eliniässä ja onnellisuudessa. Tietyn taloudellisen
kehityksen tason saavuttamisen jälkeen lisäkasvulla tuloissa on kuitenkin vähemmän ja
vähemmän merkitystä. (Wilkinson & Pickett 2010, 156.)

2.5 Kokonaisvaltainen alueellinen kehitys

Tyytymättömyys taloudelliseen painotukseen kehitystutkimuksessa synnytti 1960- ja
1970-luvuilla vaihtoehtoisia lähestymistapoja, jotka vahvasti kyseenalaistivat keskitty-
misen taloudelliseen kasvuun ja kehitykseen (Pike, Rodríguez-Pose & Tomaney 2007,
1254). Tämä tyytymättömyys kumpusi siitä, että monet kehitysmaat saavuttivat omat
taloudellisen kasvun tavoitteensa, mutta ihmismassojen elintasot pysyivät suurelta osin
muuttumattomina. Koettiin, että tämä kapea tapa määritellä kehitys oli pahasti puutteel-
linen. (Todaro & Smith 2009, 15.) Vuonna 1969 kehitykseen viitattiin ensimmäistä ker-
taa sosiaalisena ilmiönä, joka piti sisällään muutakin kuin kasvavan bruttokansantuot-

teen henkilöä kohden. Tuolloin kehityksen määritelmään lisättiin köyhyiden, työttömyyden ja eriarvoisuuden vähentämisen tavoitteet, ja joitain vuosia tämän jälkeen huomioon alettiin ottaa myös rakenteellisia seikkoja, kuten väestön kasvu, kaupungistuminen, koulutus, terveydenhuolto, ihmisten perustarpeet ja korruptio. (Hopkins 2007, 2.)

Pohjautuen 1980-luvun kokeilullisuuteen ja kasvavaan huoleen alueellisen kehityksen luonteesta, laadusta ja kestävydestä, kehityksen käsitteen laajentaminen on jatkunut. Pyrkimyksenä on ollut kattaa monipuolisesti sosiaalisia, ekologistia, poliittisia ja kulttuurisia aiheita. Tähän on vaikuttanut osaltaan sen tunnistaminen, että kahdella alueella, joiden tulotasot ovat samat, kokemukset elintasosta ja hyvinvoinnista voivat olla hyvinkin erilaisia. Tästä syystä kehitystä ollaan halukkaita mittaamaan entistä useampien mittareiden avulla. (Pike, Rodríguez-Pose & Tomaney 2007, 1254–1255.) Näin ollen 1990-luvun puolivälistä lähtien keskusteluun on otettu mukaan näitä sosiaalisia, ekologistia, poliittisia ja kulttuurisia näkökulmia. On yritetty yhdistää elämänlaadun, sosiaalisen yhtenäisyyden ja hyvinvoinnin käsitteitä taloudelliseen tarkasteluun. Saavuttamalla laajempaa ymmärrystä kehityksen eri näkökulmista voidaan syventää ja laajentaa käsitystä paikallisesta ja alueellisesta kehityksestä. (Pike, Rodríguez-Pose & Tomaney 2006, 24–25.)

Todaron ja Smithin (2009, 16) mukaan kehitys tulee käsittää moniulotteisena prosessina, joka pitää sisällään huomattavia muutoksia sosiaalisissa rakenteissa, yleisissä asenteissa ja kansallisissa instituutioissa, kuten myös kiihtyvää taloudellista kasvua ja eriarvoisuuden sekä köyhyiden vähentämistä. Todaro ja Smith (2009, 22) myös toteavat, että mistä osasista parempi elämä sitten muodostuu, kehityksellä tulisi olla kaikissa yhteiskunnissa ainakin seuraavat kolme tavoitetta: Kasvattaa elämää ylläpitävien perustarpeiden, kuten ruoan, suojan, terveyden ja turvan, saavutettavuutta. Kasvattaa elintasoja, mikä pitää sisällään korkeampia tuloja, enemmän työpaikkoja, parempaa koulutusta ja suurempaa huomiota kulttuurisiin arvoihin sekä ihmisarvoihin, jotka materiaalisen hyvinvoinnin lisäksi kasvattavat yksilöllistä ja kansallista itsetuntoa. Viimeisenä tavoitteena on kasvattaa taloudellisten ja sosiaalisten valinnanmahdollisuuksien määrää yksilöille ja valtioille vapauttamalla heitä riippuvuudesta muista.

Köyhyiden vähentäminen alueellisen kehityksen päätarkoituksena on yleisesti hyväksytty kehitysyhteistyössä. Köyhyiden vähentäminen onkin nostettu ylimmäksi tavoitteeksi eri kansainvälisten järjestöjen ja YK:n järjestämien konferenssien toimintaohjelmissa. Köyhyiden vähentämisen tavoite on myös selkeästi esillä YK:n vuosittain

voitteissa¹. (Koponen 2007b, 57.) Osana ensimmäistä vuosituhattavoitetta on äärimmäisessä köyhyydessä elävien ihmisten määrän puolittaminen vuoteen 2015 mennessä. Lisäksi köyhyyteen liittyen halutaan saavuttaa täysi ja tuottava työllisyys, mikä sisältää kunnollisen työn takaamisen kaikille. (The Millennium Development Goals Report 2010.) Taustalla köyhyyden vähentämisen merkityksen kasvusta on myös se, että on havaittu, ettei talous suinkaan kasva odotetulla tavalla kaikissa kehitysmaissa, ja vaikka talous kasvaisikin, ei taloudellista kehitystä ole välttämättä tapahtunut, eikä ihmisten enemmistön elintaso ole välttämättä parantunut. Tästä huolimatta talouskeskeisyys ja talouskasvun vaatimus eivät ole kadonneet valtavirran kehitysajattelusta, jota edustavat erityisesti Maailmanpankki ja OECD:n kehitysapukomitea DAC. Toki köyhyyden vähentämisen nostamista kehitysajattelun keskiöön on myös kritisoitu. (Koponen 2007b, 57–58.)

---

¹ YK:n kahdeksan vuosituhattavoitetta ovat: 1. Äärimmäisen köyhyyden ja nälän hävittäminen, 2. Peruskoulutuksen takaaminen kaikille, 3. Tasa-arvon edistäminen ja naisten aseman parantaminen, 4. Lapsikuolleisuuden vähentäminen, 5. Odottavien äitien terveyden parantaminen, 6. HIV:tä/aidsia, malariaa ja muita tauteja vastaan taistelu, 7. Ympäristön kestävä kehityksen varmistaminen, 8. Globaalin kumppanuuden luominen kehitykseen. (Millennium Development Goals.)

3 VIRALLINEN KEHITYSAPU

3.1 Kehitysapu osana ulkomaanapua

Kehitysapu on yleensä määritelty siksi osaksi ulkomaanapua, joka tähtää parantamaan ihmisten hyvinvointia ja kehitystä köyhissä maissa (Riddell 2007, 18). Kehitysapu on siis osa ulkomaanavun laajempaa kokonaisuutta. Ulkomaanavun keskeisenä periaatteena puolestaan on ajatus siitä, että niiden, joille se on mahdollista, tulisi auttaa äärimmäisessä tarpeessa eläviä ihmisiä. Näin ollen ulkomaanavun taustalla on ajatus hyvän tekemisestä, kuten myös siitä, että sen avulla voidaan muuttaa huono-osaisempien elämänlaatua. Tästä näennäisesti selkeästä perusajatuksesta huolimatta ulkomaanapu ei ole yksinkertainen asia, sillä 1950-luvulta lähtien ulkomaanapu on laajentunut ulottumaan lähes kaikkialle. Jokainen maa joko antaa tai vastaanottaa apua, ja jotkut tekevät jopa molempia. Ulkomaanavulla on myös hyvin keskeinen rooli nykyaikaisissa kansainvälisissä suhteissa; politiikka määrää pitkälti sen, kuka antaa apua kenelle ja kuinka paljon. Ulkomaanavun pohjimmaiseen ajatukseen viitaten avun antaminen nähdään rikkaissa maissa usein moraalisenä velvollisuutena, vaikka sen tuomat hyödyt ja hyvät puolet on aina haastettu ja kyseenalaistettu. Auttamiseen suhtaudutaankin monissa kulttuureissa varauksella: onko tarjottu apu niin sanotusti ilmaista, vai sisältyykö siihen piilotettuja sitoumuksia? (Riddell 2007, 1.)

Ulkomaanavun kokonaisuudesta voidaan erottaa kolme erilaista avunannon tyyppiä: humanitaarinen apu ja hätäapu; voittoa tavoittelemattomien organisaatioiden (englanniksi non-governmental organizations, NGOs) ja kansalaisjärjestöjen tarjoama kehitysapu; sekä virallinen kehitysapu (Riddell 2007, 8). Humanitaarisella avulla ja hätäavulla tarkoitetaan ulkopuolisen avun tarjoamista erilaisten katastrofien sattuessa tai muussa äärimmäisessä hädässä. Voittoa tavoittelemattomien organisaatioiden ja kansalaisjärjestöjen tarjoama apu on puolestaan hyväntekeväisyyteen pohjaavaa apua, jota hyväntekeväisyysjärjestöt jakavat instituutioille tai ihmisille. Virallinen kehitysapu puolestaan tarkoittaa maksujen tai muun avun siirtoa vastaanottaville valtioille joko suoraan apua antavilta valtioilta (kahden valtion välinen apu) tai muiden instituutioiden, kuten Maailmanpankin, kautta (monenkeskinen apu). (Moyo 2009, 7.)

Hätäavun ja humanitaarisen avun tarpeellisuutta harva kyseenalaistaa, mutta kehitysavun kykyä vähentää köyhyyttä on epäilty ja kritisoitu vahvasti. Kehitysavun toimivuutta on myös huomattavasti hankalampi arvioida, sillä hätäavun ja humanitaarisen avun on lähtökohtaisesti tarkoitus lievittää hetkellistä hätää, kun taas kehitysavun tavoitteena on parantaa avunsaajien elinolosuhteita pitkällä aikavälillä. Etenkin virallisen kehitysavun antamiseen vaikuttaa paljon lahjoittajien poliittiset, strategiset ja kaupalliset intressit, eikä niinkään saajaosapuolien todelliset tarpeet. Pahimmissa tapauksissa avulla us-

kotaan olevan jopa päinvastaisia vaikutuksia kuin mihin se todellisuudessa pyrkii. (Riddell 2007, 1–2.)

3.2 Julkinen eli virallinen kehitysapu

Virallisesti määriteltynä kehitysapu on lähinnä taloudellisten voimavarojen siirtoa taloudellisesti kehittyneemmistä maista vähemmän kehittyneisiin, tarkoituksena jälkimmäisten taloudellisen kehityksen ja hyvinvoinnin edistäminen. Kyseessä on siis suunniteltu kehitysinterventio, jossa siirrettyjen resurssien on tarkoitus edistää vastaanottajien kehitystä. Nykyisin virallinen päätavoite kehityksessä on köyhyyden vähentäminen, YK:n vuosituhattavoitteiden mukaan. Tämän yksinkertaisen määritelmän lisäksi kehitysapu on todellisuudessa paljon muutakin. Sillä on esimerkiksi aina ollut myös poliittisia ja taloudellisia tarkoituksia, ja antajaosapuolet ovat joissain tapauksissa pyrkineet ajamaan sen avulla omia etujaan. Lisäksi vastaanottajat voivat pyrkiä käyttämään apua omien motiiviansa mukaan, esimerkiksi valtionsa kansainvälisen aseman vahvistamiseen, tai eri tahot vastaanottajamaissa voivat tavoitella yksityistä hyötymistä kehitysavusta. Kehitysavussa kohtaavat siis monien eri tahojen erilaiset viralliset ja epäviralliset tavoitteet. Kehitysapu perimmäiseltä luonteeltaan tarkoittaa hyvää, mutta sen piiriin mahtuu myös paljon eri tahojen omien etujen tavoittelua. (Koponen & Seppänen 2007, 337–339.)

Tarkka tekninen määritelmä edellä mainitulle kehitysinterventiolle on julkinen kehitysapu (englanniksi Official Development Assistance, ODA). Julkiseen kehitysapuun laskettavat resurssivirrat on määritellyt OECD-maiden kehitysapukomitea DAC. Ainoa normi ja aputavoite, joka on kansainvälisesti sovittu, koskee juuri julkista kehitysapua eli ODA-apua. Sen mukaan useimmat avunantajat (pois lukien Yhdysvallat ja Sveitsi) ovat luvanneet suunnata 0,7 prosenttia bruttokansantulostaan kehitysmaiden auttamiseen. (Koponen & Seppänen 2007, 339.) DAC:n määritelmän mukaan julkista eli virallista kehitysapua ovat sellaiset rahavirrat tai lainat maille ja alueille, jotka ovat DAC:n ODA vastaanottajien listalla, sekä monenkeskisille järjestöille, (a) jotka tulevat virallisista lähteistä, (b) joiden päätarkoitus on edistää taloudellista kehitystä ja hyvinvointia, ja (c) joiden taloudellisissa ehdoissa on tehty myönnytyksiä. Rahavirtojen lisäksi apuun lasketaan teknillinen yhteistyö, kun taas sotilaallisiin tarkoituksiin myönnettyt varat eivät kuulu avun piiriin, kuten eivät yleisesti ottaen yksityisille henkilöille siirretyt varat. (DAC Glossary of – –.)

- (a) Se, että ODA on peräisin virallisista eli julkisista lähteistä, tarkoittaa käytännössä sitä, että se on peräisin valtioilta. Näin ollen yksityisiä investointeja tai yksityisistä lähteistä peräisin olevaa apua ei lasketa ODAan. Kansalaisjärjestöt toteuttavat nykyään yhä suuremman osan kehitysyhteistyöstä, mutta niiden

osalta ODA-apuun lasketaan vain se osa niiden rahoituksesta, joka tulee valtioilta. Julkista apua on kahdenlaista: Kahdenvälistä eli bilateraalista apua antaa yksittäinen valtio toiselle yksittäiselle valtiolle. Monenvälinen eli multilateraalinen apu puolestaan kulkee monenkeskisten järjestöjen, kuten YK-järjestöjen, tai kansainvälisten rahoituslaitosten, kuten Maailmanpankin tai Kansainvälisen valuuttarahaston IMF:n (englanniksi International Monetary Fund), kautta. (Koponen & Seppänen 2007, 340.)

- (b) Taloudellisen kehityksen ja hyvinvoinnin edistäminen tarkoittaa sitä, että kehitysavun on tarkoitus tukea vastaanottajamaan taloudellista ja yhteiskunnallista kehitystä pitkällä aikavälillä. Koska kehityksen käsite on monimerkityksinen ja joustava, luo se mahdollisuuden kehitysavun käyttämisestä moniin eri tarkoituksiin. Vaikka esimerkiksi humanitaarinen apu ja katastrofiapu erotetaan käsitteellisesti pidemmän ajan kehitysavusta, on tullut tavaksi laskea humanitaarinen apu ODA-avuksi. (Koponen & Seppänen 2007, 340.) Tässä yhteydessä tätä julkisen kehitysavun rajojen häilyvyyttä ei kuitenkaan oteta huomioon, sillä tarkoituksena on keskittyä ODAan sen tiukan määritelmän mukaan ja jättää humanitaarinen apu ja hätäapu sen ulkopuolelle.
- (c) Taloudellisten ehtojen myönnytyksillä tai pehmeäehtoisuudella viitataan niihin tilanteisiin, jolloin ei puhuta lahja-avusta, vaan siihen liittyy takaisinmaksun velvoite. Kehitysapu voi siis olla lahjaa, jolloin vastaanottajan ei tarvitse maksaa sitä takaisin, tai pehmeäehtoista eli markkinaehtoista edullisempaa lainaa. Lainan osuus globaalien avun kokonaismäärästä on kuitenkin jatkuvasti vähentynyt. DAC hyväksyy lainat ODA-kelpoiseksi kehitysavuksi, kunhan vastaanottaja saa lainan vähintään 25 prosenttia edullisemmilla ehdoilla, kuin vastaanavan lainan kaupallisilta pääomamarkkinoilta. Näin ollen näihin lainoihin sisältyy niin sanottu lahjaosuus, joka on kooltaan vähintään tuo 25 prosenttia. Lainan lahjaosuuteen voidaan vaikuttaa esimerkiksi lainan koron suuruuden avulla tai myöntämällä sille vapaavuosia ennen takaisinmaksun aloittamista. (Koponen & Seppänen 2007, 342.)

Alesinan ja Dollarin (2000, 33–34) mukaan avun antamista ohjaa pitkälti poliittiset ja strategiset tekijät. Tehoton, taloudellisesti sulkeutunut, ei-demokraattinen, siirtomaataustainen maa saa usein enemmän apua kuin maa, joka on yhtä köyhä mutta poliittisesti vakaampi, mutta jolla ei kuitenkaan ole kolonialistista historiaa. Avun antajien välillä on myös suuria eroja: Esimerkiksi Pohjoismaat antavat apua pääsääntöisesti tulotasojen, vastaanottavien maiden instituutioiden laadun ja avoimuuden perusteella. Toiset maat, kuten Ranska, puolestaan antavat kehitysapua entisille siirtomailleen välittämättä juuri-kaan muista kriteereistä. Ei-demokraattinen entinen siirtomaa saa noin kaksi kertaa niin paljon apua kuin demokraattinen maa, jolla ei ole siirtomaataustaa. Kolme suurinta avun antajamaata Yhdysvallat, Japani ja Ranska noudattavat kukin omia linjojaan. (Alesina

& Dollar 2000, 55.) Yhdysvallat antavat apua erityisesti Lähi-Itään (Alesina & Dollar 2000, 34), Ranska entisille siirtomailleen ja Japanin kehitysavun antoa ohjaa pitkälti apua kaipaavien maiden äänestyskäyttäytyminen YK:ssa siten, että maat, jotka äänestävät samankaltaisesti Japanin kanssa, saavat eniten apua. Näissä tapauksissa kehitysavulla saattaa olla käytännössä hyvin vähän tekemistä köyhyyden, demokratian ja hyvien käytäntöjen kanssa. (Alesina & Dollar 2000, 55.) Toisaalta maan demokratisoituminen yleensä lisää maan vastaanottaman avun määrää, mutta taloudellisella liberalisoinnilla ei ole samankaltaista vaikutusta (Alesina & Dollar 2000, 56).

3.3 Virallisen kehitysavun ongelmakohtia

Kasvu, kehitys ja köyhyyden vähentäminen ovat poliittisen talouden prosesseja, joissa tarpeet ja halut yritetään sovittaa yhteen mahdollisuuksien kanssa. Toimintatavat ja strategiat rakennetaan teorian ja saatujen todisteiden valossa, mutta ne otetaan käyttöön todellisuudessa, jota varjostaa epävarmuus ja tietämättömyys. Yksi ongelma kehitysavussa on juuri se, että köyhyyttä yritetään poistaa rahoittamalla vain tiettyjä toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on stimuloida kasvua ja kehitystä, vaikka todellisuudessa kasvu ja kehitys syntyvät huomattavasti monimutkaisempien rakenteiden kautta. Itse asiassa kaikkein monimutkaisimmissa kasvu- ja kehitysteorioissa myönnetäänkin, että todellisuudessa monia niiden takana olevista tekijöistä ei ole vielä edes tunnistettu. Alueelliseen kehitykseen ei siis ole olemassa yhtä lähestymistapaa, joka olisi käyttökelpoinen kaikissa maissa. Näin ollen, jos alueellisen kehityksen prosessit ovat hyvin monimutkaisia, myös tavat, joilla ulkomaanapu vaikuttaa kehitykseen, ovat erittäin monimutkaisia. Lisäksi, jos tehokkaat tavat kannustaa kasvua ja luoda alueellista kehitystä ovat paikallisia, vaikeita määrittää ja vailla yleispätevää toimintamallia, myös kehitysavun vaikutukset alueelliseen kehitykseen ovat varmasti epätarkkoja ja vaihtelevia maiden välillä ja maiden sisällä, sekä eri aikoina. (Riddell 2007, 174.) Toisin sanoen varmaksi voidaan sanoa vain se, ettei sellaista yhtä toimintatapaa ole olemassa, joka parhaiten auttaisi kaikkia köyhimpiä maita kehittymään.

Riddellin mukaan (2007, 6–8) kehitysavussa voidaan tunnistaa viisi osa-alueita, joilla erityisesti tarvitaan muutoksia, jotta annettu apu voisi olla tehokasta. Nämä osa-alueet ovat:

- **Huomion siirtyminen tarpeista ihmisoikeuksiin** eli avun vastaanottajien aktiivinen osallistuminen ja mukanaolo esimerkiksi päätöksenteossa. Toisin sanoen ihmisoikeusnäkökulma pakottaa kiinnittämään enemmän huomiota avun vastaanottajiin ja pakottaa ottamaan heidät vahvemmin mukaan hankkeisiin, joilla yritetään parantaa heidän elinolojaan.

- **Muuttuva käsitys kansainvälisistä velvollisuuksista** eli näkemys siitä, että kansainvälisellä yhteisöllä ja rikkailla mailla on velvollisuus suojella köyhien maiden kansalaisia äärimmäisiltä ihmisoikeuksien loukkaamisilta. Jos velvoitetaan kansainvälistä yhteisöä suojelemaan jonkin valtion kansalaisia vakavilta ihmisoikeusrikkomuksilta silloin, kun kyseinen valtio ei itse siihen kykene, esimerkiksi vakavan köyhyden vallitessa, laajentaa se kehitysavun toimivuuden arviointia sen saavutusten ulkopuolelle. Jos kansainvälisellä yhteisöllä on velvollisuus suojella, nostaa se esiin perustavanlaatuisia kysymyksiä siitä, annetaanko apua riittävästi ja toimiiko nykyinen käytäntö, jossa viralliset apuvarannot koostuvat lähes kokonaan yksittäisten valtioiden vapaaehtoisista suorituksista.
- **Muutokset yhteistyössä** eli eri toimintojen koordinointi ja harmonisointi, ja niiden yhtenäistäminen vastaanottavan maan kehityssuunnitelmien ja strategioiden kanssa. Avunantajien tulee toimia enemmän yhteistyössä niin toistensa kanssa kuin myös avun vastaanottajien kanssa, jotta parempia tuloksia saadaan aikaseksi.
- **Avun ja politiikan välisen suhteen muuttuminen** eli, jotta apu voi olla tehokasta, politiikka täytyy ottaa huomioon. Poliitikalla on suuri merkitys sen ymmärtämisessä, miksi apua annetaan ja mitä vaikutuksia sillä on vastaanottavassa päässä. Tärkeä huomio on tehty siinä, että vastaanottavan maan poliittiset rakenteet ja prosessit ovat erittäin tärkeässä roolissa sen kannalta, miten annettu apu vaikuttaa ja onko se tehokasta. Toisin sanoen avun on hyvin vaikeaa toimia tehokkaasti ja saada pysyviä parannuksia aikaan maissa, jotka ovat poliittisesti heikkoja tai epävakaita.
- **Köyhyden vähentäminen: huomion siirtyminen lyhyeltä aikaväliltä pitkälle aikavälille**, lyhyen aikavälin tuloksiin pyrkiminen köyhyden vähentämisessä ja hyvinvoinnin kasvattamisessa, vaikkakin on tärkeää, ei paranna maan omaa kykyä kasvattaa hyvinvointia vaan kasvattaa riippuvuutta avusta. Pitkän aikavälin strategiat puolestaan auttavat maat paremmin omille jaloilleen, vaikka tuloksia syntyy hitaammin eivätkä tulokset yleensä ole kovinkaan pian nähtävillä, eli arvioitavissa. Muun muassa vuosituhattavoitteiden saavuttaminen ei välttämättä takaa pysyviä muutoksia, jos tuloksia kiirehditään lyhyellä aikavälillä asetettujen aikarajoitteiden takia, sillä tällöin rahaa ei jää tarpeeksi sellaisiin projekteihin ja ohjelmiin, jotka tähtäävät enemmän systemaattisten rakenteellisten ongelmien korjaamiseen, ja jotka parantaisivat ja kiihdyttäisivät vastaanottavien maiden talouksien kykyä luoda vaurautta pitkällä aikavälillä. Näin apua tarvitaan pidempään ja köyhät maat tulevat siitä riippuvaisemmaksi.

Koska on tunnistettu, että erityisesti näiden osa-alueiden puitteissa on tapahduttava muutoksia, jotta annettu kehitysapu voisi olla tehokasta, käytetään tässä tutkielmassa

näitä osa-alueita apuna jaottelemaan ja selkeyttämään virallista kehitysapua kohtaan esitettyä kritiikkiä. Näitä viittä osa-aluetta käytetään jaottelussa mukailleen, joten ne eivät kaikin osin käy aivan yksi yhteen. Kehitysavusta esiin tullutta kritiikkiä esitellään vain virallisen kehitysavun, siis DAC:n määritelmän täyttävän avun osalta, eikä esiin tuoda humanitaarista apua, hätäapua tai kansalaisjärjestöjen toimintaa kohtaan esitettyä kritiikkiä. Lisäksi on syytä pitää mielessä, ettei esitettyä kritiikkiä ole mahdollista jaotella täysin yksiselitteisesti alla olevien osa-alueiden kesken, koska monelta osin virallisessa kehitysavussa esiintyvät heikkoudet liittyvät läheisesti toisiinsa. Tästä syystä jaottelussa saattaa olla jonkin verran päällekkäisyyksiä.

3.3.1 Kehitysavun passiivinen vastaanottaminen

Loppua kehitysavulle ei näy, ja monille valtioille se on pysyvä ja jatkuva tulojen lähde. Tämän takia kannustinta pitkän aikavälin taloudelliselle suunnittelulle ei kehitysavun vastaanottajamaissa juuri ole, kuten ei ole tarvetta etsiä aktiivisesti vaihtoehtoja kehityksen rahoittamiselle. Kun vielä monissa tapauksissa kehitysapu ulottuu kaikkiin paikallisen talouden osa-alueisiin, poliittisista järjestelmistä terveydenhuoltoon ja koulutukseen, on olemassa suuri vaara, että yhä useammasta apua vastaanottavasta maasta tulee kehitysavusta riippuvainen. (Moyo 2009, 36–37.) Vaikka pohjimmiltaan kehitysapu tähtää sen saavuttamiseen, että apua vastaanottavat maat pärjäisivät omillaan, on siis yksi keskeinen kritiikin kohde kysymys siitä, aiheuttaako kehitysapu pohjimmiltaan avunsaajien riippuvuutta rikkaampien maiden avusta. (Szirmai 1997, 421.) Riippuvaisuus kehitysavusta ei varmasti ainakaan edistä aktiivisen ja ihmisten kyvykkyyksien rakentamista tukevan toimintaympäristön kehittymistä. Kehitysavun jatkuva vastaanottaminen ilman kestävien tulosten saavuttamista saattaa hyvinkin passivoida sekä yksilöitä että kokonaisia yhteiskuntia.

Banerjee ja He (2008, 47) näkevät osana kehitysavun toimimattomuuden ongelmaa sen, etteivät lopulliset avun vastaanottajat saa apua suoraan rahana. Kehitysavuksi annettu raha muuntautuu kouluiksi, sairaaloiksi ja muiksi sellaisiksi asioiksi, joita ihmisten oletetaan tarvitsevan. Pelkän rahan on pelätty tulevan käytetyksi lähinnä kulutukseen, ja tämä riski saattaaakin olla hyvin todennäköinen. Köyhille voi olla liian houkuttelevaa kuluttaa saadut rahat johonkin sellaiseen käyttökohteeseen, jota he tarvitsevat juuri sillä hetkellä. Lisäksi ihmiset eivät välttämättä tiedä, mikä rahan käyttökohde olisi pidemmän päälle heidän kannaltaan parhaaksi. Tästä huolimatta Banerjee ja He pitävät epäselvänä sitä, miksei voida luottaa ihmisten tekevän oikeanlaisia investointeja itsensä kannalta. Toki rahan antamisessa suoraan köyhille piilee sekin vaara, että myös sellaiset henkilöt, jotka eivät ole köyhiä, saattavat tekeytyä köyhiksi. Ei kuitenkaan voida yksiselitteisesti väittää, että tätä ei voitaisi joillain keinoin välttää tai edes minimoida. (Baner-

jee & He 2008, 48.) Nykyisessä käytännössä, jossa köyhille pyritään rahan sijaan tarjoamaan tavaroita ja palveluita, piilee ongelmia. On hyvin vaikeaa olla varma siitä, että rahaa osataan käyttää juuri sellaisten asioiden tarjoamiseen, jotka ovat köyhille oikeasti tarpeen ja joista on heille aidosti hyötyä. Ei voida esimerkiksi yksiselitteisesti taata sitä, että koulutuksen edistäminen on järkevää. On mahdollista, että ihmiset eivät itse panosta koulutukseen puhtaasti siitä syystä, ettei koulutetuille ole työpaikkoja. Tällöin koulutukseen panostamisesta ei juuri ole hyötyä, vaan sen sijaan tulisi pyrkiä edistämään koulutettujen työllistymistä. (Banerjee & He 2008, 49.)

Kasvun ja kehityksen voidaan nähdä rakentuvan vapailla markkinoilla toimivien luovien ja yritteliäiden yksilöiden panostuksista. Ulkopuolelta tuleva interventio markkinoille voi puolestaan lannistaa yksilöiden yrittäjyyttä ja resurssien tehokasta allokaatiota. Kehitysapu on juuri tällainen interventio ja täten se voi olla jopa esteenä taloudelliselle kasvulle. (Szirmai 1997, 425.) Jos kehitysapu lannistaa yrittäjyyttä, voi sen tulkita luovan myös suuria haasteita sellaisten kyvykkyyksien kehittymiselle, joiden kautta taloudellista kasvua voidaan saavuttaa. Riddellin (2007, 369) mukaan yksi kehitysavun vakavimmista ongelmista onkin jatkuva epäonnistuminen juuri vastaanottavien maiden kyvykkyyksien rakentamisessa. Näin ollen ruohonjuuritason huomioiminen ja avun vastaanottajien aktiivinen osallistuminen kehityspyrkimyksiin on erittäin tärkeää.

Välitön syy kehitysavun epäonnistumiseen kyvykkyyksien rakentamisessa sitä vastaanottavissa maissa muodostuu sen ympärille, missä määrin vastaanottavien maiden hallitukset sitoutuvat kehitystoimintoihin, ja missä määrin ne omaksuvat niitä. Jos hallitukset eivät omaksu kehitysohjelmia eivätkä sitoudu niihin, ne epäonnistuvat hyvin suurella todennäköisyydellä. Sitoutuminen, omaksuminen ja kyvykkyys liittyvät läheisesti toiseen keskeiseen termiin, nimittäin hallintoon. Huonot hallintotavat vastaanottavissa maissa selittävät suurelta osin kehitysavun epäonnistumista. Nykyään jopa tunnustetaan, että hyvät hallintotavat ja niihin sitoutuminen ovat keskeisiä käsitteitä, jotka määräävät melkein kokonaan kehitysavun toimivuuden: sen onnistumisen tai epäonnistumisen. Nähdään myös, että hyvä hallinto on yksi kehityksen keskeisimmistä rakennuspalikoista. (Riddell 2007, 369–370.) Hallinnollinen osaaminen siis osaltaan auttaa myös kyvykkyyksien rakentamisessa. Tämä kaikki nostaa esiin kysymyksen siitä, osallistaako virallinen kehitysapu riittävästi paikallisia toimijoita ja tukeeko se inhimillisen pääoman karttumista kehitysapua vastaanottavissa maissa.

3.3.2 *Liikaa vai liian vähän apua?*

Osa kriitikoista on sitä mieltä, että yksi kehitysavun merkittävä ongelma on sen määrä. Esimerkiksi Riddellin (2007, 359) mukaan kehitysavun vaikutus on liian alhainen osaksi sen vuoksi, ettei kehitysapuvaroja ole tarpeeksi saatavilla. Absoluuttisena summana

kehitysavun määrä voidaan nähdä suurena, mutta kun se suhteutetaan erilaisiin vertauskohtiin, voidaan kehitysapu nähdä hyvinkin erilaisessa valossa. Yleisesti ottaen virallisen kehitysavun määrä on ollut jatkuvasti nousussa, muutamia tilapäisiä laskuja lukuun ottamatta (Net ODA disbursements – –). Vuonna 2010 ODA-avun määrä saavutti kaikkien aikojen huippunsa kohoten noin 128.7 miljardiin dollariin, nousten 6.5 prosenttia vuodesta 2009. Tunnetuin tavoite kansainvälisessä avussa on nostaa virallisen kehitysavun määrä 0.7 prosenttiin avun antajien bruttokansantulosta (The 0.7% ODA/GNI – –). Vuonna 2010 avun määrä avun antajamaiden yhteenlasketuista bruttokansantuloista jäi kuitenkin 0.32 prosenttiin kaiken kaikkiaan. Vain viisi maata (Norja, Luxemburg, Alankomaat, Tanska ja Ruotsi) ylittivät tuon 0.7 prosentin tavoitteen. (Development aid reaches – –.)

Suhteellisesti katsottuna avun merkitys kehitykseen julkiselle taloudelle vaihtelee käytetyn mittarin mukaan. Esimerkiksi kehitysmaiden bruttokansantuloista virallisen kehitysavun osuus vaihtelee suuresti, Liberian 69.9 prosentista Libyan ja Malesian 0.1 prosenttiin vuonna 2009 (Net ODA Received – –). Tämän perusteella voidaan todeta, ettei kehitysapu kokonaisuutena ole ratkaiseva tekijä osassa kehitysmaiden talouksia, kun taas joissain maissa virallisen kehitysavun osuus bruttokansantulosta on liiankin suuri apuriippuvuuden kannalta. Myös väkilukuun suhteutettuna erot ovat suuria. Vastaanotettu virallinen nettokehitysapu henkilöä kohden vuonna 2009 oli kaikki kehitysmaat mukaan laskettuna noin 23 dollaria per henkilö. Alueittain tarkasteltuna Oseaniassa virallinen kehitysapu henkilöä kohden oli noin 184 dollaria, kun Aasiassa vastaava luku oli noin 10 dollaria. (Development Aid at – –.) Liberiassa avun määrä henkilöä kohden vuonna 2009 oli 133.7 dollaria, kun Libyassa vastaava luku oli 6.3 dollaria, ja Malesiassa 5.1 dollaria (Net ODA received per capita – –). Avun määrää henkilöä kohden tarkasteltaessa maittain ääripäät ovat kuitenkin tätäkin kauempana toisistaan. Toki osa näistä eroista selittyy puhtaasti avun vastaanottajien erilaisilla tulotasoilla. Silti kehitysongelmien kokonaisvaltaisten ratkaisujen kannalta pieneksi kutistuva avustussumma per asukas tuskin saa kovin merkittäviä vaikutuksia aikaiseksi (Koponen & Seppänen 2007, 346).

Kehitysavun riittämätön määrä ja sen vaihtelevaisuus ovat seurausta suurelta osin siitä, että kehitysapu on pohjimmiltaan vapaaehtoista. Osaksi juuri tämän vapaaehtoisuuden vuoksi ei ole olemassa järjestelmää, joka tehokkaasti yhdistäisi saatavilla olevat kehitysvarat vastaanottajien todellisiin tarpeisiin. (Riddell, 2007, 359–360.) Toisaalta näiden määrään liittyvien ongelmien lisäksi monet tutkimukset ovat osoittaneet, että mitä enemmän maa vastaanottaa kehitysapua sitä todennäköisempää on, että tarjottu lisärahoitus käytetään yhä tehottomammin eli vähenevällä rajahyödyllä Näin ollen on olemassa sellainen piste avun määrässä, jonka jälkeen lisäävun tarjoaminen on täysin tehotonta. (Riddell 2007, 226–228.)

3.3.3 *Kehitystoimintojen hajanaisuus*

Avun antajien, kehitysohjelmien ja -projektien sekä kehitysapuvarantojen monimuotoisuus tuo mukanaan haasteita. Kehitysavun antajat päättävät hyvin pitkälle itse, kuinka paljon he antavat apua, kenelle he sitä antavat ja minkä tyyppistä apua he tarjoavat. Tämän vuoksi kehitysaputapahtumien verkko on erittäin laaja ja monimutkainen, ja se sisältää paljon päällekkäisyyksiä. Kun vielä monet kehitysapua tarjoavat tahot vaativat vastaanottavia maita noudattamaan tiettyjä säännöksiä ja toimintatapoja, luo tämä erittäin vaikeita tilanteita vastaanottavien maiden hallinnoille. Tosin monet virallista kehitysapua tarjoavat tahot ovat alkaneet kiinnittää huomiota lähempään yhteistyöhön toistensa ja vastaanottavien maiden hallitusten kanssa, mutta ongelma on niin laaja, ettei näistä toimenpiteistä ole ollut kovinkaan paljon apua. (Riddell 2007, 360–361.)

Virallisen kehitysavun koordinointi on kyllä pääasiassa suurten toimijoiden käsissä. Niiden joukossa ovat esimerkiksi valtiot, YK, Maailmanpankki ja Kansainvälinen valuuttarahasto (IMF). Näillä suurilla toimijoilla on kuitenkin lukuisia hankkeita käynnissä samanaikaisesti, jolloin yksittäisiin hankkeisiin panostaminen jää helposti puolitiehen. Lisäksi virallisen kehitysavun toimijoilta puuttuu usein paikallisen tason informaatio siitä, minkälaista apua kullakin alueella kaivataan ja kuinka paljon. Toimijoiden moninaisuudesta johtuen ongelmana on myös se, että apuhankkeiden epäonnistuessa kukaan ei varsinaisesti tiedä ketä syyttää, eli kuka on loppupeleissä vastuussa avun toimivuudesta. (Easterly 2006, 6–7.) Yhteistyön kannalta oleellisessa osassa voidaan näin ollen nähdä erityisesti selkeys ja riittävä informaatio. Informaation kannalta oleellista olisi sekä riittävä tieto kehitysavun toimijoista, eli kuka tekee mitä missäkin ja kuka on loppupeleissä vastuussa mistäkin tuloksista, sekä avun vastaanottajista, eli millaista apua he tarvitsevat, minkä verran ja missä he sitä tarvitsevat. Tulisi siis myös omata riittävästi informaatiota paikallisista ihmisistä ja toimintaympäristöstä. Tarvittaisiin siis kanava palautteelle, jotta voidaan saada tietoa siitä, mitä tarvitaan ja missä, sekä mikä toimii ja mikä ei.

Palautteen puute onkin yksi kehitysavun merkittävimmistä puutteista (Easterly 2006, 15). Lähinnä tämä on seurausta siitä, että virallisen kehitysavun toimijoiden ponnistelut ja tulokset ovat melko näkymättömiä ruohonjuuritasolla, niillä alueilla ja niille ihmisille, jotka kaipaavat apua eniten. Näin ollen toimijatkaan eivät saa palautetta kaikkein köyhimmiltä ihmisiltä siitä, minkälaista apua he eniten kokevat tarvitsevansa, ja siitä, kuinka vastaanotettu apu on toiminut, eli onko sillä todellisuudessa ollut merkitystä köyhimpien ihmisten elinolosuhteisen pysyvän parantamisen kannalta. Tähän palautteen puuttumiseen liittyen voidaan nähdä, etteivät köyhien tarpeet tule täytetyiksi, koska heillä on vain vähän rahaa ja poliittista valtaa, joiden avulla he voisivat tehdä todelliset tarpeensa tunnetuiksi. Samasta syystä he eivät myöskään voi pitää ketään vastuullisena heidän tarpeidensa täyttämisenä. (Easterly 2006, 17.)

Näin ollen on selvää, että köyhien auttaminen esimerkiksi tarjoamalla hyödykkeitä ja palveluita on äärimmäisen hankalaa. Tarvittaisiin jokin systeemi, jonka avulla voidaan valita oikea projekti, ja jonka avulla voidaan varmistaa, että projekti toteutetaan aiotulla tavalla. Tämän lisäksi täytyy olla keino sen selvittämiseksi, kuinka paljon ihmiset hyötyvät kyseisestä projektista, ja onko se myös tulevaisuudessa sitä mitä ihmiset tarvitsevat ja haluavat. Tätä varten avun antajien täytyy ulottaa päätöksenteko ja projektin toteutus ruohonjuuritasolle. (Banerjee & He 2008, 49.) Teoriassa avun antajat ja kehitysaputoimijat ovat sitoutuneet varmistamaan, että kehitysvarat käytetään tavalla, joka maksimoi niiden vaikutuksen. Tutkimukset ovat kuitenkin osoittaneet, että tämä ei toteudu käytännön tasolla. (Riddell 2007, 361–362.)

3.3.4 *Politiikan vääristävä vaikutus*

Yhtenä ongelmana nimenomaan virallisessa kehitysavussa on se, että virallinen kehitysapu suuntautuu useimmiten valtioilta toisille valtioille. Szirmai (1997, 423) mukaan tällöin vaarana on se, ettei apu lopulta päädy niille ihmisille, joilla on sille eniten tarvetta. Toisin sanoen suuri osa kehitysavusta jää ihmisille, jotka ovat jonkinlaisessa valta-asemassa. Tällöin kehitysapu todellisuudessa saattaa vain vahvistaa kehitysmaiden vinoutuneita valtasuhteita, jolloin köyhien asema voi jopa entisestään huonontua. Osittain tähän on syynä länsimaisten avuntarjoajien omien etujen, esimerkiksi maiden kansainvälisten vientisuhteiden ja niiden mahdollisen vahvistamisen, vaikuttaminen avun tarjoamiseen, mutta pääasiallisena syynä on kuitenkin kehitysmaiden valtasuhteiden luonne. Valtaapitävien etu kun ei yleensä kohtaa köyhimmän väestöosan etujen kanssa.

Politiikalla on huomattavaa merkitystä kehitysavun tehokkuudelle. Monet kehitysmaiden hallinnollisista ongelmista juontuvat nimenomaan niiden poliittisten järjestelmien luonteesta. Lisäksi kehitysavun antajilla ei ole riittävästi tietoa ja ymmärrystä vastaanottavan maan poliittisesta kontekstista ja historiasta, mikä puolestaan haittaa oikeiden päätösten tekemistä. (Riddell 2007, 374–375.) Näin ollen kehitysavun antajien poliittiset, strategiset ja kaupalliset kiinnostukset aiheuttavat vääristymiä. Apua pitäisi lähikohtaisesti antaa niille, jotka sitä tarvitsevat, mutta edelleen kehitysavun antamista ohjaavat tosiasiallisesti monet muut tekijät kuin maiden oikeat kehitystarpeet. (Riddell 2007, 358.) Kun tarkastellaan apuvirtojen määrien trendejä ja sitä, minne varoja on milloinkin suunnattu, on melko helppoa päätyä siihen tulkintaan, että niitä ohjaavat erilaiset kehityspyrkimysten ulkopuoliset vaikuttimet, kuten valtioiden ulkopolitiikka. Tästä osoituksena ovat esimerkiksi kehitysavun määrän laskusuunta kylmän sodan päättymisen jälkeen ja kasvusuunta terrorisminvastaisen sodan myötä, sekä avun keskittyminen

kulloinkin poliittisesti ja taloudellisesti tärkeisiin vastaanottajamaihin. (Koponen & Seppänen 2007, 346.)

Todellisuudessa kaikkein köyhimmät maat eivät saa tarpeeksi apua, ja samaan aikaan kehitysapua ohjataan maille, jotka oikeastaan ovat liian rikkaita sitä saamaan (Riddell 2007, 358). Toisaalta kaiken kaikkiaan suurin haaste kehitysavussa on varmasti se, että sitä tarvitaan eniten maissa, joissa mahdollisuudet kehitysavun tehokkaaseen toimivuuteen ovat huonoimmat (Riddell 2007, 377). Kehitysavun vaikutuksia ja tehokkuutta rajoittavat lukuisat tekijät, kuten makrotaloudellinen epävakaus, ulkoiset shokit, poliittinen levottomuus ja avoimet konfliktit. Avun antamista varjostaa myös korruptio ja mahdollinen avustusten väärinkäyttö. (Riddell 2007, 226.) Tästä huolimatta virallista kehitysapua annetaan usein poliittisista tai vastaavista syistä juuri sellaisiin maihin, joissa on puutteita juuri niillä alueilla, jotka ovat ratkaisevia avun tehokkuuden kannalta. Näissä maissa hallitusten sitoutumisen taso on usein heikko ja resursseista sekä kyvykkyyksistä on puutetta. Myös hallinnolliset instituutiot, järjestelmät ja prosessit ovat heikkoja. Lisäksi näillä mailla on usein rajalliset kyvyt luoda kotilähtöisiä suunnitelmia ja ohjelmia, sekä toteuttaa niitä. Haaste ei siis ole siinä, kuinka tarjota apua hiukan epäoptimaalisessa kontekstissa, vaan miten antaa sitä tilanteissa, joissa maat kohtaavat syväälle juurtuneita rakenteellisia ongelmia. (Riddell 2007, 370–371.)

Tähän liittyen virallisen kehitysavun vaikutuksia heikentää merkittävästi se, että avun antajat asettavat avun saamiselle tiettyjä ehtoja tai vaatimuksia, joita avun vastaanottajien tulisi noudattaa. Usein näiden sitoumuksien takana piilee jotkin avun antajien poliittiset tai muut tavoitteet. Kehitysavun sitominen tiettyihin antajaosapuolten ajamiin tarkoituksiin aiheuttaa sen, ettei apu välttämättä ohjaudu niihin kohteisiin, joihin sitä todella tarvitaan ja jotka auttaisivat edistämään alueen kehitystä parhaiten (Riddell 2007, 358). On myös arvioitu, että yksi syy kehitysavun vastaanottajamaiden taloudelliseen pysähtyneisyyteen voi hyvinkin olla kehitysapuun liittyvää, sillä avun antajien neuvoilla ja erityisesti heidän avulle asettamilla ehdoilla voi olla vahingollisia vaikutuksia, jos ne eivät ole vastaanottajamaan kehitykselle sopivia. (Riddell 2007, 363.) Lisäksi vain harvoin avun antajamaat omaksuvat laajemmin sellaisia toimintatapoja, jotka olisivat linjassa niiden kehitysavulle asettamien ehtojen kanssa. Tästä syystä kehitysmaiden kehitystä vahvistamaan tarkoitettujen toimintatapojen vaikutus ei välttämättä ole toivotunlainen, jos samaan aikaan kehitysapua antava maa muilta osin toteuttaa muita käytäntöjä, jotka eivät ole linjassa apua saavien maiden kehityksen tukemisen kanssa. (Riddell 2007, 365–366.)

Tämä kehitysavun saamisen liittäminen tiettyihin ehtoihin onkin saanut osakseen paljon kritiikkiä. Esimerkiksi avun antajat saattavat usein pyrkiä määräämään, mihin hyödykkeisiin tai palveluihin kehitysapu tulee käyttää, tai varata oikeuden päättää ennalta, mitä sektoria tai projektia heidän antamalla varoillaan tulee tukea. Joissain tilanteissa avun antajat saattavat myöntää kehitysapua vain silloin, jos vastaanottavat maat sitoutu-

vat omaksumaan joukon taloudellisia ja poliittisia käytäntöjä. (Moyo 2009, 38–39.) Kehitysavun sitominen tiettyihin tarkoituksiin tai hyödykkeisiin kuitenkin vähentää avusta saatavia hyötyjä, sillä se saattaa estää avun käyttämisen parhaalla mahdollisella tavalla. Avunsaajat voivat esimerkiksi joutua ostamaan hyödykkeitä, jotka eivät vastaa heidän tarpeitansa tai jotka eivät sovellu paikallisiin olosuhteisiin. (Szirmai 1997, 420.) Kehitysapu on myös nähty yhtenä keinona, jolla kehitysmaat tuodaan länsimaisen kapitalismin piiriin (Szirmai 1997, 423). Tämä voi kuitenkin olla vahingollista maille, joissa vallitsevat olosuhteet eivät ole vielä otollisia kapitalistisen markkinatalouden kokonaisvaltaiselle omaksumiselle, mutta jotka tästä huolimatta pakotetaan kehitysavun varjolla siirtymään vapaaseen markkinatalouteen liian nopeasti. Tällöin markkinoilla ei todellisuudessa ole edellytyksiä toimia kyseisessä maassa vaadittavalla tavalla. Tässä ongelmana on jälleen se, että apu ei välttämättä ohjaudu sinne, missä sitä eniten tarvitaan, koska päätöksiä kehitysavun käyttökohteista tekevät usein tahot, joilla ei aina ole riittävästi tietoa ja ymmärrystä vastaanottavien maiden todellisista tarpeista. Tällöin kehitysavun ei voidakaan olettaa olevan tehokasta. (Moyo 2009, 39).

Kehitysavun sitominen erilaisiin vaatimuksiin on siis keino vaikuttaa kansallisiin ja paikallisiin toimintatapoihin. Avun antajat voivat käyttää apua keinona vaikuttaa paikalliseen hallintoon; elintärkeän avun antaminen voidaan evätä, jos vastaanottava maa epäonnistuu omaksumaan toimintatapoja, jotka ajaisivat avun antajamaan etua tai sellaisten yritysten etua, jotka ovat lähtöisin avunantajamaasta. Tällaisten vastaanottavalle maalle mahdollisesti sopimattomien toimintatapojen omaksuminen avun antajien painostuksesta voi aiheuttaa vastaanottavassa maassa myös lisää poliittista levottomuutta. (Smith 2009, 62.) Kehitysavun tulisi tukea uudistuksia, jotka ovat lähtöisin kotimaisesta poliittisesta paineesta, ei ulkoa tulevasta paineesta (Smith 2009, 64.) Sidottu apu ei todennäköisesti ole hyödyksi taloudelliselle kehitykselle, sillä sen tarkoituksena on ensisijaisesti tyydyttää avun antajan tarpeita, ei vastaanottajan todellisia tarpeita (George & Wilding 2002, 81). Kehitysapu myös vaikuttaa vastaanottavan maan valtarakenteeseen vahvistamalla päättävissä asemassa olevien valtaa entisestään. Avun vastaanottaminen lisää myös byrokratiaa, sillä byrokratia on avun kulkukanava. Näin ollen kehitysapu vahvistaa paikallista hallintoa vapaiden markkinoiden kustannuksella ja kasvattaa valtaa pitävien ryhmien valtaa maan kansalaisten kustannuksella. (Smith 2009, 62–63.)

3.3.5 Ongelmat pitkän aikavälin tavoitteiden saavuttamisessa

Niissäkin tilanteissa, joissa virallisen kehitysavun voidaan tulkita vaikuttaneen kestävästi kasvuun ja köyhyyden vähentämiseen, tulokset ovat olleet pettymyksiä. Tulokset eivät ole olleet huonoja välttämättä avun toimimattomuuden takia, vaan muiden tekijöiden, kuten ulkoisten shokkien tai konfliktien, takia. Usein myös avun mukanaan tuomat

toimintaohjeet tai sitoumusvaatimukset ovat olleet osasy siihen, miksi kehitystä ei ole juurikaan tapahtunut; annetut ohjeet eivät onnistu vastaamaan kehitysmaiden monimutkaisuuteen, rakenteellisiin ja pitkän aikavälin kehitysongelmiin. Näin ollen lyhyen aikavälin tulokset ovat monesti olleet positiivisia, mutta avun antajat eivät ole kyenneet vaikuttamaan kestäväällä tavalla kykyjen kehittämiseen ja instituutioiden vahvistamiseen. (Riddell 2007, 254.) Toisaalta voidaan kyseenalaistaa se, onko lyhyen aikavälin tavoitteiden saavuttaminen tosiasiaa edes kehitystä.

Negatiivisesti pitkän aikavälin parannuksiin vaikuttaa kehitysavun määrän epävakaisuus sekä vastaanottavien maiden tästä johtuva kyvyttömyys ennakoita saatavan avun määrää (Riddell 2007, 226). Kehitysavun määrän vaihtelu aiheuttaa paljon haasteita, ja sen merkittävin vaikutus on ehkäpä se, että suuri vaihtelevuus vaikeuttaa huomattavasti vastaanottavien maiden kyvykkyyttä suunnitella kehystoimenpiteitä ja sitoutua niihin (Riddell, 2007, 359). Erityisesti, kun kehitysavusta merkittävästi riippuvaiset maat kokevat ulkoisia shokkeja ja kun näiden shokkien lisäksi kehitysavun määrä laskee, näillä ilmiöillä on yhdessä erittäin vahingollinen vaikutus sen hetken kasvuun sekä tulevaisuuden kasvumahdollisuuksiin (Riddell 2007, 226–228).

Suuri haaste pitkän aikavälin tulosten saavuttamiselle on myös se, että mitä enemmän apua ohjataan alueille, joissa sen uskotaan tuovan nopeimmin ja suuremmin apua sitä tarvitseville, sitä vähemmän apua on tarjolla käytettäväksi korjaamaan monia laajempia, vähemmän akuutteja ja rakenteellisempia ongelmia, jotka ovat enemmän pitkän aikavälin kehityksen esteenä. Tämä puolestaan tarkoittaa sitä, että kehitysapua tarvitaan pidempi aika. Välittömien tarpeiden tyydyttäminen saattaa täten olla jopa esteenä varsinaiselle vaurauden luomisen prosessille. (Riddell 2007, 377–378.) Arvostelijoiden mukaan tässä piilee selvä ristiriita. Lyhytaikainen tehokas väliintulo kun voi saada aikaan vain harvoja kestäviä pitkän aikavälin hyötyjä, mutta samalla tahattomasti heikentää merkittävästi olemassa olevia herkkiä mahdollisuuksia kestäväan alueelliseen kehitykseen. Esimerkiksi lahjoittamalla suuri määrä hyttysverkkoja kehitysmaahan, saatetaan samalla tahattomasti aiheuttaa se, että paikallinen hyttysverkkoja valmistava yritys joutuu luopumaan toiminnastaan kysynnän laskun takia, jolloin moni köyhä paikallinen jää ilman tulonlähdeään. (Moyo 2009, 44.) Näin ollen viemällä halpoja tai ilmaiseksi tarjottavia tuotteita kehitysmaihin todellisuudessa vahingoitetaan paikallista tuotantoa. Lisäksi monissa tutkimuksissa käy ilmi, että kehitysapua on pitkälti käytetty juuri kulutuksen rahoittamiseen, eikä investoimiseen, jolloin mahdollisuudet alueellisen kehityksen luomiselle ja kasvun tukemiselle ovat hyvin heikot (Moyo 2009, 46). Toisaalta jos kehitysapuvaroja käytetään vahvistamaan kotimaisen tuotannon kulutusta, siirtää tämä tuotantoa vientihyödykkeistä, millä voi olla pitkällä aikavälillä merkittäviä vaikutuksia vastaanottavan maan talouden kyvyille kasvaa ja näin ollen vähentää köyhyyttä (Riddell 2007, 227).

Edellä mainittujen lisäksi makrotaloudelliset tutkimukset ovat tuoneet esille eri tapoja, joilla kehitysapu voi ja on johtanut jopa päinvastaisiin vaikutuksiin kuin mihin sillä on pyritty. Nämä vaikutukset kumuloituessaan voivat helposti vähentää, neutralisoida tai jopa kokonaan kumota kehitysavusta odotettuja positiivisia tuloksia. (Riddell 2007, 226.) Tällaisia ongelmia voi aiheuttaa esimerkiksi kehitysavun vaihtelevat vaikutukset vastaanottavien maiden julkisiin talouksiin: vastaanottavien maiden hallitukset saattavat kerätä tämän vuoksi vähemmän veroja tai ne saattavat ohjata oman budjettinsa varoja pois kehitystä luovista toimista muille sektoreille. Tällöin kehityksen edistämiseksi ei tosiasiaa saada enemmän varoja, vaan kehitykselle kaavailtu lisärahoitus ohjautuu muihin tarkoituksiin. (Riddell 2007, 226–227.)

3.4 Puutteita keskeisissä kehitystekijöissä

3.4.1 *Inhimillisen pääoman vähäisyys*

Hyvän elämän kannalta on tärkeää, että ihmisellä on mahdollisuus omanarvontuntoon eli siihen, että ihminen kokee olevansa jonkin arvoinen, eikä vain väline muille oman edun tavoittelemiseen. Samoin vapaus on tärkeää; yhteiskunnalla ja ihmisillä tulee olla vaihtoehtoja, joista valita, ja heillä tulee olla vapaus valita niistä omien tarpeidensa mukaan. Vauraus voi antaa ihmisille paremman kontrollin luonnosta ja fyysisestä ympäristöstä kuin mitä heillä olisi, jos he olisivat köyhiä. (Todaro & Smith 2009, 21.) Näin ollen taloudellinen kasvu voi antaa ihmisille enemmän valinnanmahdollisuuksia. Kasvun tulee kuitenkin olla mukaan ottavaa, eli sen tulee luoda uusia työpaikkoja nimenomaan köyhimmille ja syrjäytyneimmille, jotta se voi vähentää köyhyyttä. (Poverty Reduction and UNDP.) Inhimillinen pääoma, eli terveys, koulutus ja taidot, on elintärkeää taloudelliselle kasvulle ja inhimilliselle kehitykselle (Todaro & Smith 2009, 58). Tästä huolimatta varsinkin erittäin köyhillä alueilla alhaiset tulot johtavat siihen, että koulutukseen ja terveyteen investoidaan vähän, kuten myös laitteistoon ja infrastruktuuriin, mikä seurauksena tuottavuus on alhaista ja talous on pysähdyksissä. (Todaro & Smith 2009, 56.) Kansainväliset kehitystoimijat korostavat, että ihmisiin panostaminen on sekä päämäärä sinänsä että keino nostaa talouden tuottavuutta ja tehoa. Paremmassa terveydentilassa olevat ja paremmin koulutetut ihmiset työskentelevät tehokkaammin ja ovat yritteliäämpiä, mikä puolestaan tuottaa enemmän ylijäämää kansantalouteen. (Koponen 2007c, 85.)

Norbergin (2004, 34) mukaan koulutus on yksi varmimmista menetelmistä, kun halutaan nostaa yksilöiden mahdollisuuksia kehitykseen ja ansiotuloihin. Korkea koulutus on nykyään kasvavan keskeisessä roolissa maan taloudellisessa hyvinvoinnissa ja kehi-

tyksessä, koska vain korkeamman tason koulutuksen ja taitojen nähdään olevan riittäviä, jotta maat voivat kilpailla globalisoituneilla markkinoilla. Tämän vuoksi 1970-luvulta lähtien kehittyneissä maissa on pyritty laajentamaan osallistumista korkeampaan koulutukseen keinona investoida inhimilliseen pääomaan. Tämä laajeneminen on ulottunut myös kehittyviin maihin, vaikkakin näissä maissa korkeaan koulutukseen osallistumisen laajenemisvauhti on ollut hitaampaa, kasvattaen kehitysmaiden ja teollistuneiden maiden välistä kuilua. (Faggian & McCann 2009, 134.) Viimeaikainen todistusaineisto antaa viitteitä sille, että inhimillisen pääoman rooli ja liikkuvuus on kasvamassa yhä tärkeämmäksi alueellisen suorituskyvyn määrittäjäksi (Faggian & McCann 2009, 147). Tämän vuoksi juuri koulutus ja muu inhimilliseen pääomaan panostaminen voidaan nähdä erittäin merkittävänä tekijänä myös kehitysmaiden kehityspyrkimyksissä.

Kehitysmaissa köyhillä on kuitenkin vain harvoin vakaa ja luotettava työpaikka. Tämä puolestaan tekee koulutuksen motivoimisesta äärimmäisen hankalaa. Olosuhteiden täytyy olla sellaiset, että köyhillä on toisaalta mahdollisuus kouluttautua ja toisaalta myös uskoa siihen, että se on kannattavaa. Kun yritetään ymmärtää köyhyyttä ja taistella sitä vastaan, on hyvä ottaa huomioon köyhien tulo- tai kulutustasojen lisäksi heidän perustavanlaatuisen varallisuutensa, joihin kuuluvat kaikki sellaiset hyödykkeet, joiden avulla köyhillä on mahdollisuus tuloihin. Tällaisia ovat esimerkiksi vuohi, josta saa maitoa ja ravintoa; pyörä, jolla on mahdollista etsiä työtä kauempaakin; tai viljelyskelpoinen maapalsta, jolla voi kasvattaa viljaa. Varallisuuteen lasketaan myös vähemmän konkreettisia ominaisuuksia, jotka vaikuttavat köyhien potentiaalisesti vastaanottamiin tuloihin, kuten terveydentila ja taidot. (Smith 2005, 24.) Esimerkiksi taitojen parantaminen koulutuksen avulla kasvattaa ihmisen mahdollisuuksia ansaita tuloja. Näiden köyhien varallisuuksien ymmärtäminen auttaa tietämään, onko henkilö vain tilapäisesti köyhä vai onko hän juuttunut köyhyysloukkuun. Tämä puolestaan selventää sitä, mitä ihmiset tarvitsevat päästäkseen pysyvästi pois äärimmäisestä köyhyydestä. Monet menestyksekkäät strategiat auttaa köyhiä pakenemaan köyhyysloukuista alkaa siitä, että selvittää perheiden tai yhteisöjen varallisuudet ja keksitään tapoja rakentaa niiden varaan mahdollisuuksia tulojen ansaitsemiseen. (Smith 2005, 24.) Smith (2005, 25) tuo esille taloustieteen Nobel-palkinnon saaneen Amartya Senin näkemyksen siitä, että köyhyys on pohjimmiltaan kyvyttömyyttä toimia; ihminen ei kykene elämään sellaista elämää, jota voi arvostaa.

Senin (2001, 3) mukaan kehitys voidaan nähdä ihmisten todellisten vapauksien laajentamisena. Kehityksen mieltäminen vapauden lisääntymisenä on huomattavasti laajempi käsite kuin esimerkiksi kehityksen näkeminen bruttokansantuotteen kasvuna. Sen kuitenkin toteaa, että bruttokansantuotteen tai yksilöiden tulojen kasvu voi olla hyvin tärkeä yhteiskunnan jäsenten vapauksien kasvattamisen välineenä. Vapauteen vaikuttaa kuitenkin myös muut tekijät, kuten sosiaaliset ja taloudelliset asetelmat, eli esimerkiksi mahdollisuus koulutukseen, sekä poliittiset oikeudet ja ihmisoikeudet.

Näin ollen kehitys vaatii vapauden esteenä olevien tekijöiden poistamista. Tällaisia ovat esimerkiksi köyhyys, tyrannia, heikot taloudelliset mahdollisuudet, systemaattinen sosiaalinen puute, julkisten laitosten välinpitämättömyys, ja sortavien valtioiden suvaitsemattomuus. (Sen 2001, 3.) Joskus merkittävien vapauksien puute on suoraan seurausta taloudellisesta köyhyydestä, joka estää ihmisiltä vapauden riittävän ravitsemuksen saavuttamiseen, hoidettavissa olevista sairauksista paranemiseen, riittävään vaatekseen ja suojaan, tai mahdollisuuden puhtaaseen juomaveteen ja saniteettitiloihin (Sen 2001, 4). Norbergin (2004, 25) mukaan suuri osa ihmisistä haluaakin parempaa elintäsoa juuri sen vuoksi, että se antaa ihmisille enemmän valinnanmahdollisuuksia. Vapauksien puute voi olla myös seurausta esimerkiksi julkisten palveluiden heikkoudesta vaikka koulutuksessa tai terveydenhuollossa, tai poliittisten vapauksien tai siviilivapauksien kieltämisestä autoritääristen hallitusten toimesta (Sen 2001, 4). Siihen, mitä ihmiset voivat saavuttaa, vaikuttavat taloudelliset mahdollisuudet, poliittiset vapaudet, sosiaalinen valta, ja hyvän terveyden sekä peruskoulutuksen mahdollistavat olosuhteet, kuten myös aloitteiden rohkaisu ja kultivointi (Sen 2001, 5). Riittävien sosiaalisten mahdollisuuksien avulla yksilöt voivat tehokkaasti muokata omaa kohtaloaan, ja auttaa toisiaan. Heitä ei siis pidä nähdä ensisijaisesti passiivisina taitavien kehitysohjelmien hyötyjen vastaanottajina. (Sen 2001, 11.)

3.4.2 *'Big Push' -mallin rajoitteet*

'Big Push' -ajatusmalli sai alkunsa 1950-luvulla, ja se oli osittain ulkomaanavun idean syntymisen takana. 'Big Push' -ajattelu on vallalla kehitysavussa vielä tänäkin päivänä, mikä näkyy erityisesti vaatimuksissa kehitysavun määrän merkittävästä kasvattamisesta. 'Big Push' -mallin mukaan köyhimmät maat ovat juuttuneet köyhyysloukkuun, josta ne eivät pääse pois ilman apurahoitteista suurta tuoppausta, joka pitää sisällään investointeja ja muita sellaisia toimintoja, jotka käsittelevät kaikkia kehityksen esteitä. Tämän jälkeen maiden ajatellaan voivat saavuttaa itse ylläpidettävää kasvua, eikä kehitysapua näin ollen enää tarvittaisi. (Easterly 2006, 37.)

Jeffrey D. Sachs (2005, 244–246) kirjoittaa teoksessaan *The End of Poverty*, että köyhimmillä ihmisillä ei ole sitä minimaalista määrää pääomaa, inhimillisestä pääomasta fyysiseen pääomaan, joka tarvitaan, jotta kehityksessä päästään alkuun. Tästä syystä tarvitaan ulkopuolista avitusta, jotta köyhimmät maat saavat kehityksensä käyntiin. Köyhimmät valtiot ja niiden kansalaiset ovat juuttuneet köyhyysloukkuun, sillä pääoman määrä henkilöä kohden vähenee jatkuvasti, koska väestö kasvaa nopeammin kuin pääoma kasaantuu. Tämä puolestaan on seurausta siitä, että etenkin äärimmäisessä köyhyydessä elävien kaikki toimeentulo kuluu pelkkään selviytymiseen, jolloin säästöjä ei pääse syntymään. Talouden pääomavarannot kasvavat, kun kotitaloudet säästävät ja

valtio tekee investointeja. Kasvava pääomavaranto puolestaan johtaa taloudelliseen kasvuun, mikä puolestaan kasvattaa kotitalouksien tuloja. Tätä ilmiötä puolestaan jarruttaa väestönkasvu ja eri pääomalajien arvojen aleneminen ajan kulumisen myötä. Köyhyysloukon vallitessa positiivista kasvua ei siis pääse syntymään, koska pääoman määrä henkilöä kohden ei kasva, vaan se vähenee.

Ratkaisuna tähän Sachs (2005, 246) näkee virallisen kehitysavun kaltaisen sysäyksen, joka auttaa saamaan pääoman kasautumisen, taloudellisen kasvun ja tulojen nousemisen prosessin nopeaan alkuun. Tällainen apu vaikuttaa kolmen kanavan kautta: osa siitä menee suoraan kotitalouksille, osa julkisten investointien rahoittamiseen ja osa suunnataan yksityisille yrityksille esimerkiksi mikrorahoittamisen kautta. Jos tämä avustus on riittävän suuri ja sitä on saatavilla riittävän pitkään, Sachsin mukaan pääomavarannot kasvavat riittävästi, jotta kotitaloudet nousevat köyhyysloukuista ja maat voivat saavuttaa itseään ylläpitävää kasvua. 'Big Push' on siis malli siitä, kuinka tarvitaan keskitetty koko talouden laajuinen ja todennäköisesti julkisrahoitteinen ponnistus, jotta taloudellisen kehityksen pitkä prosessi saadaan alkuun tai kiihtymään. (Todaro & Smith 2009, 168.)

William Easterly (2006, 39–40) ei kuitenkaan jaa Sachsin käsitystä 'Big Push' -mallin toimivuudesta. Easterlyn mukaan sellaiset köyhät maat, jotka eivät ole saaneet kehitysavun kaltaista avustusta, ovat silti saavuttaneet positiivista kasvua. Näin ollen köyhimmät maat voivat siis kasvaa ja kehittyä omillaan. Easterlyn (2006, 45) mukaan esimerkiksi Afrikassa vastaanotetut apusummat ovat jo olleet riittävän suuria 'Big Push' -ilmiön kannalta, mutta mallin ehdottamaa positiivista kasvua ei ole Afrikan maissa siitä huolimatta saavutettu. Useimmat maat, jotka ovat nousseet äärimmäisestä köyhyydestä, ovat päässeet tähän tavoitteeseen asteittain kiihtyvän kasvun avulla. Tilastollisesti katsottuna mailla, jotka vastaanottavat paljon apua, ei ole yhtään suurempaa todennäköisyyttä saavuttaa kasvua, kuin mailla, jotka saavat vain vähän apua, toisin kuin 'Big Push' -malli ehdottaa. (Easterly 2006, 51.) Se, onko talous jo kasvanut kestäväällä tavalla jonkin aikaa vai onko se ollut pysähdyksissä, näyttäisi puolestaan olevan erittäin merkittävää kehityksen kannalta. Jos kasvua on saatu ylläpidettyä riittävän aikaa, yhden sukupolven ajan tai kauemmin, on epätavallista, että taloudellinen kehitys joutuisi pois raiteiltaan pidemmäksi aikaa, vaikka väliaikaiset shokit toisivatkin hetkellisiä takaiskuja. (Todaro & Smith 2009, 167.) Myös Norberg (2004, 74) toteaa, ettei yksikään maa ole onnistunut vähentämään köyhyyttä ilman pitkäaikaista talouskasvua.

Virallisen kehitysavun määrän lisäämisen vaatimukseen eli 'Big Push' -ajatusmalliin liittyy imukyvyyn käsite (englanniksi absorptive capacity). Imukyky viittaa maan kykyyn käyttää saatua lisäapua ilman huomattavaa tehottomuutta julkisessa kulutuksessa ja ilman haitallisten vaikutusten aiheuttamista (Bourguignon & Sundberg 2007, 640). Bourguignonin ja Sundbergin (2007, 659) mukaan imukykyä ei kuitenkaan pidä nähdä vastaanottavien maiden kiinteänä ominaisuutena, joka olisi seurausta vain sen hallinnollis-

ten instituutioiden laadusta. Taloudellisessa mielessä imukyky on dynaaminen käsite, joka määräytyy julkisen kulutuksen ajoituksesta ja jaksottamisesta. Avun määrän nopea nostaminen maassa, jossa on rajallinen kyky kouluttaa ja palkata ammattitaitoisia työvoimaa, rakentaa uutta infrastruktuuria, hallita uusia ja laaja-alaisia julkisia ohjelmia tai ylläpitää makroekonomista tasapainoa, voi johtaa pullonkauloihin.

3.4.3 *Tarve palautteelle ja paikallisuudelle*

Hyvät kehitystoimenpiteet vaativat valvontaa ja arviointia. Erityisesti asetettuja tavoitteita ja toteutuneita lopputuloksia tulee verrata tarkasti toisiinsa. (Sachs 2005, 80.) Palautteen saamista voidaan pitää tärkeänä kehityksessä, jotta voidaan nähdä, ovatko käytetyt keinot sellaisia, joilla on todellista vaikutusta ihmisten hyvinvointiin. Tästä syystä esimerkiksi pelkkien tulo- tai kulutustasojen tarkastelu ei kerro tarpeeksi siitä, onko ihmisten hyvinvointi oikeasti parantunut. Kansalaisilla kun saattaa olla paljon hyödykkeitä, mutta niillä ei ole paljoa arvoa, jos ne eivät todellisuudessa ole sitä, mitä kuluttajat tarvitsevat ja haluavat. Kansalaisilla saattaa myös olla tuloja, mutta tietyt hyvinvoinnin kannalta välttämättömät hyödykkeet, kuten ravitseva ruoka, voivat olla saavuttamattomissa. (Todaro & Smith 2009, 17.)

Palautteen puuttumiseen voidaan liittää monissa kehitysstrategioissa piilevä ongelma siitä, että ihmiset ja yhteisöt nähdään usein kehittäjien näkökulmasta homogeenisina ja passiivisina kokonaisuuksina, vaikka näin ei todellisuudessa ole. Näin ollen erilaisten ihmisten ja yhteisöjen erilaiset tarpeet, tiedot ja taidot on usein jätetty huomioitta. Kehitysstrategioissa on keskitytty pääasiassa laajoihin lähestymistapoihin. Tämän seurauksena suuri osa eri maiden köyhästä väestöstä on jäänyt tappiolle, vaikka kehitysohjelmat ovat saattaneet hyödyttää joitain väestönosia. Onkin erittäin tärkeää, että kehitysstrategiat rakentuvat sen ympärille, että hankitaan riittävästi tietoa ja ymmärrystä niistä yksilöistä tai yhteisöistä, jotka ovat näiden kehitystoimintojen kohteena. Ei tule missään tapauksessa olettaa, että ihmiset ja yhteiskunnat ovat samanlaisia. (Potter, Binns, Elliott & Smith 2008, 184.) Norberg (2004, 60) kirjoittaa siitä, kuinka yksilöllinen päätöksenteko ja vastuu ovat tärkeitä asioita. Tämän hän perustelee siten, että jos esimerkiksi valtio määrää kaikki voimavarat suunnattavaksi tietyn tyyppiseen kollektiiviseen maatalouteen ja hanke epäonnistuu, se vaikuttaa taloudellisesti koko yhteiskuntaan. Jos kuitenkin ryhmä ihmisiä esimerkiksi yrityksenä panostaa samanlaiseen hankkeeseen ja hanke jälleen epäonnistuu, vaikuttaa se kielteisesti vain tähän ryhmään ihmisiä. Tällöin yhteiskunnalle tarjoutuu kokeiluja ja uusia ratkaisuja, jotka voivat johtaa kehitykseen, mutta samalla yksittäiset erehdykset eivät vaaranna koko yhteiskunnan rakennustyötä.

Palautteen myötä myös paikallisuus korostuu köyhyyden vähentämisessä. Esimerkiksi, kun pyritään saavuttamaan asetetut vuosituhattavoitteet, juuri paikallisilla toimin-

noilla on suuri merkitys, sillä paikalliset toimijat usein tietävät parhaiten, mikä toimii ja mikä ei heidän omassa yhteisössään. Syytä on kuitenkin muistaa, että paikallisen kehityksen tulisi olla linjassa kansallisen kehitysprosessin kanssa, jotta saavutetut tulokset voivat olla kestäviä. (Poverty Reduction and Local – –.) Silti kehitystoiminnan lähtökohdan tulisi olla juuri paikallisella tasolla, koska vain paikallisella tasolla voidaan saavuttaa sellaista yksityiskohtaista tietoa, joka on kehityksen kannalta välttämätöntä. Paikallinen taso on tärkeä myös siksi, ettei esimerkiksi kansallisen tason taloudellisella kasvulla ole samanlaista vaikutusta tietyn maan kaikilla alueilla. Taloudelliset, maantieteelliset ja historialliset tekijät aiheuttavat merkittävää alueellista vaihtelua kasvussa ja kehityksessä. Kehityksen kannalta paikallisella tasolla toimimisella on näin ollen suuri merkitys, vaikka toki myös globaalit tapahtumat ja toiminnot vaikuttavat. (Greenwood & Holt 2010, 5.) Kaikkein menestyksekkäimmät kehitystapaukset yleensä pitävätkin sisällään ainutlaatuisen paikallisen ratkaisun sellaisiin paikallisiin kehityksen esteisiin, joita ulkopuolisten ei ole helppo ymmärtää (Smith 2005, 215).

3.4.4 Kehitystä hidastavan poliittisen toimintaympäristön piirteet

Suurta osaa kehitysmaista hallitsee joko suoraan tai välillisesti pieni ja voimakas eliitti, ainakin selkeämmin kuin kehittyneitä maita. Tehokas sosiaalinen ja taloudellinen muutos siten vaatii joko hallitsevan eliitin tuen tai eliitin voiman syrjäyttämisen voimakkaammilla demokraattisilla voimilla. Joka tapauksessa taloudellinen ja sosiaalinen kehitys on mahdotonta ilman sitä tukevia muutoksia valtion sosiaalisissa, poliittisissa, oikeudellisissa ja taloudellisissa instituutioissa. (Todaro & Smith 2009, 71.) Yksi merkittävistä haasteista kehitysmaissa on täten sellaisen poliittisen järjestelmän luonti, joka on laillinen kansalaisten enemmistön silmissä. Ilman valtiojohdon legitimitteettiä ei voi olla vakautta, ja ilman vakautta ei voi olla sosiaalista ja taloudellista kehitystä. Usein laillisuuden nähdään rinnastuvan demokraattisiin hallinnon muotoihin, vaikkakin demokraattiset hallintojärjestelmät ovat usein hyvin hauraita kehitysmaissa. (Smith 2009, 250.) Kehitys ja demokratia eivät siis aina käy yhteen, ainakaan kehityksen edistämisen alkuaikoina.

Poliittisen vallan keskittymisen vuoksi myös tieto on kehitysmaissa usein keskittynyt valtaapitävälle eliitille. Näin ollen teknillistä, ammatillista ja hallinnollista erityisosaaamista omaavat ihmiset ovat usein pitkään työskennelleet julkisella sektorilla, jolloin heille on muodostunut paljon poliittista vaikutusvaltaa. Tämä usein rajoittaa merkittävästi sellaisten vastavoimien olemassaoloa, jotka voisivat esittää poliittisille johtajille vaihtoehtoisia suunnitelmia, toimintaohjeita ja toteutustekniikoita valtion viranomaisten luomien lisäksi, tai niiden tilalle. Kehityssuunnittelu on näin ollen ollut hyvin keskittynyt, teknokraattista ja ylhäältä alas suuntautunutta. Ylhäällä ovat asiantuntijat teke-

vät siis päätöksiä siitä, mitä massat tarvitsevat kehitysohjelmilta. (Smith 2009, 135.) Poliittinen valta ei kuitenkaan välttämättä käy yhteen hallinnollisen pätevyyden kanssa. Se, että hallitseva eliitti monopolisoi politiikkaan liittyvää tietoa, ei tarkoita sitä, että saatavilla on tarvittava määrä ammattitaitoista työvoimaa hallinnon tehtäviä varten. Tästä huolimatta kehitysmaiden hallinnollinen pätevyys ei ole kansainvälisten toimijoiden, kuten Maailmanpankin, tämänhetkinen huolenaihe, sillä ne yrittävät ennemminkin määrittellä uudelleen valtion roolia taloudellisessa ja sosiaalisessa kehityksessä. (Smith 2009, 137–138.)

Politiikka liittyy myös niukkojen valtion resurssien käyttöön, eli siihen, miten voidaan täyttää erilaisten väestöryhmien poliittisesti määritellyt tarpeet, kuten toimeentulon tukeminen, työllisyys, terveydenhuolto ja koulutus. Nämä tarpeet siis määritellään poliittisesti, eli niukat resurssit jaetaan virallisten toimintojen kautta. Jos esimerkiksi köyhät on tuomittu elämään puutteessa, koska heillä puuttuvat resurssit hankkia markkinoilta se, mitä tarvitaan tietyn elintason säilyttämiseen, valtioiden tulisi pyrkiä puuttumaan tähän kohdentamalla enemmän resursseja köyhien elintason parantamiseen. Voidaan esimerkiksi pyrkiä edistämään työpaikkojen syntymistä, jotta useammalla ihmisellä olisi mahdollisuuksia tuloihin. (Smith 2009, 140.) Viranomaisten painostaminen esimerkiksi korruption muodossa saattaa kuitenkin tarkoittaa sitä, että jaettavana olevat resurssit eivät saavutakaan kohderyhmää, vaan päätyvät muihin käyttötarkoituksiin (Smith 2009, 143).

Kestävää taloudellista kasvua ja köyhyyden lieventämistä ei voi tapahtua ympäristössä, jossa korruptio on laajalle levinnyttä. Korkean korruption ja epävarmuuden asteen vallitessa harvat yrittäjät, kotimaiset tai ulkomaalaiset, ovat halukkaita riskeeraamaan rahojaan liiketoimintaan siellä, missä korruptoituneet viranomaiset voivat esittää vaatimuksia sen tuotoista. Tällöin investoinnit seisahtuvat. Laskevat investoinnit puolestaan tappavat kasvua. (Moyo 2009, 50.) Korruptio vaikuttaa myös julkisten hankkeiden laatuun, sillä sopimukset voivat mennä sellaisille tahoille, jotka haluavat saada mahdollisimman paljon rahaa omiin taskuihinsa. Tämä puolestaan johtaa alemman laadun infrastruktuuriprojekteihin ja heikentyneihin julkisiin palveluihin, mikä puolestaan haittaa kasvua. (Moyo 2009, 50.) Lisäksi korruptio ohjaa varoja pois hankkeista, jotka edistäisivät ihmisten hyvinvointia, sellaisiin hankkeisiin, joissa on mahdollisuuksia kasvattaa korruptoituneiden viranomaisten rahasaalista (Moyo 2009, 51).

Politiikkaan keskittyvien kehityksen selitysmallien mukaan kehittyneisyyttä ja kehittymättömyyttä selittää se, millaista politiikkaa kussakin maassa on harjoitettu. Kehitykseen siis vaikuttaa oleellisesti etenkin valtion harjoittama talous- ja kehityspoliitiikka. Nykyisen valtaviiran kehitysajattelun mukaan toimivinta on sellainen talouspolitiikka, jossa markkinatalouden voimistaminen on keskeisenä tavoitteena. Tähän politiikkaan kuuluu eritoten vakaa makrotalous, investoinnit inhimilliseen pääomaan ja osallistuminen maailmantalouteen. Markkinat siis korostuvat poliittisissa selitysmalleissa. (Kopo-

nen 2007c, 84.) Markkinat kuitenkin nähdään osana ympäröivää yhteiskuntaa, jossa myös poliittinen ja institutionaalinen ympäristö on tärkeä. Ei siis ajatella, että markkinoiden ja valtion väliltä tulisi valita, vaan että kummallekin tulee löytää sopiva rooli. Markkinoiden tulee kohdentaa taloudelliset voimavarat kohteisiin, joissa ne voivat tuottaa parhaiten, ja valtion puolestaan tulee huolehtia markkinoiden toimintaedellytyksistä ja investoida inhimilliseen pääomaan, eli huolehtia esimerkiksi peruskoulutuksesta ja terveydenhuollosta. (Koponen 2007c, 85.)

3.4.5 *Huomio pitkän aikavälin kasvun ja kehityksen lähteisiin*

Pitkällä aikavälillä katsottuna suurin osa rikkaista maista vaurastui, koska ne saivat ylläpidettyä kohtalaisen, mutta vakaan, kasvun hyvin pitkän aikaa (Easterly 2009, 47). Teknologisen tiedon kasaantumista pidetään nykyään laajasti taloudellisen kasvun lähteenä. Enenevässä määrin nähdään, että erot tulojen kasvun tasoissa maiden välillä ja eri aikoina ovat seurausta eroista tiedon kasaantumisessa. (Singh 2007, 417). Nykyisten kehittyneiden maiden osalta perustavanlaatuisen tieteellinen tutkimus ja teknologinen kehitys ovat olleet ratkaisevassa roolissa kasvun saavuttamisessa. Niiden kasvuvauhteja on pitänyt yllä monien uusien teknologisten innovaatioiden laajamittainen hyödyntäminen. Nämä innovaatiot ovat perustuneet nopeaan edistymiseen tieteellisen tiedon omaksumisessa, ja täten kasvaneeseen vaurauteen, josta on seurannut uutta edistystä tieteellisen tiedon varannoissa. Suurin osa tieteellisistä ja teknologisista toiminnoista, aina perustutkimuksesta tuotekehittelyyn, on kuitenkin keskittynyt juuri rikkaisiin maihin. Useimmilla kehitysmailla ei ole tarvittavia taloudellisia resursseja eikä tieteellistä ja teknologista osaamista toteuttaakseen sellaista tutkimusta ja kehitystä, joka toisi niille pitkän aikavälin taloudellisia hyötyjä. (Todaro & Smith 2009, 77.)

Rikkaissa maissa markkinat ovat suuret, mikä kasvattaa kannustinta innovoida, ja mikä puolestaan tuo uusia teknologioita markkinoille. Näiden myötä tuottavuus kasvaa, kuten myös markkinoiden koko, mikä puolestaan kannustaa uuteen innovointiin. Seuraa siis kasvun kehä, jossa innovaatio kasvattaa markkinoiden kokoa, ja markkinoiden suurempi koko kannustaa innovoimaan enemmän. (Sachs 2005, 61.) Suuressa osassa köyhempiä maita tämä innovoinnin prosessi ei lähde ollenkaan käyntiin. Innovaation aiheuttama kuilu rikkaiden ja köyhien maiden välillä on yksi perustavanlaatuisimmista syistä siihen, miksi köyhimmät maat eivät ole päässeet kasvupolulle. Silti kehitysmaat voivat hyötyä teknologian leviämisestä, sillä vaikka köyhimmät maat eivät itse ole teknologian keksijöitä, ne voivat kuitenkin hyötyä teknologian tuonnista. (Sachs 2005, 62.) Edistyminen teknologiassa voi johtaa innovaatioihin ja uusien yritysten syntymiseen (Ulijn & Brown 2004, 15). Innovaatio ja yrittäjyys puolestaan ovat merkittävässä roolissa maan taloudellisen kasvun kannalta, ja juuri ne saattavat olla tärkeimpiä tekijöitä

taloudellisen kehityksen takana (Ulijn & Brown 2004, 22). Näin ollen inhimillisen pääoman kannalta aiemmin jo tarkasteltu koulutus on keskeinen tekijä myös kestävästä kasvusta ja kehityksen saavuttamisessa, sillä koulutuksella on merkittävä vaikutus kehitysmaiden kykyyn omaksua modernia teknologiaa (Todaro & Smith 2009, 369).

Näillä pitkäaikaisilla kehitystekijöillä, kuten koulutuksella, tutkimuksella ja kehityksellä, sekä teknologialla, on myös merkittävä rakenteellinen rooli. Maan sisäisillä alueellisilla eroavaisuuksilla voi olla merkittäviä negatiivisia yhteiskunnallis-taloudellisia kustannusvaikutuksia. Tällaisia eroja voi olla esimerkiksi tulotasoissa, työllisyydessä, investoinneissa, kasvussa ja niin edelleen. (Capello & Nijkamp 2009, 2.) Näiden erojen oletetaan kuitenkin katoavan pitkällä aikavälillä tuotannontekijöiden alueellisen liikkuvuuden vuoksi, mikä lopulta johtaa tuottavuuden samankaltaistumiseen kaikilla alueilla. Tosin lyhyellä aikavälillä alueelliset eroavaisuudet voivat osoittautua hyvinkin sitkeiksi. (Capello & Nijkamp 2009, 1.) Koulutuksella ja kyvyllä omaksua teknologiaa voidaan osaltaan varmistaa se, että kaikilla alueilla on ylipäätään teoreettinen mahdollisuus nousta samalle tasolle muiden alueiden kanssa.

4 YRITYKSET JA ALUEELLINEN KEHITYS

4.1 Yritykset alueellisen kasvun ja kehityksen luojina

Tähän mennessä kehitysmaiden alueellisen kehityksen edistämiseksi on keskitytty lähinnä virallisen avun antamiseen ja valtionvelkojen anteeksiantamiseen. Kahden viimeisen vuosikymmenen aikana paljon resursseja on kuitenkin siirtynyt julkiselta sektorilta yksityisomistukseen, ja yksityiset siirrot kehittyviin maihin ovat ylittäneet julkiset. Silti vain vähän huomiota on osoitettu tälle kasvun ja köyhyyden vähentämisen suurimmalle tekijälle eli yksityiselle sektorille. Tästä huolimatta yksimielisiä ollaan siitä, että yksityiset yritykset ovat hyvin tärkeitä kehitykselle. Yksityisen sektorin kehittäminen voi nostaa elintasoja ja luoda uusia mahdollisuuksia. Sekä rikkaat että köyhät hyötyvät parantuneen kilpailun madaltaneista hinnoista. Lisäksi yksityiset yritykset ovat suurin lähde verotuloille, joiden avulla voidaan tuottaa parempia sosiaalisia palveluita. Yrittäjähenkinen ilmapiiri auttaa myös voimaannuttamaan ihmisiä. (Brainard & LaFleur 2006, 2–3.)

Eroteltaessa taloudellinen kasvu ja kehitys toisistaan voitaisiin olettaa, että yritykset tuottavat enemmän taloudellista kasvua kuin kehitystä, koska ne yleensä keskittyvät tuoton tuottamiseen, eivät niinkään siihen, kuinka tämä tuotto yhteiskunnassa jakautuu. Toisaalta yritykset voivat sijoittaa esimerkiksi koulutukseen, jos sillä on vaikutusta yrityksen tuottaman tuoton suuruuteen. (Ahiakpor 1990, 19–20.) Yritysten vaikutusta nimenomaan taloudelliseen kehitykseen, ja sitä kautta muuhun kehitykseen, voidaan arvioida sillä perusteella, miten yritykset luovat kysyntää maan, työvoiman ja pääoman käytölle luodessaan uutta vaurautta tai lisäarvoa tietyllä alueella tai tietyssä maassa. Koska yritykset maksavat näiden tuotannollisten voimavarojen käytöstä, kasvava kysyntä niitä kohtaan kannustaa luomaan ja tarjoamaan niitä enemmän. Tällä on puolestaan vaikutuksia esimerkiksi maan koulutustasoon ja sitä kautta palkkatasoon. Tästä kaikesta seuraa taloudellista kasvua. Yritykset tuottavat taloudellista kasvua myös sitä kautta, että ne tunnistavat kuluttajien tarpeita ja muuttavat raaka-aineet näitä tarpeita tyydyttäväksi tuotteiksi. (Ahiakpor 1990, 20.) Näin ollen tuotannontekijöitä tarjoavat ihmiset voivat yrityksiltä saamallaan tuloilla ostaa markkinoilta tarvitsemiaan tuotteita, jolloin syntyy jälleen uusia liiketoimintamahdollisuuksia. Paikallinen talous ruokkii itse itseään.

Ehkä tärkein ja silti vähiten tunnistettu yritysten mahdollisuus vaikuttaa kehitykseen on niiden ydinliiketoiminnassa. Yritykset voivat vaikuttaa sillä, mitä ja millä tavalla ne myyvät, sekä sillä, kuinka ne toimivat ja mitä haasteita ne ottavat vastaan. Jotkut yritykset luovat sosiaalista arvoa täyttämällä köyhien kuluttajien täyttämättä jääneitä tarpeita perinteisen voittoa tuottavan mallin sisällä. (Brainard & LaFleur 2006, 18.) Näin ollen yritykset voivat parantaa köyhien elinoloja normaalien markkinatoimiensa kautta. Yri-

tykset voivat esimerkiksi alentaa tuotteiden tai palveluiden kustannuksia köyhille tai tuoda markkinoille uusia tuotteita, jotka parantavat köyhien terveyttä. Näin ne välillisesti ja joskus tietämättään osallistuvat pyrkimykseen vähentää köyhyyttä. (Smith 2005, 205.) Toiset yritykset edistävät kehitystä köyhissä maissa kehittämällä henkilöstöä, rakentamalla infrastruktuuria ja tuomalla uusia teknologioita. Globaalilla tasolla menestyneillä yrityksillä on usein huipputason osaamista sellaisilla osa-alueilla, jotka ovat hyvin merkittäviä kehityksen edistämiseksi, mutta joista yleensä on merkittävää puutetta. (Brainard & LaFleur 2006, 18.) Tämä pitää sisällään osaamista tutkimuksessa ja tuotekehityksessä, kuten myös markkinoinnissa, sekä kykyä sopeuttaa menestyksekkäästi liiketoimintamalleja hyvin erilaisille markkinoille ajaen samalla kustannuksia alas. (Brainard & LaFleur 2006, 19.) Yritysten perustoiminnot ovat välttämättömiä köyhyyden kitkemisessä, mutta niiden oman edun tavoittelun vuoksi yritysten normaali liiketoiminta ei toki ole riittävä tekijä. (Smith 2005, 205.)

Taloudellinen kasvu ja kehitys ovat avainasemassa, jotta köyhät maat ja niiden köyhät ihmiset voidaan nostaa köyhyydestä. Oikeudenmukaista taloudellista kasvua tulee ajaa yksityisen sektorin aktiviteettien kasvulla, mikä koostuu useiden erilaisten yritysten toimista. (Hoffman 2008, 486.) Vaikka valtiolla olisi esimerkiksi runsaasti luonnonvaroja, taloudellinen kehitys ei ole varmaa, sillä nämä resurssit täytyy kaupallistaa yritysten ja yrittäjien aktiviteettien kautta (Rugman & Doh 2008, 3). Paljon on kuitenkin väiteltävä siitä, tulisiko yritysten osallistua kehitykseen. Hallitukset ja monet kansainväliset toimijat, kuten maailmanpankki, eivät ole kyenneet poistamaan alikehittyneisyyttä ja köyhyyttä maailmasta. Toisaalta samaan aikaan suuret yritykset ovat nousseet yhä merkittävämmiksi tekijöiksi yhteiskunnassa. Tämän vuoksi moni kokee, että nimenomaan yritysten tulisi ottaa enemmän vastuuta alueiden kehityksestä. (Hopkins 2007, 1–2.) Esimerkiksi Rugmanin ja Dohin (2008, 1) mukaan monikansalliset yritykset ovat tärkeitä, elleivät jopa tärkein, kanava, jonka kautta taloudellista kehitystä tapahtuu kehitysmaissa. Silti monikansallisten yritysten roolia kehitysmaiden taloudellisessa edistymisessä ei huomioida riittävän laajasti.

Vaikka tarkasteltaessa yritysten vaikutusta kehitykseen on helppo keskittyä taloudellisiin mittareihin, ovathan taloudelliset tekijät yritystoiminnan keskiössä, on tärkeää pitää mielessä, että yritysten vaikutukset ulottuvat pelkkiä taloudellisia vaikutuksia syvemmälle. Nykyään yritysten vastuullisuutta korostetaan ja arvostetaan yhä enemmän, mikä on vaikuttanut siihen, että monet yritykset ovat omaksuneet vastuullisen yritystoiminnan käytäntöjä. Tällä voi mahdollisesti olla merkittävä vaikutus eri alueiden kehitykseen. Tämä suuntaus vaikuttaa myös siihen, kuinka itse yrityksiä arvioidaan. (Brainard & LaFleur 2006, 16–17.) Lisäksi on ilmaantunut erilaisia yrittämisen muotoja, joissa sosiaaliset tavoitteet ovat keskiössä. Esimerkiksi sosiaalisen yrittäjyyden ja sosiaalisen yrityksen käsitteet ovat nopeasti kasvattaneet suosiotaan ympäri maailmaa. Sosiaaliset yrittäjät ja yritykset ovat luoneet innovatiivisia ratkaisuja pyrkimyksissään tar-

jota tuotteita ja palveluita henkilöille tai yhteisöille, joiden tarpeita yksityiset yritykset eikä julkinen sektori ole kyenneet tyydyttämään. (Defourny & Nyssens 2010, 284.)

Yrityksillä on keskeinen osa taloudellisessa elämässä ja sitä kautta niillä voi olla suora tai välillinen rooli laajempien sosiaalisten tavoitteiden saavuttamisessa, erityisesti köyhyyden vähentämisen kannalta. Kaupallisissa pyrkimyksissään yritykset voivat tarjota tärkeän mallin aloitteellisuudesta, yritteliäisyydestä ja myös sosiaalisesta vastuullisuudesta. Pyrkimyksissään parantaa olosuhteita liiketoiminnan harjoittamiseen yritykset voivat parantaa mahdollisuuksia köyhyyden vähentämiseen paremman kasvun ja työllisyyden kautta, ja tätä kautta myös mahdollisuuksia kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kasvamiseen. (Smith 2005, 206.) Perinteisesti yritykset ovat nähneet myönteisen kehitysvaikutuksensa juontuvan lähinnä sellaisista filantrooppisista aktiviteeteista paikallisissa yhteisöissä, kuten koulutuksen tukeminen, paikallisten asiantuntijoiden kouluttaminen ja mikrolainaohjelmien perustaminen. Yritykset saattavat tarjota rahallisia resursseja, vapaaehtoistyövoimaa, lahjoittaa materiaaleja ja välineistöä, tai jopa tarjota tiloja erilaisille toiminnoille. Näitä hankkeita voidaan usein toteuttaa yhteistyössä paikallisten voittoa tavoittelemattomien järjestöjen ja yritysten kanssa, sekä paikallisen hallinnon ja virallisten lahjoittajien kanssa. Yksi tärkeä kanava liiketoiminnan vaikutuksen hyödyntämiseen on paikallisiin toimintatapoihin vaikuttaminen. Yritykset voivat esimerkiksi luoda painetta toimintaympäristön parantamiseen köyhemmissä maissa. (Brainard & LaFleur 2006, 19.)

Yritysten hyödyntäminen sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen ei toki ole aivan uusi asia. Monet ovat olleet innokkaita sijoittamaan yrityksiin, joilla on ollut tavanomaisesta liiketoiminnasta poikkeava sosiaalinen päämäärä. Hyvä esimerkki tästä on mikro-rahoitusta tarjoavat yritykset kehitysmaissa. Muutenkin markkinalähtöisiä ratkaisuja näytetään korostettavan yhä innokkaammin pysyvän sosiaalisen muutoksen luomisessa. Yrityksiä haluttaisiin jopa käyttää työkaluina globaalien köyhyyden ongelman ratkaisemisessa. Syyksi tähän on mainittu se, että yrityksillä ja markkinoilla on merkittävä rooli kestävien parannusten luomisessa sosiaalisiin oloihin, sekä se, että riippumattomat yrittäjät voivat keksiä innovatiivisia ratkaisuja sosiaalisiin ongelmiin. (Dees 2008, 120–121.) Koska korkeilta hallintotasoilta liikkeelle lähtevät lähestymistavat eivät ole tuotaneet pysyviä kehitystuloksia kehitysmaissa, yritykset ovat yhä tärkeämmässä roolissa hyvinvoinnin kasvattamisessa köyhemmillä alueilla, mikä on nähtävissä esimerkiksi siinä, että yhteiskunnalliset järjestöt ovat entistä halukkaampia toimimaan yhteistyössä yritysten kanssa (Brainard & LaFleur 2006, 4). Yritysten suurena etuna nähdään myös se, että yksityinen sektori voi tuoda alueelliseen kehitykseen sellaista tehokkuutta ja nopeutta, joka yleensä puuttuu julkiselta sektorilta. (Brainard & LaFleur 2006, 3.)

Toisaalta on selvää, että on myös sellaisia yrityksiä, jotka aiheuttavat selvää haittaa yhteiskunnalle. On olemassa esimerkkejä yrityksistä, jotka kohtelevat huonosti muun muassa omaa henkilöstöään, muuta väestöä tai ympäristöä. Se, että osa yrityksistä käyt-

täytyy huonosti, ei kuitenkaan tarkoita sitä, että olisi järkevää kieltää esimerkiksi kaikkia ulkomaisia suuryrityksiä toimimasta kehitysmaissa tai investoimasta kehitysmaihiin. Tämän sijaan yrityksiä tulisi rankaista, jos ne rikkovat lakia. Vastaavasti niitä voidaan myös kritisoida ja boikotoida, jos ne noudattavat huonoiksi koettuja toimintatapoja. Hankalaa kehitysmaiden osalta on kuitenkin se, että niissä yritysten voi olla helpompi toimia vastuuttomasti esimerkiksi maan huonon hallinnon takia. Monikansallisten yritysten tapauksessa vastuuton toiminta voi tästä huolimatta osoittautua kannattamattomaksi, jos kyseessä oleva yritys on herkkä länsimaisten kuluttajien painostukselle myyntivaikutusten kautta. Jos vahva tavaramerkki on merkittävä osa suuryrityksen menestystä, on se erittäin herkkä kielteiselle julkisuudelle. (Norberg 2004, 209–210.)

Kehitysmaissa epävirallinen talous on suhteellisesti laajempi kuin kehittyneissä maissa. Nousevissa talouksissa epävirallinen toiminta on työllisyyden lähde huomattavalle osalle työvoimasta, usein siitä syystä ettei virallinen sektori kykene luomaan tarpeeksi työpaikkoja (Oviedo, Thomas & Karakurum-Özdemir 2009, 33). Harmaa talous mahdollistaa työnantajien, työntekijöiden ja itsensä työllistävien kasvattaa ansioitaan tai pienentää kulujaan välttämällä verotusta ja sosiaalisten tukien maksamista. Toisaalta tämä vähentää tuloja julkiselta puolelta, mikä puolestaan vaikuttaa julkisten palveluiden tarjontaan. Harmaalla taloudella saattaa myös olla negatiivisia vaikutuksia maan kilpailukykyyn ja taloudelliseen kasvuun. (Workers in the – –.) Talouden kehittymistä ajatellen voidaan olettaa, että kehityksen alkuaikoina suurempi osuus taloudellisesta toiminnasta on piilotettua, kun lisäarvoa ei vielä tavoitella virallisesti ja suuri osa siitä käytetään omavaraisuuteen. Tämä selittää yhdessä korruptoituneen hallinnon kanssa laajoja mustia pörsskejä kehitysmaissa. Mustat pörssit ja harmaa talous saattavat hyvinkin olla merkittävimpiä taloudellisia tekijöitä kehitysmaissa. Kehitysmaissa tietoa epävirallisesta taloudesta saadaan usein vain kaupunkien osalta, sillä maaseudulla harvemmin on virallista tilastollisesti rekisteröityä taloudellista toimintaa. Tästä syystä verotus harvoin toimii näillä alueilla. (Schneider & Enste 2003, 29–30.) Harmaasta taloudesta on tämän lisäksi vaikea saada tarkkaa tietoa, koska henkilöt, jotka osallistuvat harmaaseen talouteen, eivät halua tulla tunnistetuiksi (Schneider, Buehn & Montenegro 2010, 3). Schneider, Buehn ja Montenegro (2010, 20) arvioivat, että vuonna 2007 harmaan talouden koko kehitysmaissa oli keskimäärin 38,6 prosenttia virallisesta bruttokansantuotteesta. Kehitysmaiden välillä on kuitenkin paljon eroja: Singaporen harmaan talouden koko oli pienin eli 13,2 prosenttia ja Bolivian suurin eli 67,7 prosenttia. 25:ssä korkean tulotason OECD-maassa harmaan talouden koko keskimäärin vuonna 2007 oli puolestaan 18,7 prosenttia vaihdellen Sveitsin 8,4 prosentista Meksikon 31,4 prosenttiin (Schneider, Buehn & Montenegro 2010, 25).

4.2 Erilaisten yritysten kehitysvaikutukset

Kuten tutkimusaiheen rajauksessa jo todettiin, suurimmalla osalla yrityksistä on jokin vaikutus kehitykseen. Yleisesti ottaen ne voivat vaikuttaa yrityksen oman ydinliiketoiminnan eli yrityksen tarjoamien tuotteiden ja palveluiden, sekä yrityksen omien toimintatapojen kautta. Yrityksen tulee esimerkiksi noudattaa lainsäädäntöä ja pyrkiä minimoimaan sen toiminnan aiheuttamia sosiaalisia ja ympäristöllisiä haittoja. Samalla yritys voi luoda positiivista arvoa isäntämailleen ja -yhteisöilleen muun muassa tuottamalla turvallisia ja edullisia tuotteita ja palveluita, työllistämällä paikallisia suoraan tai alihankintaketjujen kautta sekä investoimalla fyysiseen ja institutionaaliseen infrastruktuuriin. Yritys voi vaikuttaa myös sosiaalisen investoinnin ja filantrooppisten toimintojen kautta esimerkiksi tukemalla paikallista koulutusta ja terveydenhuoltoa, auttamalla voimaannuttamaan paikallisia, sekä tukemalla mikrolainaohjelmia ja pienten yritysten toimintaa. Lisäksi yritykset voivat osallistua julkiseen keskusteluun ja ajaa yrityksen tärkeiksi mieltämiä asioita sekä itsenäisesti että yhteistyössä paikallisten sidosryhmien kanssa. (Nelson & Prescott 2003, 5–6.)

Yritykset voidaan jakaa neljään kokoluokkaan: mikroyritykset, pienet ja keskisuuret yritykset (PK-yritykset), suuret kansalliset yritykset sekä valtavat monikansalliset yritykset (Brainard & LaFleur 2006, 8). Yrityksen koko vaikuttaa toki kehitykseen esimerkiksi siinä mielessä, että mikroyritysten ja pienten yritysten on vaikea selviytyä köyhissä maissa. Tämä ei tarkoita sitä, etteivät ne voisi olla tuottavia ja kannattavia. Ne vain usein tarvitsevat ulkopuolista apua päästäkseen alkuun. Pienten yritysten kohdalla suurin ongelma lienee juuri pääoman saaminen, sillä köyhissä maissa sijoittajista on puutetta. (Brainard & LaFleur 2006, 9–10.) Monissa kehitysmaissa on lukuisia mikroyrityksiä, mutta vain harva niistä kehittyy siihen pisteeseen, että ne voitaisiin laskea PK-yrityksiksi. Pienten ja keskisuurten yritysten merkitys alueelliselle kehitykselle on huomattava, ja on useita syitä siihen, miksi PK-yrityksillä on tärkeä rooli markkinoiden kehittämisessä ja köyhyyden vähentämisessä. Ensinnäkin ne ovat hyvin potentiaalisia omaksumaan ja levittämään uusia teknologioita ja tehokkaampia tuotantomenetelmiä. Monissa maissa työllisyyden kasvu on seurausta juuri PK-sektorin laajentumisesta. PK-yritykset ovat myös aina osa virallista sektoria; ne ovat pieniä, mutta virallisesti rekisteröityjä ja veroja maksavia yrityksiä. Lisäksi PK-yritykset tarjoavat vakaamman toimeentulon työntekijöille kuin mikroyritykset. (Smith 2005, 103.) Pienet ja keskisuuret yritykset tarjoavat lupaavan kanavan työllisyydelle, investoinneille, innovaatiolle ja kasvulle. Joidenkin PK-yritysten koko ja toiminta-alue voivat olla luonnostaan rajoitettuja, kuten tiettyä palvelua paikallisesti tarjoavilla yrityksillä, mutta osalla PK-yrityksistä on mahdollisuuksia sellaisiin korkean tason investointeihin ja innovaatioon, joilla voi olla moninkertainen vaikutus työllisyyteen, tuottavuuteen ja kasvuun. (Brainard & LaFleur 2006, 9.)

Suuret kansalliset yritykset ja monikansalliset yritykset ovat merkittäviä pääomasi-joitusten, tuottavuuden ja kasvun edistäjiä. Koska niillä on laajat yhteydet kansainväliseen kauppaan ja pääomamarkkinoihin, suuret yritykset voivat tarjota korkeampilaatuisia työpaikkoja, parempaa palkkaa ja enemmän vakautta kuin PK-yritykset. Ne ovat myös merkittävä kanava PK-yritysten ja mikroyritysten linkittämiseen osaksi laajempia markkinamahdollisuuksia. (Brainard & LaFleur 2006, 9.) Silti esimerkiksi monikansallisia yrityksiä on helppo kritisoida, eikä olekaan epäilystä siitä, etteikö niiden toiminnassa tulisi tehdä parannuksia. Tästä huolimatta ei voida ohittaa sitä, että monikansallisilla yrityksillä on ollut myös huomattavia positiivisia vaikutuksia köyhien maiden talouteen ja yhteiskuntaan. Vaikka monikansalliset yritykset usein käyttävät hyödykseen kehitysmaiden alhaista palkkatasoa, ne ovat osaltaan olleet mukana kehitysmaiden työvoiman yhä laajemmassa hyödyntämisessä. (Hodder 2000, 162.)

Eroa voidaan tehdä myös paikallisten ja monikansallisten yritysten välille, jolloin paikallisissa on enemmän pieniä yrityksiä ja monikansallisissa hyvin suuria yrityksiä. Paikalliset ja monikansalliset yritykset ovat monin osin samankaltaisia; niiden eroavaisuus piileekin enemmän juuri laajuudessa kuin niiden ominaisuuksissa (Ahiakpor 1990, 18). Monikansallinen yritys toimii luonnollisesti laajemmalla alueella, jolloin myös sen vaikutukset ulottuvat laajemmalle. Osittain tästä syystä monikansallisilla yrityksillä voi olla merkittävä positiivinen vaikutus vähemmän kehittyneissä maissa (Ahiakpor 1990, 1). Kehitys ei siis tällöin jää vain pieneksi paikallisen tason kehitykseksi. Tapoja, joilla monikansalliset yritykset voivat vaikuttaa kehitykseen, on kolmenlaisia: ne voivat tehdä lahjoituksia hyvään tarkoitukseen kehittyvissä maissa, ne voivat kehittää uusia tuotteita kehitysmailla tai sijoittaa toimintaa kehitysmaihin, tai ne voivat omaksua toimintatapoja, jotka edistävät kestävästä kehitystä tai pyrkivät vähentämään köyhyyttä. (Hopkins 2007, xi–xii.) Monikansalliset yritykset voivat kasvattaa maan tuotannollista pääomavarantoa; tuoda mukanaan teknologiaa, joka on tehokkaampaa kuin paikallinen teknologia; pakottaa paikalliset yritykset kilpailukykyisempään toimintaan; ja parantaa maan mahdollisuuksia päästä mukaan kansainväliseen kauppaan, mikä voi tuoda mukanaan huomattavia hyötyjä kansalliseen talouteen (George & Wilding 2002, 80).

Vaikka monikansalliset yritykset saavat osakseen paljon kritiikkiä, esimerkiksi Rugmanin ja Dohin (2008, 3) mukaan kaiken kaikkiaan monikansallisten yritysten vaikutus köyhempien talouksien taloudelliseen kehitykseen on positiivinen, sekä suoraan että välillisesti. Suorat vaikutukset kehitykseen kantautuvat esimerkiksi teknologian ja johtamiskykyjen muodossa, kun taas välilliset vaikutukset kumpuavat esimerkiksi panostuksista liiketoiminnallisen infrastruktuurin parantamiseen. Täytyy kuitenkin huomioda, etteivät nämä parannukset ole automaattisia, vaan isäntämaan institutionaaliset olosuhteet ja monikansallisten yritysten omat toimintatavat vaikuttavat siihen, missä määrin näitä hyötyjä esiintyy. Rugman ja Doh (2008,3) myös toteavat, että monikansallisten

yritysten toiminta voi auttaa luomaan uusia kyvykkyyksiä ja liiketoiminnallista osaamista kehitysmaissa. Heidän huomionsa on se, että monikansalliset yritykset ovat lisääntyvästi myös lähtöisin kehitysmaista. Kun kehitysmaiden ja siirtymätalouksien taloudet avautuivat globaalille taloudelle jokin aika sitten, joukko paikallisia yrityksiä selviytyi kilpailussa kotimarkkinoista ja laajeni kansainvälisesti viennin ja suorien ulkomaisten investointien avulla aloitteleviksi monikansallisiksi yrityksiksi (Ramamurti 2009, 3). Monikansalliset yritykset voivat olla tärkeä moottori kehitykselle varsinkin, jos voidaan osoittaa, että kehitykseen panostaminen on niiden oman edun mukaista, ja jos niillä on tarvittavat varat sitoutua kehityksen edistämiseen (Hopkins 2007, 4–5).

Myös uusien yritysten luominen on erittäin tärkeää alueen sisältä lähtöisin olevalle kehitykselle. Uusien yritysten perustaminen vilkastuttaa taloudellista aktiivisuutta ja lisäksi ne hyödyntävät alueen mahdollisia alikäytettyjä resursseja. Toisaalta uusien yritysten perustaminen jakautuu usein maantieteellisesti epätasaisesti, mikä haittaa alueellisen kehityksen näkymiä huono-osaisilla alueilla. (Pike, Rodríguez-Pose & Tomaney 2006, 158–159.) Uusia yrityksiä kuitenkin syntyy eniten alueilla, joissa olosuhteet yritystoiminnan harjoittamiseen ovat otolliset. Uusien yritysten merkityksestä voidaan kuitenkin kiistellä. Usein uudet yritykset ovat alkuvaiheessa hyvin pieniä ja niiden kasvu on epävarmaa. Lisäksi uudet yritykset usein ulottavat toimintansa vain hyvin pienelle alueelle, jolloin niiden mahdolliset positiiviset vaikutukset ovat rajalliset. Tunnettua on myös se, että uusien yritysten selviytyminen yli ensimmäisistä toimintavuosista on hyvin haasteellista. Toisaalta pitkällä aikavälillä uusien yritysten luomisella näyttäisi olevan positiivinen vaikutus alueen työllisyyteen, tuotantoon ja taloudelliseen vaurauteen. Uusilla yrityksillä on myös mahdollisesti merkittävä vaikutus teknologiseen muutokseen ja innovaatioon alueella, mikä voi vaikuttaa huomattavasti pitkän aikavälin taloudelliseen kasvuun. (Keeble & Wever 1986, 23–25.)

4.3 Yritystoiminta kehityspyrkimyksiä täydentämässä

4.3.1 Yritykset inhimillistä pääomaa kasvattamassa?

Perustavanlaatuisen koulutus on hyvin keskeinen tekijä, kun halutaan taata köyhille ihmisille mahdollisuuksia nousta köyhyydestä. Sosiaaliset mahdollisuudet, koulutuksen ja terveydenhuollon muodossa, helpottavat myös taloudellista osallistumista (Sen 2001, 11). Jotta voidaan tehokkaammin auttaa köyhiä hyödyntämään markkinamahdollisuuksia, nostamaan tuottavuuttaan ja pakenemaan köyhyysloukuista, heillä tulee olla myös pääsy pidemmälle menevään tietoon ja parannettuihin teknologioihin. (Smith 2005, 38.) Ongelmaksi juuri koulutuksen suhteen muodostuu kuitenkin se, ettei köyhillä useinkaan

ole vakituista työtä, ja siten vakaiden tulojen luomaa mahdollisuutta panostaa koulutukseen.

Koulutuksen tarjoamiseen ei kannata panostaa, jos ihmiset kokevat koulutuksen hankkimisen turhaksi siitä syystä, ettei koulutetuille ole työpaikkoja. Näin ollen kehitystä edistäisikin tässä suhteessa parhaiten uusien työpaikkojen luominen, jolloin ihmiset kokisivat kouluttautumisen kannattavana. (Banerjee & He 2008, 49.) Jos ei ole olemassa kannustinta siihen, että ihmiset panostavat tulevaisuuteen, ei koulutuksen laajentamisesta ole juurikaan hyötyä. On selvää, että taitojen kehittäminen olosuhteissa, joissa niille ei ole käyttöä, ei tule luomaan taloudellista kasvua. (Easterly 2001, 73.) Toisaalta kasvua ei voida saavuttaa ilman kyvykkäitä ihmisiä; mikään sellainen maa ei ole vaurastunut, jonka väestö on yleisesti ottaen ammattitaidotonta (Easterly 2001, 84). Jos ihmisillä ei ole vapautta tai mahdollisuutta osallistua työelämään, on se yksi keino pitää ihmisiä orjuudessa ja vankeudessa. Vapaus osallistua markkinoille voi olla merkittävä kehitystä edistävä tekijä. (Sen 2001, 7.) Tästä huolimatta monella köyhällä ei ole mahdollisuutta osallistua vapaasti taloudelliseen elämään, esimerkiksi perustamalla oman yrityksen. Jos taloudellinen valta on keskittynyt merkittävästi tietyille eliitille, ihmisten luontaiset yrittäjyydelliset kyvyt tulevat lopulta sammutetuiksi. (Smith 2005, 37.) Usein köyhille onkin tärkeintä löytää työtä, josta heillä on mahdollisuus saada vakaa toimeentulo (Smith 2005, 104). Myös suosiollinen ilmapiiri uusille liikemiehien ja yrittäjien sukupolville on keskeistä kasvun kannalta (Easterly 2001, 192).

Työpaikkojen luomisessa yritykset ovat erittäin keskeisessä asemassa. Yksityinen sektori tarjoaa noin 90 prosenttia kehitysmaiden työpaikoista, ja köyhät itse nostavat työpaikat ja itsensä työllistämisen kahdeksi parhaaksi keinoksi parantaa omaa tilannettaan (Smith 2006, 31). Kaiken tyyppisten yritysten rooli on työllisyyden kannalta merkittävä, mutta erityisesti mikroyritykset ovat köyhyiden vähentämisen eturintamassa. Mikrorahoituslainojen avulla miljoonat köyhät ihmiset perustavat ja laajentavat pieniä ravintoloita, käsityöpajoja, markkinakojuja ja niin edelleen, sekä saavat mahdollisuuden vaihtaa eloonjäämisestä taistelemisen tulevaisuutta varten säästämiseen. Mikrorahoituksen vaikutus ulottuu pelkkiä palkkatuloja laajemmalle varsinkin, jos lainan saaja on nainen, sillä naiset sijoittavat tulojaan miehiä todennäköisemmin perheensä parempaan ravitsemukseen, koulutukseen ja terveydenhuoltoon. Vaikka mikroyrityksistä tuskin tulee globaalilla tasolla kilpailukykyisiä, ne ovat tärkeitä keinoja köyhimmille ihmisille nostaa taloudellista asemaansa. Näin ollen, vaikka mikroyritykset eivät todennäköisesti ole paras moottori alueellista kehitystä merkittävästi edistävälle innovaatiolle ja pääoman investoinnille, ne ovat elintärkeä työkalu itsensä työllistämiseen ja köyhien elintasojen ja mahdollisuuksien nostamiseen. (Brainard & LaFleur 2006, 8.) Toisaalta kansallisella tasolla erityisesti PK-sektorin kasvu usein lisää työllisyyttä ja tarjoaa myös mikroyrityksiä vakaampaa työllistymistä (Smith 2005, 103). Täytyy kuitenkin muistaa, että jos halutaan edistää alueellista kehitystä, yritysten tarjoaman työn tulee olla kunnol-

lista. Kunnollinen työ (englanniksi decent work) pitää sisällään työtä, joka on tuottavaa ja josta saa oikeudenmukaisen korvauksen; turvallisen työympäristön ja sosiaalisen turvan; mahdollisuuden henkilökohtaiseen kehitykseen ja sosiaaliseen integroitumiseen; vapauden ihmisille ilmaista huoliaan, järjestäytyä ja osallistua omiin elämiinsä vaikuttavien päätösten tekoon; sekä tilaisuuden tasavertaisiin mahdollisuuksiin ja kohteluun kaikille naisille ja miehille (Decent work).

Toisaalta yritysten tarjoamat kunnollisetkaan työpaikat eivät auta, jos ihmisillä ei ole mahdollisuuksia työntekoon. Ihmiset jakavat aikansa työn, vapaa-ajan ja palkattoman työn kesken (Antonopoulos & Hirway 2010, 1). Jos nukkumiseen käytettyä aikaa ei lasketa, vapaa-aika käsittää itsensä huolehtimiseen ja vapaa-ajan aktiviteetteihin käytetyn ajan. Tämä aika on tärkeää, koska lepo ja virkistys ovat välttämättömiä ihmisten fyysisen ja henkisen hyvinvoinnin kannalta, ja osa siitä, kuten lukeminen, opiskelu sekä taitojen harjoittaminen, parantaa ihmisten kyvykkyyksiä. Yleisesti ottaen palkaton työ sisältää kaiken työnteon, josta ei makseta korvausta. (Antonopoulos & Hirway 2010, 1–2.) Palkaton työ pitää sisällään laajasti aktiviteetteja, kuten palkaton osallistuminen perheyhteyden toimintaan ja maanviljelyyn sekä kodinhoitoon liittyviin askareisiin (Antonopoulos 2010, 164). Palkaton työ hidastaa talouden kehittymistä erityisesti kehitysmaissa. Palkatonta työtä paljon tekevät ovat rasittuneita, joten heidän on vaikeampi ylittää täyteen potentiaaliinsa. (Antonopoulos & Hirway 2010, 15.) Erityisesti köyhät naiset ja lapset kehitysmaissa käyttävät huomattavasti aikaa palkattomaan työhön ylläpitääkseen perheitään ja yhteisöjään (Antonopoulos 2010, 163). Ongelma on siinä, että juuri kehitysmaissa suuri osa ihmisten ajasta on sidottu sellaisiin palkattomiin aktiviteetteihin, joita valtion tulisi tarjota, jotta ihmiset voisivat osallistua paremmin työelämäänsä ja näin ansaita parempaa elantoa. (Antonopoulos 2010, 165). Ihmiset voivat joutua esimerkiksi hoitamaan sairaita kotona sen sijaan, että valtio laajentaisi terveydenhuollon palveluita. Tämä puolestaan vaikeuttaa elannon tienämistä kodin ulkopuolella. Näin ollen köyhät eivät välttämättä ole pelkästään köyhiä tulojen suhteen vaan myös ajan suhteen (Antonopoulos 2010, 167). Jos ihmiset eivät voi työllistyä ajanpuutteen vuoksi, on ongelman ratkaisu enemmän valtion käsissä.

4.3.2 Yritystoiminnalla lisää resursseja kehitysmaihin?

Jos oletetaan 'Big Push' -mallin toimivan, voidaan yritystoiminta tietyin ehdoin linkittää siihen. Tällöin yritykset voivat olla mukana tuottamassa tällaista suurta lisäystä kehitysmaan talouteen. Tarvittaisiin siis jokin tuote tai palvelu, joka löisi nopeasti läpi kansainvälisillä markkinoilla ja toisi menestyksensä kautta maalle lisää paljon kaivattua pääomaa. Esimerkiksi Suomessa Nokian voidaan nähdä olleen tämänkaltaisen menestys. Jos suunnataan katse yritystoimintaan tällaisen 'Big Push' -vaikutuksen luomiseksi,

ongelmaksi muodostuu se, että on äärimmäisen vaikeaa ennustaa etukäteen, mikä tuote tulee lyömään läpi vaaditulla volyymillä (Easterly 2009, 32). Laaja-alainen menestys on harvinaista, mutta epäonnistuminen on tavallista. Toisin sanoen suurin osa yrityksistä toimii keskinkertaisella tasolla ja vain pieni osa yrityksistä on täysin omaa luokkaansa. (Easterly 2009, 33.) Näin ollen suurien menestysten metsästäminen on pitkälti hakuammuntaa, joten niiden varaan ei alueellista kehitystä kannata laskea.

Tasaisen kasvun kannalta yritysten rooli on merkittävämpi. Mikroyritykset ovat usein kaikkein merkittävimpiä köyhimpien ihmisten elämänlaadun nostamisen kannalta, mutta ne eivät välttämättä vaikuta juurikaan kansallisen tason kasvuun. Pienet ja keskisuuret yritykset vaikuttavat kasvuun alhaalta ylöspäin, ja samalla ne ovat merkittävä innovaatioiden lähde. Suuret kansalliset ja monikansalliset yritykset puolestaan voivat auttaa yhdistämään paikalliset markkinat paremmin globaaliin talouteen. (Brainard & LaFleur 2006, 8.) Näin ollen sekä PK-yrityksillä että suurilla kansallisilla ja monikansallisilla yrityksillä on huomattavaa merkitystä kasvun kannalta (Brainard & LaFleur 2006, 9). Smithin (2006, 30–31) mukaan pitkällä aikavälillä keskeisimmät tekijät taloudellisen kasvun takana ovat investoinnit ja parannukset tuottavuudessa. Yksityinen sektori on pääasiallinen investointien lähde ja kilpailu puolestaan ajaa tuottavuutta ylöspäin. Näin ollen yksityisen sektorin merkitys taloudellisen kasvun taustalla korostuu. Anyansi-Archibongin (2010, 18) mukaan yrittäjyys ja sen tukeminen näyttäisivät olevan keskeisiä voimia taloudellisen kehityksen takana.

Täten osallistuminen kansainväliseen talouteen onkin kehitysmailla luultavimmin tärkeämpää kuin niiden vastaanottama apu (Koponen & Seppänen 2007, 335). Kehitysavun on oletettu perinteisesti tarjoavan sitä pääomaa, joka köyhimmiltä puuttuu, mutta tarjolla on vain julkista pääomaa, ei yksityistä. Vaikka julkisella pääomalla voidaan esimerkiksi rakentaa yhteiskuntien tarvitsemää infrastruktuuria, sillä ei voida kuitenkaan tarjota kaikkia niitä resursseja, joita työntekijät tarvitsevat ollakseen tuottavia; ne voidaan saavuttaa vain yksityisten sijoittajien avulla. (Collier 2007, 87.) Yritysten toimintaa kehitysmaissa kuitenkin rajoittaa niissä ilmenevä teollistuneita maita suurempi taloudellinen riski. Tämä suurempi taloudellinen riski on myös selvä este pääoman vapaalle virtaamiselle rikkaista maista köyhiin. Sellaiset maat houkuttelevat vähemmän sijoituksia, joissa esiintyy makrotaloudellista epävakautta, riittämätöntä infrastruktuuria, alhaista koulutuksen tasoa, etnistä monimuotoisuutta, laajalle levinnyttä korruptiota, liiallista sääntelyä, poliittista epävakautta ja usein toistuvaa poliittisten käytäntöjen uudistamista. On siis kyse oikeanlaisesta toimintaympäristöstä, jossa voidaan harjoittaa tuottavaa taloudellista toimintaa, ja jota ilman markkinatalous ei kykene toimimaan tehokkaasti. (Snowdon 2007, 110.) Näin ollen yksityisiä investointeja ei virtaa kaikkein köyhimpiin maihin eli niihin, joissa on eniten pulaa pääomasta, koska näissä investoinneissa piilevä riski on monelle liian suuri (Collier 2007, 88). Toisaalta myös köyhimpien maiden taloudet ovat usein hyvin pieniä, jolloin nämä maat eivät ole tarpeeksi tärkei-

tä, jotta yksityiset investoijat kokisivat kannattavaksi tuhлата aikaa ja rahaa saadakseen tarpeeksi informaatiota paikallisesta toimintaympäristöstä ja sen liiketoimintamahdollisuuksista (Collier 2007, 89). Yksityiset investoinnit menevät siis ylemmän tulotason kehitysmaihin osittain sen vuoksi, että niiden markkinat ovat suuremmat. Tämän vuoksi alhaisen tulotason maat eivät voi odottaa saavansa huomattavasti yksityisiä suoria sijoituksia siitä huolimatta, vaikka niillä olisi hyvä oikeudellinen järjestelmä ja järkevät taloudelliset toimintatavat. (Alesina & Dollar 2000, 56.)

4.3.3 *Markkinat palautejärjestelmänä?*

Palautteen saaminen kehitystoimintojen todellisista vaikutuksista ruohonjuuritasolla on tärkeää (Todaro & Smith 2009, 17). Tiedon saanti avun tehokkuudesta on virallisessa kehitysavussa kuitenkin vaikeaa, koska palaute avun ensisijaisilta kohteilta eli köyhimmiltä ihmisiltä puuttuu. Tämä puolestaan juontuu pohjimmiltaan siitä, ettei mitään toimijaa voida varsinaisesti asettaa vastuuseen kehitysavun toimivuudesta. Kukaan ei myöskään yleensä ole ruohonjuuritasolla ottamassa palautetta vastaan ja laittamassa sitä eteenpäin. Voittoa tavoittelevat yritykset puolestaan tarjoavat tuotteita, joille ne näkevät olevan kysyntää, ja ne myös ottavat vastuun tuotteestaan. Toisin sanoen yritykset ovat vastuussa siitä, että niiden tuotteet toimivat tarkoitetulla tavalla, ja ne vastaavat mahdollisista viallisista tuotteista. (Easterly 2006, 16.) Yritykset ovat tekemisissä kansalaisten kanssa markkinoilla ja ovat vastuussa asiakkaidensa esittämästä kysynnästä (Smith 2005, 206). Vapaa markkinatalous antaa nopeasti palautetta siitä, mitkä tuotteet menestyvät ja mitkä eivät, ja yrittäjät mukauttavat toimintaansa sen mukaan. Ne aktiviteetit, jotka menestyvät, vetävät puoleensa enemmän rahoitusta ja enemmän tuotannontekijöitä, jotta ne voivat kasvaa. Ne aktiviteetit puolestaan, jotka epäonnistuvat miellyttämään kuluttajia, lopettavat toimintansa. (Easterly 2009, 37–38.)

Toisaalta Easterly (2006, 60–61) painottaa, että länsimaissa vapaat markkinat kehittyivät pitkällä aikavälillä suunnittelematta ja spontaanisti, mukautuen paikallisiin tapoihin ja olosuhteisiin. Kehityksissa vapaat markkinat syntyvät usein ulkoapäin pakotettuina, jolloin markkinat eivät toimi kunnolla. Tällöin voidaan olettaa, ettei niiden antama palaute ole virheetöntä. Markkinat voivat myös toimia huonosti muista syistä. Esimerkiksi markkinat tarvitsevat tiettyjä sääntöjä esimerkiksi omistusoikeuksista toimiakseen, mutta vääränlaiset säännöt estävät markkinoita toimimasta, kuten säännöt siitä, kuinka ihmiset saavat käyttää omaisuuttaan (Norberg 2004, 62). Jos markkinat eivät kykene toimimaan oikealla tavalla, ei markkinoiden antama palaute vastaa todellisuutta. Markkinoiden tarjoamalla palautteella on siis rajansa. Markkinat eivät myöskään anna palautetta kaikkein köyhimpien tarpeista; niiden tarpeista, joilla ei ole yhtään rahaa tuoda tarpeitaan ilmi markkinoilla (Easterly 2006, 77).

Paikallisuuden todettiin korostuvan palautteen myötä alueellisessa kehityksessä: paikallisella tasolla voidaan saavuttaa tärkeää yksityiskohtaista tietoa kunkin alueen ominaispiirteistä ja rakentaa ainutlaatuisia ratkaisuja juuri paikallisiin kehitysongelmiin. Lisäksi todettiin, että kansallisen tason kasvu ei aina riitä tuottamaan myönteisiä vaikutuksia kaikille alueille, jolloin paikallisen toiminnan rooli korostuu. Shuman (2010, 158–159) kirjoittaa *Maailman tila 2010* -raportissa siitä, kuinka oikealla tavalla toteutettu paikallisen yritystoiminnan tukeminen voi kasvattaa yhteisön menestymistä. Yksi syy tähän on se, että paikalliset yritykset todennäköisemmin pysyvät kotipaikkakunnallaan, jolloin niiden avulla voidaan saavuttaa pitkäaikaista tulosta. Lisäksi ulkopaikkakuntalaisten omistamien yritysten tuottamat taloudelliset kerrannaisvaikutukset ovat yleensä pienemmät kuin paikallisilla yrityksillä. Alue, jossa on monimuotoista ja omaleimaista paikallista yritystoimintaa, vetää paremmin ja pysyvämmiin puoleensa yrittäjiä sekä yrityshaluisia nuoria. Näin ollen saavutetaan siis hyötyjä pitkällä aikavälillä.

4.3.4 *Yritykset ja poliittinen toimintaympäristö*

Köyhyydestä nouseminen ja kehityksen saavuttaminen vaatii voimaantuneita ihmisiä yhteisössä, joka puolestaan on voimaantunut toimimaan osana laajempaa maailmaa (Smith 2005, 43). Kun köyhät ovat voimattomia, he pysyvät köyhinä. Niiden, joilla ei ole valtaa, on hyvin vaikeaa saavuttaa sitä valtaa ja niitä resursseja, joita he tarvitsevat rakentaakseen itselleen paremman elämän. Useissa tapauksissa paikallinen eliitti pyrkii vahvistamaan tätä noidankehää, pitääkseen kiinni omasta vallastaan ja erityisasemastaan niin kauan, kuin he hyötyvät siitä, että toiset ovat köyhiä ja voimattomia. (Smith 2005, 41.) Jos koulutetuille ihmisille ei ole olemassa muita mahdollisuuksia työllistyä, julkisen puolen viroista tulee koulutetun eliitin päämäärä (Smith 2009, 136). Näin ollen valta ja osaaminen kasaantuvat entisestään julkiseen hallintoon ja sitä kautta pienen väestönosan käsiin. Yksityinen sektori voi hajottaa tätä valtaa tarjoamalla koulutetuille vaihtoehtoja työllistymiseen ja osaamisen kehittämiseen. Näin ollen suuremmalla osalla ihmisistä on pääsy tietoon ja oman asemansa vahvistamiseen. Erityisesti suuret kansalliset ja monikansalliset yritykset voivat tarjota koulutetuille korkeampilaatuisia työpaikkoja ja parempaa palkkaa (Brainard & LaFleur 2006, 9). Tosin tämä edellyttää sitä, että monikansalliset yritykset hyödyntävät paikallista työvoimaa mahdollisuuksien mukaan, eivätkä turvaudu yksin ekspatriaatteihin.

Hallitsevan eliitin rooliin kehitysmaiden politiikassa vaikuttaa kasvavasti myös taloudellisen liberalisoinnin periaatteet. Esimerkiksi julkisen sektorin kokoa on pienennetty yksityistämällä valtioiden omistamia yrityksiä. Yksityistämisen voidaan nähdä vähentävän eliitin valtaa yksinkertaisesti siten, että otetaan hyödykkeiden ja palveluiden tuottaminen pois heiltä ja myydään se yksityiselle sektorille. Hallitsevalla eliitillä on

näin ollen vähemmän hallittavanaan. (Smith 2009, 145.) Yksityistämisen kannattavuutta on myös perusteltu korruption vähentämisen avulla. Vaikka yksityistämällä saattaa olla selkeitä taloudellisia etuja, on sen vaikutus korruptioon kuitenkin epäselvä. On mahdollista, että korruptio siirtyy yksityistämisen myötä vain julkiselta sektorilta yksityiseen sektoriin. (Lambsdorff 2006, 5.) Jotkin tutkijat ovat toki sitä mieltä, että taloudellisen kilpailun puute lisää korruptiota, mutta tutkimuksissa on myös osoitettu se, että on tilanteita, joissa lopputulos saattaa olla päinvastainen. (Lambsdorff 2006, 8.)

Korruptio vähentää sekä kotimaisia että ulkomaisia suoria investointeja, koska korruptoituneena pidetyn hallituksen on vaikea vakuuttaa investoijia siitä, että se on sitoutunut luotettaviin toimintatapoihin (Lambsdorff 2006, 27). Erityisesti ulkomaisia investointeja korruptio vähentää huomattavasti (Lambsdorff 2006, 29). Koska investoinnit ovat tärkeitä kehityksen kannalta, saattaa tämä toimia motivaationa pyrkiä kitkemään korruptiota, jos maa aidosti tavoittelee kehitystä. Lisäksi korruptio heikentää yritysten toimintaa (Lambsdorff 2006, 34). Esimerkiksi sellaiset yritykset, jotka ovat kotoisin maista, joissa korruptiota ei juuri esiinny, eivät omaa korruption harjoittamiseen vaadittavia taitoja, jolloin nämä yritykset saattavat mieluummin sijoittaa toimintaansa maihin, jotka eivät ole kovin korruptoituneita (Lambsdorff 2006, 35). Ivanovin (2007, 30) mukaan monikansalliset yritykset ovat olleet mukana tukemassa korruption vastaisen liikkeen nousua. Monet monikansalliset yritykset ovat olleet huolissaan erityisesti maineriskistä, sillä brändin omaavien yritysten on vaikea kilpailla korruptoituneessa ympäristössä sellaisten yritysten kanssa, joilla ei ole mainetta, jota menettää. Toisaalta yritykset voivat hyötyä tietyistä etuoikeuksista (Smith 2006, 35), jolloin myös ne saattavat itse ottaa osaa korruptioon.

4.3.5 Yritystoiminnan kautta pitkän aikavälin kasvuun?

Teknologisella kehityksellä ja innovoinnilla todettiin olevan erityistä merkitystä pitkän aikavälin kasvun ja kehityksen kannalta. Erityisesti suuret yritykset voivat tuoda ulkomaisille markkinoille teknologiaa ja toteuttaa tutkimusta ja kehitystä, mikä puolestaan voi johtaa innovaatioon ja paranevaan tuottavuuteen (Brainard & LaFleur 2006, 9). Toisaalta monikansalliset yritykset näyttävät vaativan toiminnoissaan edistyneempää teknologista innovaatiota, kuin ne itse kykenevät tuottamaan. PK-yrityksiä ja korkean teknologian uusia yrityksiä puolestaan pidetään parempina innovoimaan kuin monikansallisia yrityksiä, varsinkin jos suuremmat yritykset auttavat niitä siinä. (Ulijn & Brown 2004, 16.) Monikansalliset yritykset voivat suuren kokonsa vuoksi rahoittaa tutkimusta ja pidemmän aikavälin hankkeita (Norberg 2004, 209). Vaikuttaa siis siltä, että erikokoisten yritysten välinen yhteistyö on tärkeää kehityksen kannalta. Juuri innovaatio on hyvin tärkeää, jotta pienet yritykset voivat ylipäättään tulla kilpailukykyisiksi ja pysyä kilpai-

luckyisinä globaalissa taloudessa. Myös tätä kautta innovaatio edistää teollistumista ja taloudellista kehitystä. Toisaalta, vaikka pieni yritys ei loisi omaa innovaatiota vaan omaksuisi jo muualla käytössä olevan innovaation, saattaa kyseinen innovaatio olla uusi paikallisella tasolla. (Dijk & Sandee 2002, 1.) Tätä kautta omaksutullakin innovaatiolla voi olla suurta merkitystä alueellisen tason kehityksen kannalta.

Yrittäjyys rohkaisee innovatiivista aktiviteettia ja asettaa alueen taloudellisen edistyksen eturintamaan (Fischer & Nijkamp 2009, 182–183). Yrittäjyydellä on täten keskeinen rooli erityisesti taloudellisessa kasvussa (Fischer & Nijkamp 2009, 188). Greenhalghin ja Rogersin (2010, xiii) mukaan pohjimmiltaan juuri yrittäjien ja yritysten tuottama innovaatio luo muutosta talouden sisällä. Osa tästä muutoksesta on taloudellista kasvua. Innovaation osalta on kuitenkin huomattava, että vaikka yrittäjät ja yritykset ovat keskeisessä roolissa innovoinnissa, valtiolla on erittäin tärkeä rooli oikeudellisen infrastruktuurin ja perustavanlaatuisen tieteellisen tiedon tarjoamisessa (Greenhalgh & Rogers 2010, 29). Yritysten rooli on siis keskeinen innovoinnissa, mutta yliopistojen ja hallituksen tarjoama tuki vaikuttaa yritysten kykyyn innovoida tehokkaasti (Greenhalgh & Rogers 2010, 87). Erityisesti valtion rooli kansallisen innovaatiojärjestelmän vahvistamisessa tulee huomioida (Singh 2007, 431). Tästä huolimatta liiketoiminta on kriittisimmässä roolissa innovoinnin kannalta, sillä juuri yritykset useimmiten panostavat tutkimukseen ja kehitykseen, ja ne myös tarjoavat uusia tuotantohyödykkeitä kuluttajille ja tuottajille. (Greenhalgh & Rogers 2010, 116).

Jotta innovoinnilla voi olla laajempaa vaikutusta yhteiskuntaan, tulee sen levitä laajalle (Greenhalgh & Rogers 2010, 190). Ei siis riitä, että yksittäinen yritys käyttää innovaatiota, jos pyritään kasvavaan yhteiseen hyvään. Huomioon tulee ottaa innovaation nettohyödyt yhteiskunnalle, eli innovoijan kasvavien voittojen ja kuluttajille sekä muille yrityksille aiheutuvien hyötyjen lisäksi tulee ottaa huomioon innovoinnin negatiiviset vaikutukset, kuten esimerkiksi kilpailijoiden tuottojen pieneneminen (Greenhalgh & Rogers 2010, 190). Innovoinnin yhteiskunnallisella merkityksellä on myös rajoituksensa. Yhteiskunta saa täyden hyödyn innovoinnista vain silloin, kun uudet tuotteet ja prosessit ovat levinneet laajalti koko talouteen (Greenhalgh & Rogers 2010, 205). Pitkällä aikavälillä innovaation nähdään olevan välttämätöntä tuotannon kasvulle, mikä puolestaan ylläpitää työvoiman kysyntää (Greenhalgh & Rogers 2010, 268). Innovointi kuitenkin muuttaa työvoiman rakennetta merkittävästi; ammattitaitoisten työntekijöiden kysyntä kasvaa verrattuna ammattitaidottomiin työntekijöihin. Tämä puolestaan tietää ongelmia ammattitaidottomalle työvoimalle. (Greenhalgh & Rogers 2010, 290–291.) Innovoinnin avulla saavutettu pitkän aikavälin kasvu ei siis välttämättä hyödytä kaikkia yhteiskunnassa, vaan se voi kasvattaa köyhien ja rikkaiden välistä kuilua. Taloudellinen kasvu kuitenkin syntyy innovaatiosta ja sen leviämisestä (Greenhalgh & Rogers 2010, 330).

Monikansallisten yritysten osalta tulee huomioida se, että ne usein tunkeutuvat kehitysmaiden markkinoille ilman, että ne osallistuvat kotimaisten innovaatiokyvykkyyksien tuottamiseen (Singh 2007, 431). Lisäksi taloudellisten resurssien niukkuuden vuoksi kehitysmaiden hallitukset voivat turvautua uudistuksia hakiessaan helppoon vaihtoehtoon ja leikata kustannuksia sellaisista instituutioista, jotka ovat taloudellisen kehityksen selkäranka, kuten koulutus, terveys ja infrastruktuuri. Toisaalta taas tuen vähentäminen julkisista ja yksityisistä tutkimus ja kehitys -instituutioista voi heikentää sellaisia tekijöitä, jotka pitkällä aikavälillä ovat erittäin merkittäviä taloudellisen kasvun ja hyvinvoinnin kannalta. Tärkeää on täten löytää sellainen oikeanlainen tasapaino valtion ja markkinoiden väliltä, joka tarjoaa pitkän aikavälin kasvua. (Singh 2007, 431–432.)

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

5.1 Työllisyys inhimillistä pääomaa vahvistamassa

Koska inhimilliseen pääomaan panostaminen on sekä itsessään tärkeää että alueellista kehitystä edistävää, ovat inhimilliseen pääomaan tehtävät investoinnit merkittävä osa kehitysmaiden kehityspyrkimyksiä. Alhaisten tulotasojen vuoksi inhimilliseen pääomaan kuitenkin investoidaan kehitysmaissa vähän, mikä puolestaan aiheuttaa sen, että tuottavuus on alhaista ja talous pysähdyksissä. Työvoiman alhaista tuottavuutta voidaan parantaa erityisesti koulutuksella, mutta monissa kehitysmaissa koulutuksen motivointi on hankalaa, koska vakaita ja kunnollisia työpaikkoja ei ole riittävästi tarjolla. Jos työpaikkojen määrä kasvaa, ihmisten kyvyt ja täten tuottavuus paranevat, mikä puolestaan tuottaa taloudellista kasvua. Tällöin köyhilläkin ihmisillä on mahdollisuus muokata omaa kohtaloaan, kunhan vain saavutettu taloudellinen kasvu ja kehitys ulottuu koko yhteiskuntaan. Hyvät työmahdollisuudet kannustavat kouluttautumista, joka puolestaan kannustaa yritystoiminnan kasvua alueella. Työllisyyteen ja koulutukseen tulisi siis panostaa rinnakkain, jotta ihmisiä voidaan tehokkaasti nostaa köyhyydestä. Kehityspyrkimyksissä usein korostuva koulutukseen panostaminen ei täten yksinään ole perusteltua.

Kriitikoiden huoli siitä, aiheuttaako kehitysapu pohjimmiltaan riippuvuutta vastaanotetusta avusta, on aiheellinen. Jos yhtenä kehityksen tavoitteena pidetään yksilöiden ja valtioiden vapautumista riippuvuudesta muista, voi kehitysapu apuriippuvuutta aiheuttaessaan sotia juuri kehityksen pohjimmaista tarkoitusta vastaan. Suhtautuessaan kehitysavun kohteina oleviin ihmisiin homogeenisenä ryhmänä virallinen kehitysapu voi heikentää ihmisten kyvykkyyksien kehittymistä ja heidän omaa kykyään muokata elämänsä. Täten vastaanotettu apu voi hyvinkin passivoida ihmisiä ja näin etenkin taloudellisen kehityksen ja kasvun saavuttaminen on vaikeampaa. Tällöin kehitysapu voi muodostaa merkittävän esteen myös laajemman alueellisen kehityksen saavuttamiselle.

Siinä missä virallinen kehitysapu voi lannistaa yritteliäisyyttä ja tukahduttaa ihmisten kyvykkyyyksiä, yritykset voivat paremmin tuottaa päinvastaisia vaikutuksia. Jos yritystoiminta saadaan tietyllä alueella vilkastumaan, oli kyse sitten monikansallisista suuryrityksistä tai paikallisista pienistä yrityksistä, useammalla ihmisellä on mahdollisuus parempiin tuloihin ja täten suurempi vapaus hallita omaa elämänsä ja tehdä valintoja. Yritykset voivat myös tuoda kehityskentälle sellaista osaamista, joka on äärimmäisen tärkeää alueellisen kehityksen edistämisen kannalta. Esimerkiksi tämä voi sisältää kyvyn sopeuttaa tietty toimintamalli menestyksekkäästi erilaisille alueille, ottaen huomioon kunkin alueen erityispiirteet. Kasvavat tulot mahdollistavat suuremmat investoinnit inhimillisen pääoman vahvistamiseen, mikä puolestaan luo mahdollisuuksia tulotason kasvattamiselle entisestään. Tulotason vaatimatonkin kasvu mahdollistaa jo pienimuo-

toisten riskien ottamisen, jolloin myös yrittäjyys voi lähteä nousuun, kunhan vain toimintaympäristö on muilta osin yritystoimintaa tukeva. Yrittäjyyden kasvu tuo mukanaan kasvaneen työllisyyden, mikä jälleen kasvattaa ihmisten mahdollisuuksia elintason parantamiseen. Syntyy positiivinen kehä, joka edistää alueellista kehitystä. Erityisesti mikroyritysten rooli korostuu äärimmäisen köyhyiden vähentämisessä kaikkein köyhimmillä alueilla. Kansallisella tasolla ja laajemman alueellisen kehityksen kannalta erityisesti PK-sektorin kasvu nostaa työllisyyttä. Suuret ja monikansalliset yritykset tarjoavat hyviä työllistymismahdollisuuksia myös korkeammin koulutetuille. Tarvitaan siis kunnollista työtä kaikilla tasoilla, jotta työllisyydellä voi olla todellista vaikutusta koko maan alueellisen kehityksen kannalta. Tavoitteessa puolittaa köyhyys ja taata kunnollista työtä kaikille vuoteen 2015 mennessä yritykset ovat valtioiden ohella tärkeässä roolissa, sillä valtiot eivät yksin kykene tätä tavoitetta saavuttamaan. Toki valtionkin toiminta vaikuttaa työllisyyteen, mutta valtio ei voi tarjota kunnollista työtä kaikille maan kansalaisille. Tähän tarvitaan yksityisen sektorin apua.

Jos ihmisten alhaiset tulot eivät ole kuitenkaan seurausta työpaikkojen vähäisyydestä vaan ajan puutteesta, on tämä sellainen ongelma, johon valtion tulee puuttua. Valtion tulee tällöin pyrkiä laajentamaan palveluitaan, jotta se voi vapauttaa ihmisille aikaa tulojen ansaitsemiseen. Sillä, jos taloudellinen valta on keskittynyt tietyille eliitille, ihmisten yritteliäisyys tulee sammutetuksi, mikä luo huomattavan esteen kehityksen saavuttamiselle tulevaisuudessa. Laaja yksityinen sektori voi osaltaan hajauttaa tätä taloudellista valtaa ja antaa useammalle ihmiselle mahdollisuuden osallistua markkinoilla toimimiseen. Koska koulutukseen ja työllisyyteen molempiin tulee panostaa, on sekä yksityisen että julkisen sektorin toimilla oma roolinsa. Yritykset voivat luoda työvoimalle sen vaatimaa kysyntää ja valtio puolestaan voi tarjota väestölle sellaista koulutusta, joka vastaa tämän työvoiman kysynnän luomiin vaatimuksiin.

5.2 Vakaata kasvua yritystoiminnalla

Virallisen kehitysavun takana olevan 'Big Push' -mallin toteutumisen kannalta kehitysavun rooli on suurempi kuin yritystoiminnan. Toisin sanoen virallisen kehitysavun odotetaan saavan pääoman kasautumisen, taloudellisen kasvun ja tulojen nousemisen prosessit alkuun yritystoimintaa todennäköisemmin. Tosin menestyksekkäs yritystoiminta voi teoriassa vapauttaa kehitysapuvaroja hieman korkeamman tulotason maista, jolloin köyhimpiin maihin riittäisi enemmän varoja. Tällöin 'Big Push' -ilmiöön voitaisiin panostaa köyhemmissä maissa voimakkaammin. Yritystoiminta voi vaikuttaa 'Big Push' -ilmiön toteutumiseen myös äkillisen ja huomattavan menestyksen kautta, vaikkakaan yritysten varaan ei 'Big Pushin' toteutumista kannata laskea.

'Big Push' -ilmiö ei kuitenkaan näytä toimivan käytännössä osittain kehitysavun määrän vaihtelevuuden ja sovitusta kehitysaputasosta jäämisen takia. Tosin jotkut maat saavat liikaakin apua osakseen, jolloin kehitysavun vaikutus voi jo kääntyä negatiiviseksi. Lisäksi tuntuisi turhan riskialttiilta laskea kehitysmaiden alueellisen kehityksen pyrkimyksiä lähinnä kehitysavun varaan. Eihän esimerkiksi Suomikaan voi nojata taloudellisen kasvun ylläpitämisessä pelkästään vaikkapa metsäteollisuuden tai korkeaan teknologiaan. Sitä vastoin kasvua olisi tärkeää saada syntymään useasta lähteestä. Toki köyhimmissä maissa kehitysapu voi mahdollisesti olla yksi näistä lähteistä, mutta sen roolia ei tulisi välttämättä korostaa niin voimakkaasti, kuin kansainvälisessä kehityskustelussa tunnutaan tällä hetkellä tehtävän. Toki kehitysapu ulottuu sitä vastaanottavan talouden monille osa-alueille, mutta sen lähteet ja toimintaperiaatteet ovat pitkälti samoja, jolloin myönteisiä tuloksia ei voida odottaa kaikilta osa-alueilta. On paikallaan pohdita sitä, tulisiko maissa, joissa on toimiva markkinatalous, keskittyä virallisen kehitysavun sijaan enemmän esimerkiksi juuri yritystoiminnan edistämiseen. Tällöin tulisi myös suunnata voimavaroja sen selvittämiseen, miten yritystoimintaa tulisi näillä alueilla pyrkiä edistämään.

Vakaata kasvua tavoitellessa yritystoiminnan rooli kasvaa, sillä yrityksiä perustetaan lähtökohtaisesti pitkän aikavälin kannattavuuden saavuttamiseksi. Näin yritykset lisäävät taloudellista aktiivisuutta pidemmän aikaa. Vakaata kasvua edesauttaa myös se, että yritysten tulee reagoida toimintaympäristönsä muutoksiin nopeasti, jotta ne voivat mukauttaa toimintaansa ja edelleen säilyttää toimintakykynsä haastavissa tilanteissa. Kehitysapu sitä vastoin on usein projektiluonteista. Kunnolla velvollisuutensa hoitavat yritykset maksavat säännöllisesti työntekijöilleen palkkaa ja valtiolle veroja, ja taloudellisen kasvun kautta yritykset ovat mukana luomassa mahdollisuuksia uusien lisätulojen syntymiselle sekä vähentämässä epävarmuutta. Yritysten on kuitenkin tällöin oltava laillisesti rekisteröityjä yrityksiä. Harmaa talous kukoistaa etenkin silloin, kun julkinen sektori ei kykene edistämään riittävästi työllisyyttä. Tähän yrityksillä voi jälleen olla merkittävää vaikutusta. Yritykset tarjoavat myös kanavan säännöllisempään tulojen vastaanottamiseen ulkomailta esimerkiksi viennin muodossa.

Jos erityisesti investoinnit, tuottavuuden kasvu, yrittäjäys ja innovointi kannustavat kasvua, voidaan yritysten roolia pitää keskeisenä kasvun kautta syntyvän laajemman alueellisen kehityksen saavuttamisessa. Näin ollen osallistuminen kansainväliseen talouteen on kehitysmailla tärkeää, jotta ne voivat saada lisää pääomaa. Yritysten näkemä potentiaali tuottoihin ei kuitenkaan välttämättä vastaa niitä panostuksia, joita yksityiset investoijat joutuvat käyttämään saadakseen riittävästi informaatiota köyhimmistä maista ja niiden markkinoista suuremman taloudellisen riskin ja pienemmän markkinakoon vuoksi. Näin ollen köyhimmät maat eivät houkuta tarpeeksi yritystoimintaa puoleensa, jotta yrityksillä voisi olla kokonaisvaltaista vaikutusta maan alueelliselle kehitykselle.

Tällaisissa tilanteissa alkusysäys kehitykselle täytyy tulla jostain muualta, jonka jälkeen myös mahdollisuudet kannattavalle yritystoiminnalle voivat kasvaa.

Yritykset voivat varmasti vaikuttaa alueelliseen kehitykseen kaikkein myönteisimmin silloin, kun kehitykseen vaikuttavat toiminnot ovat osa niiden ydinliiketoimintaa. Tällöin nämä toiminnot ovat jatkuvia ja yritykset pyrkivät niiden osalta parhaisiin tuloksiin, koska ydintoiminnoissa onnistuminen vaikuttaa suoraan yrityksen menestymiseen. Jos sitä vastoin yritys tukee paikallista kehitystä vaikkapa hyväntekeväisyyden muodossa esimerkiksi lahjoittamalla rahaa, eivät yritykset ole velvollisia jatkamaan avustusta pitkällä aikavälillä, jolloin saadun tuen suuruuden mahdollinen vaihtelu aiheuttaa ainakin jossain määrin samoja haasteita kuin virallisen kehitysavun määrän vaihtelu. Tästä syystä yritykset voivat tarjota merkittäviä ratkaisuvaihtoehtoja alueelliseen kehitykseen todennäköisimmin silloin, kun kehitykseen vaikuttavat toimenpiteet ovat integroitu osaksi yrityksen päivittäistä toimintaa. Tällöin yritysten sitoutuminen kehityspyrkimykseen voi olla valtion sitoutumista vahvempaa. Näin ollen yritysten harjoittama hyväntekeväisyys ja rahalahjoitukset ovat asia erikseen, sillä tällöin yritykset eivät välttämättä seuraa tulosten syntymistä esimerkiksi rahan lahjoittamishetkeä pidemmälle.

5.3 Palautetta ihmisten tarpeista markkinoilta yrityksille

Kehitystoiminnoissa on tärkeää pystyä arviointiin ja tuntea paikallinen yhteisö ja toimintaympäristö, sekä niiden tarpeet. Toimiva palautejärjestelmä kuitenkin puuttuu virallisesta kehitysavusta. Ihmisten ja yhteisöjen näkeminen homogeenisina ja passiivisina kokonaisuuksina aiheuttaa sen, että ihmisten erilaiset tarpeet jäävät huomioitta. Samaan ongelmaan johtaa myös se, että avunantajat voivat tietystä määrin sanella yksipuolisesti sitä, millaista apua he tarjoavat kenelle, kuinka paljon ja miten vastaanotettua apua tulee käyttää. Suuret kehitysaputoimijat eivät yrityksistään huolimatta kykene koordinoimaan valtavaa kehitysapuverkostoa, jolloin virallisen kehitysavun kyky tuottaa alueellista kehitystä on merkittävästi puutteellinen, koska avunantajat eivät saa palautetta siitä, mitä asioita avun vastaanottajat todellisuudessa tarvitsevat hyvinvointinsa parantamiseksi, ja koska kukaan ei ole vastuussa avun toimivuudesta.

Yrityksmaailmassa puolestaan vallitsee vapaiden markkinoiden kautta toteutuva palautejärjestelmä. Ihmiset voivat tehdä markkinoilla päätöksiä itsenäisesti ja omaa parastaan ajatellen. He voivat siis päättää, ostavatko tiettyä tuotetta tai palvelua markkinoilta siihen hintaan kun sitä on saatavilla, ja näin ostopäätöstensä kautta antavat palautetta yrityksille. Yritykset eivät voi suhtautua tietyllä alueella eläviin ihmisiin homogeenisena ryhmänä, jos ne haluavat menestyä. Niiden tulee sitä vastoin tietää, mitä juuri niiden potentiaaliset asiakkaat haluavat ja tarvitsevat, sekä toisaalta selvittää millä keinoin ne voivat tyydyttää yhä useamman kuluttajan tarpeet. Täten yritykset eivät voi yksinään

päättää, mitä ne tarjoavat, kenelle ja kuinka paljon. Yritykset siis saavat markkinoilta palautteen siitä, onko yrityksen tarjoamille tuotteille tai palveluille kysyntää. Jos jokin tuote tai palvelu ei onnistu luomaan kuluttajille lisäarvoa, sen kysyntä hiipuu ja tuotanto loppuu. Päinvastoin, jos tuotteelle on tarvetta, sille riittää myös kysyntää. Yritykset eivät toimi päällekkäin eli tarjoa samaa tuotetta tai palvelua kuin jokin toinen yritys, ellei se ole niiden kannalta kannattavaa eli ellei olemassa ole riittävästi kysyntää. Yritykset eivät voi sanella kuluttajalle sitä, mitä tämä tekee tuotteella sen jälkeen kun on ostanut sen. Lisäksi yritykset voivat joutua muuttamaan toimintatapojaan kuluttajien tai muiden sidosryhmien painostuksen vuoksi, eli ne saavat sidosryhmiltään palautetta siitä, millaisena niiden toiminta nähdään ulkopuolisten silmin.

Yritystoiminnassa on myös läsnä se vastuu, joka kehitysavusta puuttuu. Kukin yritys on vastuussa tarjoamastaan tuotteesta tai palvelusta, mikä puolestaan kasvattaa mahdollisuuksia tyydyttää ihmisten tarpeita tehokkaasti. Toki tämäkin edellyttää sitä, että yritys huolehtii vastuustaan ja kantaa sen. Yritykset voivat tehdä rohkeammin kokeiluja ja kehittää uusia ratkaisuja, sillä ne tekevät ratkaisuja omasta puolestaan, jolloin myös negatiiviset vaikutukset rajoittuvat pienemmälle joukolle. Yhteiskunnan on vaikeampi lähteä tällaisia vaihtoehtoja testaamaan. Näin ollen yrityksillä saattaa hyvinkin olla paremmat mahdollisuudet tarjota ainutlaatuisia paikallisia ratkaisuja tiettyjen alueiden tiettyihin kehitysongelmiin. Paikallisuuteen yrityksillä voidaankin nähdä olevan tietty etulyöntiasema, sillä vaikka yritys toimisi globaalilla tasolla, tulee sen tuntea myös kunkin toiminta-alueen paikallisten markkinoiden ominaispiirteet. Näin ollen yrityksellä on tarkkaa informaatiota niistä ihmisistä ja niistä alueista, joille se aikoo tuottaa tai palveluaan tarjota. Yritysten tulee ottaa paikallinen toimintaympäristö huomioon toiminnassaan, jolloin myös niiden aikaansaamat vaikutukset voivat olla suurempia ja tehokkaampia. Paikalliset yritykset voivat olla hyvinkin tärkeitä alueiden kehitykselle, sillä paikalliset yritykset pysyvät tietyllä alueella usein pitkän aikaa, ja vilkas paikallinen yritystoiminta houkuttaa paikalle myös lisää yritystoimintaa.

Palautteen saaminen markkinoilta vaati sitä, että markkinat toimivat kunnolla ja täten välittävät luotettavaa tietoa. Markkinoiden toiminta on kuitenkin altis epätäydellisyyksille ja virheille. Tällöin voidaan ajatella, että valtion tehtävänä on osaltaan varmistaa, että olosuhteet markkinoiden kunnolliseen toimimiseen ovat otolliset. Tästä syystä sellaisia kehitysmaita ei ole hyvä pakottaa omaksumaan vapaata markkinataloutta, joissa sitä ei vielä ole, ennen kuin puitteet markkinoiden toimimiseen ovat kunnossa. Ennen tätä markkinat eivät voi tarjota todellisuutta vastaavaa palautetta. Yritysten positiiviset kehitysvaikutukset edellyttävät myös sitä, että kehityksen edistämisestä on hyötyä niille itselleen. Kaikkein köyhimmät ihmiset jäävät markkinoiden ulkopuolelle ja ovat täten näkymättömiä myös yrityksille, koska heillä ei ole varaa kuluttaa. Jos yrityksen toiminta perustuu jonkin sosiaalisen päämäärän saavuttamiselle, se voi tehdä jonkin köyhän ryhmän tarpeet näkyviksi, mutta normaalissa yritystoiminnassa näin ei ole. Toisaalta,

vaikka köyhillä ihmisillä olisikin jonkin verran rahaa ostaa tuotteita tai palveluita markkinoilta, yrityksetkään eivät välttämättä tunnista sitä, mitä köyhät ihmiset tarvitsevat, eivätkä siten tarjoa kyseistä tuotetta tai palvelua. On myös mahdollista, etteivät yritykset koe jonkin köyhille tärkeän tuotteen tai palvelun tarjoamista kannattavaksi, jolloin sitä ei jälleen ole saatavilla. Näin ollen olisi edesvastuutonta jättää köyhimmät ihmiset täysin yritystoiminnan tarjoamien ratkaisujen varaan. Koska yritysten voi olla helpompi toimia vastuuttomasti kehitysmaissa niiden mahdollisen huonon hallinnon takia, voi apua olla siitä, että yrityksiin kiinnitetään aiempaa enemmän huomiota alueellisen kehityksen kysymyksissä. Tällöin kyseenalaisesti toimiva yritys voi saada osakseen huomattavan paljon huonoa julkisuutta. Lisäksi, jos yritysten roolia korostetaan, voi myönteisesti kehitykseen vaikuttamisesta muodostua ajan myötä yleinen normi yritysmaailmassa.

5.4 Työllisyys poliittista valtaa hajottamassa

Poliittisen vallan keskittyneisyys kehitysmaissa haittaa alueellisessa kehityksessä edistymistä, sillä valtaapitävien ja köyhien intressit ovat usein hyvinkin kaukana toisistaan. Kehityssuunnittelu suuntautuu tällaisissa maissa pitkälti ylhäältä alas, jolloin ratkaisut vain harvoin toimivat ruohonjuuritasolla. Niukat valtion resurssit jaetaan eri ryhmien poliittisesti määriteltyjen tarpeiden mukaan, mutta samalla alueellisen kehityksen saavuttamiseen vaadittava hallinnollinen osaaminen voi puuttua lähes kokonaan. Tällöin hyvinvoinnin edistäminen on hankalaa, sillä resursseja ei välttämättä ohjaudu esimerkiksi työllisyyttä tukeviin kohteisiin, jotta useammalla olisi mahdollisuus tuloihin. Lisäksi kehitysavussa on mukana huomattava määrä muitakin tavoitteita, kuin itse alueellisen kehityksen edistäminen. Muun muassa korruptio voi vääristää sitä, miten resurssit jaetaan.

Virallisen kehitysavun vaikutukset voivat jäädä vähäisiksi kehitysmaan toimimattoman poliittisen järjestelmän vuoksi. Raha ei aina ohjaudu sinne, missä sitä tarvitaan, vaan se suuntautuu kohteisiin, joilla ei ole todellisuudessa mitään tekemistä kehityksen kanssa. Kehitysapuvarojen jääminen esimerkiksi valta-asemassa olevien ihmisten käsiin vahvistaa paikallista hallintoa vapaiden markkinoiden kustannuksella. Kaikkein köyhimmät maat eivät yleensä ole poliittisesti kaikkein tärkeimpiä, jolloin ne eivät saa riittävästi apua osakseen. Lisäksi kehitysavussa maan ulkopuoliset tahot pyrkivät usein määräämään sitä, mihin ja miten apua käytetään. Sidottu kehitysapu ei todennäköisesti ole hyödyksi etenkin taloudelliselle kehitykselle, joka on erittäin tärkeää erityisesti köyhimpien maiden kehityksen kannalta. Toisaalta voidaan ajatella, että kehitysavun nykyisellään tulisi suuntautua vain sellaisiin maihin, joissa vallitsevat olosuhteet ovat kehitysvaikutuksia mahdollistavia. Tällöin kaikkein epävakaimpien maiden tukemiseen

tulisi kehittää uusia, niiden ominaispiirteisiin paremmin sopivia, keinoja alueellisen kehityksen edistämiseen. Toisin sanoen esimerkiksi poliittiset syyt eivät saisi vaikuttaa kehitysavun antamiseen. Kehitysavun antamisen perusteita tulisi yhtenäistää koko kehitysapuverkostossa ja mallia tulisi ottaa vaikkapa Pohjoismaiden tavasta myöntää apua.

Yritystoiminta voi hajauttaa poliittista valtaa ainakin työllisyyden kautta. Kasvava toimeentulo voimauttaa ihmisiä ja voi täten antaa ihmisille enemmän poliittista valtaa. Erityisesti paikallisen korkeasti koulutetun työvoiman työllistäminen yrityksiin voi auttaa korjaamaan vinoutuneita valtasuhteita, sillä tällöin kaikki osaaminen ja valta ei pääse kasaantumaan yksinomaan julkiselle sektorille. Poliittista valtaa voi hajottaa myös taloudellisesta avautumisesta seuraava julkisen sektorin toimintojen yksityistäminen, vaikkakin tämä yleensä vaatii kehitysmaissa sekä paikallisen hallinnon halukkuutta yksityistämiseen että maan ulkopuolelta tulevaa painostusta. Ulkopuolinen painostus voi tulla esimerkiksi kansainvälisiltä kehitystoimijoilta, mutta myös maassa toimivat tai sinne toimintojaan suunnittelevat monikansalliset yritykset voivat painostaa paikallista hallintoa tekemään muutoksia. Näin yritystoiminta voi osaltaan hajottaa poliittista valtaa ja edistää alueellista kehitystä.

Haasteeksi muodostuu jälleen se, etteivät usein kaikkein köyhimmät maat houkuttele yrityksiä tai ulkomaisia investointeja puoleensa, jolloin työllisyys ei kasva merkittävästi eikä yksityistämistä tapahdu. Myös virallisen kehitysavun on hyvin vaikeaa edistää kehitystä poliittisesti heikoissa tai epävakaisissa maissa. Toisaalta ihmisten toimeentulon pienikin kasvu voi auttaa ehkäisemään poliittista epävakautta, jolloin myös virallisella kehitysavulla on paremmat mahdollisuudet saada aikaan tuloksia. Kaikkein köyhimmissä maissa ja köyhimmillä alueilla yritystoiminnalla on kuitenkin huonot lähtökohdat. Vaikka yritykset voivat tuoda mukanaan merkittäviä kehitystuloksia, nämä hyödyt todennäköisesti kohdistuvat vain siihen osaan kehitysmaista, joissa olosuhteet yritystoiminnalle ovat otolliset. Näin ollen köyhimmät maat voivat jäädä kokonaan vaille yritysten tuomia hyötyjä. Yritystoimintaan panostaminen maissa, joissa sille on parhaat edellytykset, voisi kuitenkin vapauttaa varoja köyhimpien ja epävakaimpien maiden auttamiseen. Tällöin virallista kehitysapua tarvitsevien maiden listaa voitaisiin siis supistaa, ja kehitysavussa voitaisiin selkeämmin keskittyä siihen, kuinka kaikkein epätoivoisimmassa asemassa olevia maita voitaisiin auttaa. Tällöin virallisen kehitysavun antamisessa tulisi noudattaa äärimmäistä tarkkuutta, koska juuri köyhimmissä maissa avun toimiminen tehokkaasti on kaikkein haastavinta.

5.5 Yritystoiminta teknologian omaksumista ja innovointia kannustamassa

Alueellisen kehityksen edistämisen kannalta on tärkeää ohjata rahoitusta sellaisiin käyttökohteisiin, jotka voivat tulevaisuudessa tuottaa itsenäisesti lisää kasvua ja kehitystä, jotta voidaan saavuttaa kehitystä pitkällä aikavälillä. Teknologisen tiedon kasaantuminen on merkittävä taloudellisen kasvun lähde, ja teknologiset innovaatiot ovat pitäneet vauriissa maissa saavutettuja kasvuvauhteja yllä. Harvoilla kehitysmailla on kuitenkin sekä tarvittavia taloudellisia resursseja että tieteellistä ja teknologista osaamista, joilla ne voivat toteuttaa pitkän aikavälin taloudellista kasvua tuottavaa tutkimusta ja tuotekehitystoimintaa. Alhainen innovoinnin taso onkin yksi suurimmista syistä siihen, miksi köyhimmät maat eivät ole saavuttaneet kestäväää kasvua. Innovoinnin ja yrittäjyyden tärkeyden myötä myös väestön koulutuksella on suuri rooli alueellisen kasvun ja kehityksen saavuttamisessa, sillä koulutus parantaa kehitysmaiden kykyä omaksua uutta teknologiaa. Näillä pitkäaikaisilla kehitystekijöillä on merkittävää alueellista vaikutusta, sillä jos alueilla on nämä tekijät lähtökohtaisesti kunnossa, on kaikilla alueilla ainakin teoreettiset mahdollisuudet pysyä kehityksessä mukana.

Kehitysavulla rahoitetaan usein välittömiä tarpeita ja sitä on käytetty paljon kulutuksen rahoittamiseen, jolloin esimerkiksi teknologiaan tai innovointiin ei ole voitu panostaa. Lisäksi alueellisessa kehityksessä on kyseessä niin laajat ja monitahoiset prosessit, että tuntuu jopa naiivilta olettaa, että kestäväää muutosta voitaisiin saavuttaa vain yhden kanavan kautta. Miten kehitysavussa kyettäisiinkään keskittymään teknologiaan ja innovointiin riittävästi kaikkien muiden kehitysavun käyttökohteiden rinnalla? Yritystoiminta puolestaan voi vilkastuttaa alueen teknologista ja innovatiivista toimintaa tehokkaammin sekä kannustaa yritteliästä ilmapiiriä. Yritystoiminta voi myös nostaa maan teknologian tasoa joko teknologian omaksumisen tai innovoinnin kautta. Tärkeää on, että maassa toimii erilaisia ja eri kokoluokan yrityksiä, jotta teknologiaa ja innovointia voidaan hyödyntää laaja-alaisesti. Lisäksi pyrkimys erilaisten yritysten väliseen yhteistyöhön voi kasvattaa yritysten vaikutuksia pitkän aikavälin alueelliseen kasvuun entisestään. Erityisesti taloudellinen kehitys ja elintason nousu voi vakauttaa toimintaympäristöä, jolloin vakaampi toimintaympäristö houkuttelee uutta yritystoimintaa alueelle, mikä puolestaan lisää innovointia, kasvua ja kehitystä.

Vaikka yrityksillä ja yrittäjyydellä on erittäin keskeinen rooli innovoinnissa, eivät niiden panostukset yksin riitä, sillä valtion ja yliopistojen tulee tukea innovointia esimerkiksi omistusoikeuksien ja tieteellisen tiedon tarjoamisen muodossa. Yritystoiminnan rooli on innovoinnin kannalta kuitenkin kaikkein kriittisin. Toisaalta esimerkiksi monikansalliset yritykset voivat vallata kehitysmaiden markkinoita ilman, että ne vaikuttavat positiivisesti maiden sisäiseen kykyyn innovoida. Tämä voi olla hyvinkin vahingollista, jos valtiokaan ei panosta kotimaisten yritysten innovointikyvyn tukemiseen.

Innovointi vaatii myös kannustimekseen riittävän suuret markkinat, joiden innoittama innovointi kasvattaa markkinoita entisestään, mikä puolestaan lisää innovointia. Kuten jo todettu, monissa kehitysmaissa markkinat ovat kuitenkin kovin pienet, minkä vuoksi voi olla hyvin vaikeaa saada tällainen kasvun kehä käyntiin. Koska innovointi voi huonontaa esimerkiksi ammattitaidottoman työväestön asemaa, voi valtiolle langeta tärkeä tulojen uudelleenjakamisen rooli. Voidaan siis ajatella, että yrityksillä on merkittävä rooli yhteiskunnan resurssien kasvattamisessa, ja valtion puolestaan tulee huolehtia siitä, että osa tästä saavutetusta kasvusta ohjautuu myös köyhyyttä pitkällä aikavälillä vähentäviin toimintoihin. Toisin sanoen yritystoiminta voi kohdentaa taloudellisia voimavaroja parhaiten tuottaviin kohteisiin, ja valtion tulee esimerkiksi taata riittävät toimintaedellytykset markkinoille sekä investoida inhimilliseen pääomaan. Jälleen kyseessä on oikean tasapainon löytäminen yritystoiminnan ja julkisen puolen toimintojen väliltä, jotta todellisia pitkän aikavälin tuloksia saadaan aikaan.

6 YHTEENVETO

Tässä pro gradu -tutkielmassa käsiteltiin alueellista kehitystä, virallisen kehitysavun osakseen saamaa kritiikkiä ja yritysten vaikutusta alueelliseen kasvuun ja kehitykseen, sekä pyrittiin nivomaan nämä kolme aihealuetta yhteen. Tavoitteena oli selvittää, millaisia vaihtoehtoisia ratkaisumahdollisuuksia yritystoiminta voi tarjota alueellisen kehityksen edistämiseen kehitysmaissa niiltä osin, kun virallisen kehitysavun voidaan nähdä epäonnistuneen. Alueellisen kehityksen kysymykset ovat nousseet tärkeiksi kansainvälisessä keskustelussa, erityisesti kehitysmaiden ja kehitysavun osalta, ja samalla köyhyyden vähentämisestä on muodostunut yksi keskeisimmistä tavoitteista kehityksen saavuttamisessa. Viimeaikainen alueellista kehitystä tarkasteleva tutkimus pyrkii ottamaan laajasti huomioon taloudellisia, ekologisia, poliittisia ja kulttuurillisia tekijöitä. Kyseessä on täten erittäin laaja ja monimutkainen kokonaisuus. Myös virallisen kehitysavun kenttä on erittäin monitahoinen, joten ei ole ihme, ettei virallinen kehitysapu näytä ainakaan yksinään ratkaisevan kehitysmaiden alueellisessa kehityksessä ilmeneviä ongelmia. Virallisessa kehitysavussa on nähty olevan tarvetta muutokseen erityisesti viidellä osa-alueella. Enemmän tulisi keskittyä ihmisoikeuksiin tarpeiden sijaan, vastaanotettujen apurahamäärien vakauteen, kunnollisen palautteen saamiseen kehitysavun hyödyllisyydestä, politiikkaan ja pitkän aikavälin tavoitteiden saavuttamiseen. Puutteita havaittiin inhimillisen pääoman vahvistamisessa, vakaan kasvun tavoittelemisessa, palautteen saamisen tärkeyden ymmärtämisessä, poliittisen vallan hajauttamisessa sekä pitkän aikavälin kasvun ja kehityksen lähteisiin panostamisessa.

Tarkasteltaessa yritysten vaikutusta alueelliseen kehitykseen voisi kuvitella, että erityisesti taloudellisen kehityksen merkitys korostuu. Totta on se, että yrityksillä on suuri vaikutus juuri taloudelliseen kehitykseen, mutta toisaalta taloudelliset ja sosiaaliset vaikutukset ovat hyvin läheisesti sidoksissa toisiinsa, eikä niitä voi selkeästi erottaa. Yrityksillä on siis taloudellisia seurauksia kauaskantoisempia vaikutuksia. Erityisesti köyhyyden vähentämisessä kuitenkin taloudellinen kasvu ja kehitys ovat avainasemassa. Perinteisesti yritystoimintaa ei tästä huolimatta ole huomioitu riittävästi kehitysmaiden kehitysongelmia tarkasteltaessa. Erikokoisilla yrityksillä on erilaisia vaikutuksia alueelliseen kehitykseen, ja täten ne voivat tarjota ratkaisuvaihtoehtoja erilaisiin kehityksen ongelmakohtiin. Mikroyritysten vaikutukset voivat jäädä laajuudeltaan hyvin pieniksi, sillä ne usein tarjoavat lisätuloja vain yhdelle tai muutamalle ihmiselle, mutta niiden merkitys on hyvin suuri äärimmäisen köyhyyden vähentämisen kannalta. PK-sektorin rooli puolestaan on erittäin merkittävä työllisyydessä ja teknologisen tiedon kartuttamisessa. Suuret yritykset sitä vastoin voivat tarjota muiden tekijöiden ohella erityisesti sellaista vakautta, jota pienemmät yritykset eivät aina kykene saavuttamaan. Samalla, kun monikansallinen yritys voi hyödyttää kansallisen tason kehitystä, voi paikallinen

yrittäjä tarjota ratkaisun jollekin spesifille paikallisen tason alueellisen kehityksen ongelmalta.

Yrityksillä on inhimillistä pääomaa vahvistava vaikutus työllisyyden kautta. Työllisyys voi joko suoraan ylläpitää ihmisten kyvykkyyksiä tai välillisesti kannustaa koulutusta. Menestyksellä yritystoiminta tarjoaa vakaata kasvua, mikä yhdessä työllisyyden kasvun kanssa tuottaa lisää resursseja yhteiskunnalle, ja täten edistää kehitystä. Markkinat antavat palautetta ihmisten tarpeista, ja toisaalta markkinoilla menestyminen edellyttää riittävää informaatiota paikallisesta toimintaympäristöstä sekä vähintään perustavanlaatuisen yritysvastuun kantamista. Markkinoilla yritykset etsivät yhä uusia mahdollisuuksia ihmisten tarpeiden tyydyttämiseen, jolloin ne voivat tarjota potentiaalisia ratkaisuja erityislaatuisiin paikallisiin ongelmiin. Työllisyyden kautta yritykset voivat myös auttaa hajauttamaan poliittista valtaa joko siten, että tulojen kasvu voimauttaa ihmisiä, tai välillisesti niin, että työllisyyden koulutusta kannustava vaikutus vähentää tiedon ja osaamisen keskittymistä hallitsevalle eliitille. Menestyksellään yritystoiminnan kannalta teknologinen edistyminen ja innovointi ovat tärkeitä, joten yrityksillä on myös kriittinen rooli niiden tuottamisessa. Teknologinen edistyminen ja innovointi puolestaan kannustavat yrittäjyyttä ja voivat tarjota uusia liiketoimintamahdollisuuksia. Näiden tekijöiden kautta voidaan saavuttaa pitkän aikavälin alueellista kasvua ja kehitystä.

Ei ole järkevää nojata kehityspyrkimyksissä yksin yritystoiminnan tarjoamiin vaikutuksiin, vaan tärkeää on löytää ne kanavat, joiden kautta juuri yritykset voivat tuoda huomattavia positiivisia vaikutuksia alueelliseen kehitykseen. Markkinoiden ja valtion väliltä ei siis tarvitse valita, vaan kummallekin tulisi hakea se rooli, jossa ne voivat parhaiten edistää alueellista kehitystä. Tulee kuitenkin muistaa, ettei kaikissa maissa ole toimivaa markkinataloutta, jolloin näissä maissa yritykset eivät luonnollisesti voi tarjota vaihtoehtoisia ratkaisumahdollisuuksia. Näyttää kuitenkin siltä, että niiden kehitysmaiden osalta, joissa markkinatalous on onnistuneesti käytössä, yritykset voivat hyvinkin edistää alueellista kehitystä nykyistä laajemmin.

7 LÄHTEET

- Ahiakpor, James C.W. (1990) *Multinationals and economic development: The integration of competing theories*. Routledge, London.
- Alesina, Alberto – Dollar, David (2000) Who gives foreign aid to whom and why? *Journal of Economic Growth*, Vol. 5(1), 33–63.
- Antonopoulos, Rania (2010) Unpaid work and unemployment: Engendering public job creation. Teoksessa: *Unpaid work and the economy: Gender, time use and poverty in developing countries*, toim. Rania Antonopoulos – Indira Hirway, 163-180. Palgrave Macmillan, Hampshire.
- Antonopoulos, Rania – Hirway, Indira (2010) Unpaid work and the economy. Teoksessa: *Unpaid work and the economy: Gender, time use and poverty in developing countries*, toim. Rania Antonopoulos – Indira Hirway, 1–21. Palgrave Macmillan, Hampshire.
- Anyansi-Archibong, Chi (2010) Entrepreneurship as a critical and missing factor in economic development of poor nations: A systematic analysis of factors of production. *IUP Journal of Business Strategy*, Vol. 7(1/2), 7–20.
- Background. United Nations. <<http://www.un.org/millenniumgoals/bkgd.shtml>>, haettu 02.02.2012.
- Banerjee, Abhijit V. – He, Ruimin (2008) Making aid work. Teoksessa: *Reinventing foreign aid*, toim. William Easterly, 47–92. The MIT Press, Cambridge, MA.
- Ben-Ami, Daniel (2010) *Ferraris for all: In defence of economic progress*. The Policy Press, Bristol, UK.
- Bourguignon, François – Sundberg, Mark (2007) Absorptive capacity and achieving the MDGs. Teoksessa: *Advancing development: Core themes in global economics*, toim. George Mavrotas – Anthony Shorrocks, 640–663. Palgrave Macmillan, Hampshire.
- Brainard, Lael – LaFleur, Vinca (2006) The private sector in the fight against global poverty. Teoksessa: *Transforming the development landscape: The role of the private sector*, toim. Lael Brainard, 1–28. Brookings Institution Press, Washington, D.C.
- Businesses and investment crucial to cutting Africa’s poverty, Annan says. UN News Centre.
<

- Collier, Paul (2007) *The bottom billion: Why the poorest countries are failing and what can be done about it*. Oxford University Press, New York.
- Combating poverty and exclusion through work (2005). Organisation for Economic Co-operation and Development. <<http://www.oecd.org/dataoecd/62/35/34598300.pdf>>, haettu 02.02.2012.
- DAC glossary of key terms and concepts. Organisation for Economic Co-operation and Development. <http://www.oecd.org/document/32/0,3343,en_2649_33721_42632800_1_1_1_1,00.html#TC>, haettu 19.12.2011.
- DAC list of ODA recipients. Organisation for Economic Co-operation and Development. <http://www.oecd.org/document/45/0,3746,en_2649_34447_2093101_1_1_1_1,00.html>, haettu 19.12.2011.
- Decent work. International Labour Organization. <<http://www.ilo.org/global/topics/decent-work/lang--en/index.htm>>, haettu 29.5.2012.
- Dees, Gregory J. (2008) Philanthropy and enterprise: Harnessing the power of business and social entrepreneurship for development. Teoksessa: *Global development 2.0: Can philanthropists, the public and the poor make poverty history?*, toim. Lael Brainard – Derek Chollet, 120–134. Brookings Institution Press, Washington, D.C.
- Defourny, Jacques – Nyssens, Marthe (2010) Social enterprise. Teoksessa: *The human economy: A citizen's guide*, toim. Keith Hart – Jean-Louis Laville – Antonio David Cattani, 284–292. Polity Press, Cambridge, UK.
- Development aid at a glance 2011: Statistics by region. Organisation for Economic Co-operation and Development. <<http://www.oecd.org/dataoecd/59/5/42139479.pdf>>, haettu 03.02.2012.
- Development aid reaches an historic high in 2010. Organisation for Economic Co-operation and Development. <http://www.oecd.org/document/35/0,3746,en_2649_34447_47515235_1_1_1_1,00.html>, haettu 04.02.2012.
- Dijk, Meine Pieter, van – Sandee, Henry (2002) Innovation and small enterprise development in developing countries. Teoksessa: *Innovation and small enterprises in the third world*, toim. Meine Pieter van Dijk – Henry Sandee, 1–11. Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham, UK.
- Easterly, William (2001) *The elusive quest for growth: Economists' adventures and misadventures in the tropics*. The MIT Press, Cambridge, Massachusetts.
- Easterly, William (2006) *The white man's burden: Why the west's efforts to aid the rest have done so much ill and so little good*. The Penguin Press, New York.

- Easterly, William (2009) Free markets and economic development. Teoksessa: *Poverty reduction and beyond: Development strategies for low-income countries*, toim. Takashi Shiraishi – Tatsufumi Yamagata – Shahid Yusuf, 13–56. Palgrave Macmillan, Hampshire, England.
- Faggian, Alessandra – McCann, Philip (2009) Human capital and regional development. Teoksessa: *Handbook of regional growth and development theories*, toim. Roberta Capello – Peter Nijkamp, 133–151. Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham, UK.
- Fischer, Manfred M. – Nijkamp, Peter (2009) Entrepreneurship and regional development. Teoksessa: *Handbook of regional growth and development theories*, toim. Roberta Capello – Peter Nijkamp, 1–16. Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham, UK.
- George, Vic – Wilding, Paul (2002) *Globalization and human welfare*. Palgrave, Hampshire.
- Greenhalgh, Christine – Rogers, Mark (2010) *Innovation, intellectual property, and economic growth*. Princeton University Press, Princeton, New Jersey.
- Greenwood, Daphne T. – Holt, Richard P.F. (2010) *Local economic development in the 21st century: Quality of life and sustainability*. M.E. Sharpe Inc, New York.
- Greig, Alastair – Hulme, David – Turner, Mark (2007) *Challenging global inequality: Development theory and practice in the 21st century*. Palgrave Macmillan, Hampshire.
- Hirsjärvi, Sirkka – Remes, Pirkko – Liikanen, Pirkko – Sajavaara, Paula (1992) *Tutkimus ja sen raportointi*. 4. uud. p. Kirjayhtymä, Helsinki.
- Hodder, Rupert (2000) *Development geography*. Routledge, London.
- Hoffman, Kurt (2008) Placing enterprise and business thinking at the heart of the war on poverty. Teoksessa: *Reinventing foreign aid*, toim. William Easterly, 485–502. The MIT Press, Cambridge, MA.
- Hopkins, Michael (2007) *Corporate social responsibility and international development: Is business the solution?*. Earthscan, London, UK.
- Ivanov, Kalin S. (2007) The limits of a global campaign against corruption. Teoksessa: *Corruption and development: The anti-corruption campaigns*, toim. Sarah Bracking, 28–45. Palgrave Macmillan, Hampshire.
- Keeble, David – Wever, Egbert (1986) Introduction. Teoksessa: *New firms and regional development in Europe*, toim. David Keeble – Egbert Wever, 1–34. Croom Helm Ltd, Kent, UK.
- Kiely, Ray (2007) *The new political economy of development: Globalization, imperialism, hegemony*. Palgrave Macmillan, Hampshire.

- Koponen, Juhani (2007a) Kehitysmaat ja maailman ymmärtäminen. Teoksessa: *Kehitysmaatutkimus: Johdatus perusteisiin*, toim. Juhani Koponen – Jari Lanki – Anna Kervinen, 29–47. Gaudeamus Kirja, Helsinki.
- Koponen, Juhani (2007b) Kehityksen merkitykset. Teoksessa: *Kehitysmaatutkimus: Johdatus perusteisiin*, toim. Juhani Koponen – Jari Lanki – Anna Kervinen, 49–66. Gaudeamus Kirja, Helsinki.
- Koponen, Juhani (2007c) Kehityksen selitysmalleja. Teoksessa: *Kehitysmaatutkimus: Johdatus perusteisiin*, toim. Juhani Koponen – Jari Lanki – Anna Kervinen, 69–89. Gaudeamus Kirja, Helsinki.
- Koponen, Juhani – Seppänen, Maaria (2007) Kehitysyhteistyön monet kasvot. Teoksessa: *Kehitysmaatutkimus: Johdatus perusteisiin*, toim. Juhani Koponen – Jari Lanki – Anna Kervinen, 335–363. Gaudeamus Kirja, Helsinki.
- Lambsdorff, Johann Graf (2006) Causes and consequences of corruption: What do we know from a cross-section of countries? Teoksessa: *International handbook on the economics of corruption*, toim. Susan Rose-Ackerman, 3–51. Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham, UK.
- Millennium Development Goals. United Nations. <<http://www.un.org/millenniumgoals/index.shtml>>, haettu 13.5.2012.
- Moyo, Dambisa (2009) *Dead aid: Why aid is not working and how there is another way for Africa*. Penguin Books Ltd, London, England.
- Nelson, Jane – Prescott, Dave (2003) Business and the Millennium Development Goals: A framework for action. The International Business Leaders Forum. <www.iblf.org/~media/.../Business_and_MDGs.ashx>, haettu 15.01.2012.
- Net ODA disbursements, total DAC countries. Organisation for Economic Co-operation and Development. <<http://webnet.oecd.org/dcdgraphs/ODAhistory/>>, haettu 04.02.2012.
- Net ODA received (% of GNI). The World Bank. <<http://data.worldbank.org/indicator/DT.ODA.ODAT.GN.ZS>>, haettu 03.02.2012.
- Net ODA received per capita (current US\$). The World Bank. <<http://data.worldbank.org/indicator/DT.ODA.ODAT.PC.ZS/countries>>, haettu 04.02.2012.
- New data show 1.4 billion live on less than US\$1.25 a day, but progress against poverty remains strong (2008). The World Bank. <<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/NEWS/0,,contentMDK:21881954~pagePK:64257043~piPK:437376~theSitePK:4607,00.html>>, haettu 25.04.2012.
- Norberg, Johan (2004) *Globaalin kapitalismin puolustus*. (alkuteos Till Världskapitalismens Försvär 2001, käänös Marko Hamilo) Gummerus Kustannus Oy, Ajatus kirjat, Helsinki.

- Oviedo, Ana Maria – Thomas, Mark R. – Karakurum-Özdemir, Kamer (2009) *Economic informality: Causes, costs, and policies – A literature survey*. World Bank Working Paper No. 167. The World Bank, Washington, D.C.
- Pike, Andy – Rodríguez-Pose, Andrés – Tomaney, John (2006) *Local and regional development*. Routledge, London.
- Pike, Andy – Rodríguez-Pose, Andrés – Tomaney, John (2007) What kind of local and regional development and for whom? *Regional Studies*, Vol. 41(9), 1253 – 1269.
- Potter, Robert B. – Binns, Tony – Elliott, Jennifer A. – Smith, David (2008) *Geographies of development: An introduction to development studies*. 3. p. Pearson Education Limited, Harlow, England.
- Poverty. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. <<http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/international-migration/glossary/poverty/>>, haettu 02.02.2012.
- Poverty reduction and local development. United Nations Development Programme. <<http://www.beta.undp.org/content/dam/undp/library/corporate/fast-facts/english/FF-Poverty-Reduction-and-Local-Development.pdf>>, haettu 28.12.2011.
- Poverty reduction and UNDP. United Nations Development Programme. <<http://www.beta.undp.org/content/dam/undp/library/corporate/fast-facts/english/Poverty%20Reduction.pdf>>, haettu 28.12.2011.
- Power, Marcus (2003) *Rethinking development geographies*. Routledge, London.
- Ramamurti, Ravi (2009) Why study emerging-market multinationals? Teoksessa: *Emerging multinationals in emerging markets*, toim. Ravi Ramamurti – Jitendra V.Singh, 3–22. Cambridge University Press, Cambridge, UK.
- Riddell, Roger C. (2007) *Does foreign aid really work?* Oxford University Press, Oxford.
- Rothschild, Steve (2012) *The non nonprofit: For-profit thinking for nonprofit success*. Jossey-Bass A Wiley Imprint, San Francisco, CA.
- Rugman, Alan M. – Doh, Jonathan P. (2008) *Multinationals and development*. Yale University Press, New Haven.
- Sachs, Jeffrey D. (2005) *The end of poverty: Economic possibilities for our time*. Penguin Group, New York.
- Schneider, Friedrich – Enste, Dominik H. (2003) *The shadow economy: An international survey*. Cambridge University Press, Cambridge, UK.

- Schneider, Friedrich – Buehn, Andreas – Montenegro, Claudio E. (2010) Shadow economies all over the world: New estimates for 162 countries from 1999 to 2007. Policy Research Working Paper 5356. The World Bank. <<http://www.ilo.org/public/libdoc//igo/2010/458650.pdf>>, haettu 23.5.2012.
- Sen, Amartya (2001) *Development as freedom*. Oxford University Press, Oxford.
- Shuman, Michael H. (2010) Paikallisen yritystoiminnan uusi nousu. Teoksessa: *Maailman tila 2010: kulutuskulttuurista kestävään elämäntapaan*. (alkuteos State of the World 2010, käännös Eeva-Liisa Hallanaro ja Pirkko Roinila) toim. Linda Starke – Lisa Mastny, 155–162. Gaudeamus Helsinki University Press, Helsinki.
- Singh, Lakhwinder (2007) Innovations, high-tech trade and industrial development: Theory, evidence and policy. Teoksessa: *Advancing development: Core themes in global economics*, toim. George Mavrotas – Anthony Shorrocks, 416–434. Palgrave Macmillan, Hampshire.
- Smith, B.C. (2009) *Understanding third world politics: Theories of political change and development*. 3. p. Palgrave Macmillan, Hampshire.
- Smith, Stephen C. (2005) *Ending global poverty: A guide to what works*. Palgrave Macmillan, New York.
- Smith, Warrick (2006) Unleashing entrepreneurship. Teoksessa: *Transforming the development landscape: The role of the private sector*, toim. Lael Brainard, 29–39. Brookings Institution Press, Washington, D.C.
- Snowdon, Brian (2007) *Globalisation, development and transition: Conversations with eminent economists*. Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham, UK.
- Soubbotina, Tatyana P. (2004) *Beyond economic growth: An introduction to sustainable development*. 2. p. The World Bank, Washington, D.C.
- Szirmai, Adam (1997) *Economic and social development: Trends, problems, policies*. Prentice Hall Europe, Hertfordshire.
- The Millennium Development Goals report 2010. United Nations. <<http://www.un.org/millenniumgoals/pdf/MDG%20Report%202010%20En%20r15%20-low%20res%2020100615%20-.pdf#page=8>>, haettu 5.2.2012.
- The Sveriges Riksbank prize in economic sciences in memory of Alfred Nobel 1998. The Official Web Site of the Nobel Prize. <http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/economics/laureates/1998/>, haettu 5.2.2012.
- The 0.7% ODA/GNI target - a history. Organisation for Economic Co-operation and Development. <http://www.oecd.org/document/36/0,3746,en_2649_34447_45539475_1_1_1,00.html>, haettu 12.5.2012.

- Thirlwall, A.P. (2002) Development as economic growth. Teoksessa: *The companion to development studies*, toim. Vandana Desai – Robert B. Potter, 41–44. Arnold, London.
- Thomas, Alan (2000) Poverty and the ‘end of development’. Teoksessa: *Poverty and development into the 21st century*, 2. uud. p. toim. Tim Allen – Alan Thomas, 3–22. Oxford University Press, Oxford.
- Todaro, Michael P. (1992) *Economic development in the third world*. 4. p. Longman Group UK Limited, Harlow, England.
- Todaro, Michael P. – Smith, Stephen C. (2009) *Economic development*. 10. p. Pearson Education Limited, Harlow, England.
- Ulijn, Jan – Brown, Terrence E. (2004) Innovation, entrepreneurship and culture, a matter of interaction between technology, progress and economic growth? An introduction. Teoksessa: *Innovation, entrepreneurship and culture: The interaction between technology, progress and economic growth*, toim. Terrence E. Brown – Jan Ulijn, 1–38. Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham, UK.
- Uusitalo, Hannu (1991) *Tiede, tutkimus ja tutkielma: Johdatus tutkielman maailmaan*. WSOY, Juva.
- Wilkinson, Richard – Pickett, Kate (2010) Equality is better - for everyone. Teoksessa: *People first economics*. 2. uud. p, toim. David Ransom – Vanessa Baird, 155–163. New Internationalist Publications Ltd, Oxford.
- Workers in the informal economy. World Bank. <<http://go.worldbank.org/1PVGLNWYC0>>, haettu 23.5.2012.
- World Development Report 2000/2001: Attacking poverty. The World Bank and Oxford University Press. <<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTPOVERTY/0,,contentMDK:20195989~pagePK:148956~piPK:216618~theSitePK:336992~isCURL:Y,00.html>>, haettu 2.2.2012.
- World Development Report 2005: A better investment climate for everyone*. (2004) The World Bank. The World Bank and Oxford University Press, New York.
- 50 years of official development assistance. Organisation for Economic Co-operation and Development. <http://www.oecd.org/document/41/0,3746,en_2649_34447_46195625_1_1_1_1,00.html>, haettu 6.5.2012.